

VIIVÄSTETTY REFLEKTIO PARITERAPIASSA

**Multimodaalinen keskustelunanalyysi pariterapian
vuorovaikutustutkimuksessa**

**Pilvi Erkkilä
Pro gradu -tutkielma
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Toukokuu 2018**

TIIVISTELMÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Psykologian laitos

ERKKILÄ, PILVI: Viivästetty reflektio pariterapiassa: multimodaalinen keskusteluanalyysi pariterapian vuorovaikutustutkimuksessa

Pro gradu -tutkielma, 60 s., 2 liitettä.

Ohjaaja: Arno Laitila

Psykologia

Toukokuu 2018

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena oli tutkia pariterapiassa ilmenevää viivästettyä reflektiota, eli terapeuttien välisissä reflektiivisissä keskusteluissa käsiteltyihin aiheisiin palaamista. Tutkielmani on vuorovaikutustutkimus, jossa hyödynsin keskusteluanalyysin lisäksi myös multimodaalista tarkastelutapaa ja hengityksestä kerättyä fysiologista dataa mittausistuntojen ajalta. Kolmea keskenään erilaista pariterapiaprosessia tarkastelemalla havaitsin, että viivästetyllä reflektiolla voidaan tehdä erilaisia asioita terapiassa, joista kaikki kytkeytyvät merkityksellisiin ja keskeneräisiin aiheisiin palaamiseen. Valitsemisani esimerkkiotteissa viivästetty reflektio ilmensi aiheiden jalostumista, asiakkaan kokemuksen ilmaisemista, asiakkaan kuulluksi tulemistä, ongelman uudenlaista määrittelyä, yhteistyösuhteen korjaamista ja uuden merkityksen tavoittamista yhteisesti vuorovaikutuksessa. Vaikka viivästetyn reflektion aiheiden lähtökohta on terapeuttien välisessä reflektiivisessä keskustelussa, osoittautui se myös asiakkaille mahdolliseksi väyläksi tuoda esiin kokemuksia. Hengityksen tarkastelu osoitti, että sen avulla on mahdollista saada lisätietoa sellaisista viivästettyyn reflektioon kytkeytyvistä fysiologisista ilmiöistä, joita ei aina ole silmämääräisesti mahdollista havaita. Osallistujien hengityskäyrissä oli havaittavissa päällekkäisiä poikkeamia sekä hengitysrytmin muutoksia, joista yksi toistuva esimerkki oli huokaiseminen puhujanvaihdoskohdan yhteydessä merkityksellisen aiheen käsittelyn jälkeen. Tutkimalla viivästettyä reflektiota jatkossa voitaisiin saada lisätietoa siitä, mitä muuta viivästetty reflektio terapiatyöskentelyssä mahdollistaa ja toistuvatko tässä tutkielmassa löytyneet havainnot erilaisissa aineistoissa.

Avainsanat: reflektiivinen prosessi, pariterapia, multimodaalinen keskusteluanalyysi, hengitys, viivästetty reflektio

ABSTRACT

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Department of Psychology

ERKKILÄ, PILVI: Delayed reflection in couple therapy: multimodal conversation analysis in the interaction study of couple therapy

Master's Thesis, 60 p, 2 appendices.

Supervisor: Aarno Laitila

Psychology

May 2018

The aim of this study was to explore delayed reflection in couple therapy, which means going back to the themes discussed reflectively by the two therapists during sessions. In this interaction study, I used conversation analysis as a method, but additionally I utilized the multimodal way of observing and respiration data collected in particular sessions. After analyzing three differing therapy processes, I found out that delayed reflection has multiple functions in couple therapy, of which all are connected to going back to significant and incomplete themes. In six examples demonstrated further, the delayed reflection represents themes becoming ennobled, client's opportunity to express her experience, client becoming heard, identifying a problem in a new way, fixing the co-operation relationship and defining a significant issue together in a renewed way. Though the basis of the delayed reflection is in the conversation between the two therapists, it proved to be a possible way also for the clients to show up experiences. Exploring the respiration data showed that it is useful in collecting additional knowledge of the physiological reactions during delayed reflection in a way that is not possible by observing only ocularly. There were overlapping deviations and changes in the respiration rhythm of the participants. One example of these was sighing in the transition relevance places after dealing with a significant issue. Re-examining delayed reflection in the future could enable accessing additional knowledge of the ways that delayed reflection is used in therapy and whether the findings of this study recur in different settings.

Keywords: reflective process, couple therapy, multimodal conversation analysis, respiration, delayed reflection

Sisällys

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Reflektiivisyys	2
1.2. Pariterapia.....	3
1.3. Reflektiivinen työote pariterapiassa.....	4
1.4. Viivästetty reflektio.....	6
1.5. Vuorovaikutustutkimus ja keskustelunanalyysi.....	7
1.6. Hengitys tutkimuskohteena	10
1.7. Tutkimuskysymykset	11
2. AINEISTO JA MENETELMÄT	12
2.1. Relationaalinen mieli -tutkimusprojekti.....	12
2.2. Tutkimuksessa käytetty aineisto	12
2.3. Tutkimuksen etiikka.....	13
2.4. Menetelmät	13
2.5. Tutkimuksen kulku	14
3. TULOKSET	16
3.1. Tapaus 1	16
3.1.1. Lahjakuus.....	17
3.1.2. Asiakkaan hermostuminen	20
3.1.3. Ymmärretyksi ja hyväksytyksi tuleminen	24
3.2. Tapaus 2	35
3.2.1. Painostamisen kokemus.....	36
3.3. Tapaus 3	42
3.3.1. Yhteyskatkos.....	43
3.4. Tiivistelmä.....	50
4. POHDINTA.....	51
LÄHTEET	57
LIITTEET	60
Litterointimerkit	60
Ote 6 suomennettuna	60

1. JOHDANTO

Reflektiivinen prosessi (Andersen, 1987) perustuu työntekijöiden väliseen reflektiiviseen keskusteluun terapiaistunnon aikana tavanomaisen keskustelun lisäksi. Relationaalinen mieli - tutkimusprojektissa (myöhemmin RM-projekti) reflektiokeskustelut toteutuivat kahden terapeutin välillä asiakaspariskunnan seurattessa keskustelua. Reflektiivisyyttä on määritelty itsekriittisen asenteen ylläpitämiseksi (Poland ym., 2006) ja kyvyksi pysähtyä harkitsemaan ja suunnittelemaan ennen varsinaista toimintaa tai kommunikointia toisten kanssa (Scheinkman & DeKoven FishBane, 2004). RM-projektin pariterapiaistunnoissa reflektiokeskusteluilla tarkoitettiin istuntojen (noin 1,5 h) viimeisellä kolmanneksella käytyä terapeuttien välistä keskustelua siihenastisesta istunnosta. Reflektiokeskustelujen jälkeen asiakkaiden oli mahdollista kommentoida kuulemaansa.

Tarkasteluni kohteena oli viivästetty reflektio eli se, palattiinko reflektiokeskusteluissa käsiteltyihin aiheisiin myöhemmin terapiassa. Pro gradu -tutkielmassa (Karttunen & Strandén, 2017) havaittiin, että reflektiivisiin prosesseihin liittyi paljon positiivisia arvioita asiakkaista ja heidän voimavaroihinsa liittyvää pohdintaa. Tutkijat havaitsivat myös, että asiakkaat pyrkivät kohtaamisiin toistensa kanssa ja osoittivat näkyviä vuorovaikutusresponsseja terapeuttien reflektiokeskustelujen aikana passiivisen kuuntelun sijaan. Tutkielmassani tarkastelin sellaisia kohtia, joissa joko asiakas tai terapeutti teki aloitteen palata aiheeseen, jota oli aiemmin käsitelty reflektiivisessä keskustelussa.

Tutkielmani on vuorovaikutustutkimus, jossa käytin menetelmänä multimodaalista keskustelunanalyysia. Laadullisen tarkastelun lisäksi tutkin myös asiakkaiden ja terapeuttien hengitystä mittausistuntojen ajalta. Tutkielmaani valikoitui kolme pariterapiaprosessia RM-projektista (N=12). Ensimmäinen tapaus oli tutkimusprojektin pisin pariterapiaprosessi ja se sisälsi myös paljon viivästettyä reflektiota. Toinen tapaus sisälsi vain kertaluontoista reflektiokeskusteluihin palaamista ja kolmannessa tapauksessa oli paljon viivästettyä reflektiota terapiaprosessin lyhyteen nähden. Tapaukset vaihtelivat myös siinä, millaisissa kohdissa viivästettyä reflektiota tyypillisimmin esiintyi ja miten aloitteet jakautuivat osanottajien kesken.

Monitoimijaisena vuorovaikutustilanteena pariterapia on monipuolinen konteksti viivästetyn reflektion tutkimiselle. Nelihenkisissä istunnoissa erilaiset muunnelmat vuorovaikutuksen etenemisestä ovat erityisellä tavalla mahdollisia, jolloin voidaan vuorovaikutustutkimuksen puitteissa mielekkäästi tarkastella sitä, mitä reflektiokeskustelujen aiheisiin palaamisilla tavoitellaan. Asiakkaiden osalta tilanteessa on läsnä kaksi yksilöä omine ajatuksineen, tunteineen ja

kokemuksineen, mutta myös heidän parisuhteensa ja keskinäinen vuorovaikutuksensa. Yksi yleinen syy pariterapiaan hakeutumiselle on stressitekijöiden ilmeneminen, joita voi esiintyä niin parin yhteisessä kuin heidän yksilöllisessäkään elämässään (Bodenmann, 2010). Voidaan olettaa, että pariterapiassa käsitellään pariskunnan kannalta kuormittavia ja heille merkityksellisiä teemoja. Oletukseni oli, että merkityksellisten aiheiden vaikuttavuuden vuoksi ne esiintyvät asiakkaiden ilmaisen lisäksi terapeuttien välisissä reflektiokeskusteluissa, mutta myös siten, että niihin palataan uudelleen terapian aikana. Hengityksen tarkastelu voi antaa tärkeää lisätietoa viivästetyn reflektion aiheuttamista responsseista, sillä se on nopeasti viriävä reaktio useista erilaisista tekijöistä johtuvaan stressiin (Nicoló, Girardi & Sacchetti, 2017).

1.1. Reflektiivisyys

Reflektion käsite nousi alun perin ammatillisesta opetuskirjallisuudesta ja se määriteltiin ensin minkä tahansa uskomuksen tai oletetun tiedon muodon aktiiviseksi, pysyväksi ja huolelliseksi harkitsemiseksi, joka perustuu sitä tukevaan taustatietoon (Dewey, 1933). Käsite on kuitenkin muokkautunut ja laajentunut vuosikymmenten kuluessa. Poland ym. (2006) määrittivät reflektiivisyyden itsekriittisen asenteen ylläpitämiseksi ja itsestään selvinä pidettyjen oletusten kyseenalaistamiseksi. Scheinkman ja DeKoven FishBane (2004) viittasivat reflektiivisyydellä yksilön kykyyn pysähtyä pohtimaan välittömän toimimisen sijaan, ja olla harkitseva ja suunnitelmallinen ennen toimintaa tai kommunikaatiota toisten kanssa. Reflektiivisen keskustelun avulla voidaan myös muokata rutiineja ja opetella uusia toimintatapoja (Dittrich, Guérard, & Seidl, 2016). Plackin ja Greenbergin (2009) mukaan reflektiivisyys edistää huomattavasti kliinistä päätöksentekoa, sillä se mahdollistaa ajankohtaisten havaintojen, aiempien kokemusten ja arvioinnin yhdistymisen ammatillisessa pohdinnassa.

Reflektiivisyyteen liittyviä käsitteitä on myös käytetty sekaisin (van Draanen, 2017). Yksi reflektiivisyydelle läheinen käsite on refleksiivisyys, joka kuuluu keskeisenä käsitteenä Archerin (2000) sosiologian tutkimukseen. Archer (2000) liittyy refleksiivisyyden vahvasti sosiaaliseen toimijuuteen, jossa yksilö kykenee aktiivisesti muokkaamaan sosiaalista ympäristöään passiivisen vastaanottamisen sijaan. Archerin (2000) mukaan kriittinen reflektio on kyky, joka mahdollistaa sosiaalisen kontekstin ja ympäristön arvioinnin, ja vaihtoehtoisten toimintatapojen suunnittelun. Ihmiset eroavat sen suhteen, kuinka paljon heillä tätä kykyä on. Kuten Archerin (2000) määrittelystä käy ilmi, refleksiivisyyden ja reflektiivisyyden käsitteet ovat varsin lähellä toisiaan. Bradburyn ym. (2010) mukaan reflektiivisyys viittaa toimijoihin suhteessa kontekstiin, johon

kuuluvat myös heidän oletuksensa, ennakoasenteensa ja –luulonsa, sekä sosiaalinen lokaationsa. Myös van Draanenin (2017) mukaan reflektiivisyys on nimenomaan kontekstuaalista.

Schönin (1987) mukaan asiantuntijuus perustuu toimintaan liittyvään reflektiivisyyteen. Tätä hän perusteli sillä, että kaikkia sääntöjä ei ole mahdollista noudattaa mekaanisesti, vaan niitä täytyy soveltaa ja toimintaa suunnitella sen mukaan, mikä kussakin tilanteessa olisi toimivin ratkaisu. Reflektiivisen menetelmän ammattilaisten tulisikin koulutuksessaan harjoitella myös toiminnanaikaista reflektiota (engl. *reflection in action*), jolloin he oppivat pohtimaan ja ratkaisemaan ongelmia joustavasti myös kesken toiminnan (Schön, 1983). Toiminnanaikaisen harjoittelun myötä koulutettavat oppivat myös kokonaisvaltaisesti toimivan suunnitteluprosessin, jos heillä on riittävästi kykyjä tunnistaa, millaisia piirteitä hyvässä suunnitelmassa on.

1.2. Pariterapia

Pariterapialla on tärkeä merkitys elämänlaadun kannalta sekä parisuhteen kehittämisen, että yksilöllisen hyvinvoinnin osalta. Parisuhteeseen liittyvällä stressillä on vahva yhteys osapuolten yksilölliseen hyvinvointiin (Lebow, Chambers, Christensen, & Johnson, 2012). Usein myös pariterapiaan hakeutumiseen liittyy sekä yksilölliseen että yhteiseen elämään liittyviä stressitekijöitä (Bodenmann, 2010). Stressi on keskeinen tekijä parisuhteeseen liittyvissä haasteissa, sillä se lisää negatiivista vuorovaikutusta pariskunnan välillä (Bodenmann, 2010). Negatiivinen vuorovaikutus voi näkyä lisääntyneenä kritiikkinä kumppania kohtaan tai vetäytyvänä käyttäytymisenä. Samalla stressi voi heikentää pariskunnan välistä positiivista vuorovaikutusta, jolloin toisen aktiivinen kuunteleminen ja empaattisuus vähenevät (Bodenmann, 2010). Parisuhteeseen liittyvä stressi voi vaikuttaa myös muihin perheenjäseniin ja sosiaalisiin systeemeihin, jotka kuuluvat pariskunnan elämänpiiriin (Lebow ym., 2012).

Christensen (2010) on esittänyt viisi keskeistä periaatetta pariterapian toteuttamisessa. Työskentelyn tulisi tarjota ongelmien käsitteellistämistä, muokata haitallista vuorovaikutuskäyttäytymistä, tuoda esiin emootioihin pohjautuvaa välttämiskäyttäytymistä, edistää myönteistä kommunikaatiota ja korostaa vahvuuksia lisäten samalla myönteistä käyttäytymistä. Pariterapian on todettu auttavan suurinta osaa siihen hakeutuneista. Lebowin ym. (2012) mukaan pariterapialla oli myönteistä vaikutusta 70 prosentilla hoitoa saaneista. Tämä on merkittävää, sillä parisuhdeongelmat ovat hyvin yleisiä ihmisten kohtaamien vaikeuksien joukossa (Lebow ym., 2012). Tutkimuksissa on havaittu, että terapiassa käytetyllä menetelmällä ja suuntauksella on pienempi merkitys kuin terapiasuhteeseen liittyvillä tekijöillä sen tuloksellisuuden kannalta

(Balestra, 2017). Tällaisia terapiasuhteeseen liittyviä tekijöitä ovat esimerkiksi allianssi, terapiaan sitoutuminen, emotionaalinen yhteys terapeuttiin ja jaettu kokemus yhteisen terapiatyöskentelyn merkityksellisyydestä pariskunnan tai perheen kesken.

1.3. Reflektiivinen työote pariterapiassa

Reflektiivinen tiimi on noin 30 vuotta käytössä ollut menetelmä, joka toteutettiin dokumentoidusti ensimmäisen kerran vuonna 1985 (Andersen, 1991). Andersen (1987) kuvaa reflektiivisen tiimin menetelmää perheterapiakontekstissa siten, että aluksi haastattelija keskustelee terapiahuoneessa perheenjäsenten kanssa ja samalla peili-ikkunan takana reflektiivinen tiimi seuraa keskustelua. Perheen luvalla haastattelija pyytää tiimiä kertomaan havainnoistaan sopivassa kohdassa, minkä jälkeen haastattelija pyytää perhettä kommentoimaan kuulemaansa keskustelua. Andersen (1987) esittää työskentelytavan rakenteeksi vähintään 10-15 minuuttia istunnon seuraamista, jota seuraa yleensä noin 2-15 minuuttia kestävä reflektiokeskustelu. Tiimi voi seurata terapiaa pidempäänkin, jopa 45 minuuttia. Yleensä reflektiokeskustelu toteutetaan yhdestä kolmeen kertaan istunnon aikana. Keskeistä keskustelussa on se, että varmoja väitteitä ei esitetä, vaan niiden tulisi olla aina spekulatiivisia. Andersen alkoi myöhemmin puhua menetelmästä reflektiivisenä prosessina sen vahvan monitoimijaisen prosessinomaisuuden vuoksi. Menetelmä myös mahdollistaa asiakkaiden sisäisen dialogin heidän kuunnellessaan terapeuttien reflektiota (Andersen, 1991).

Pari- ja perheterapian kentällä tapahtui 1980-luvulla käänne konstruktivistiseen suuntaan, jota on kutsuttu myös "uudeksi epistemologiaksi" (Prest ym., 1990). Myös reflektiivisen tiimin menetelmä on sovellus konstruktivististen ajatusten tuomisesta kliiniseen käytäntöön (Prest ym. 1990; Andersen, 1987). Psykoterapiassa konstruktivistisuus tarkoittaa ajatusta siitä, että jokainen luo tilanteesta käsityksen omalla tavallaan ja terapeutin on havainnoitava asiakkaan antamia merkityksiä sellaisina kuin ne todellisuudessa ilmenevät (Andersen, 1991). Keskusteleminen on määritelmien ja merkitysten vaihtokauppaa, mikä vaikuttaa siihen, miten todellisuus kunkin mielessä rakentuu (Andersen, 1991). Myös reflektiivisessä prosessissa huomioidaan se, että kaikilla osanottajilla on mielessään oma merkityskokonaisuutensa niistä asioista, joista istunnon aikana on puhuttu. Tämänkin takia epävarmuuden ilmaiseminen on keskeistä työntekijöiden välisessä dialogissa, kun he keskustelevat asiakkaita koskevista teemoista (Andersen, 1991). Työntekijöiden on tuotava ilmaisussaan esiin se, että asiakkaiden sisäinen todellisuus voi poiketa heidän omista tulkinnoistaan ja oletuksistaan. Prestin ym. (1990) tutkimuksessa menetelmää käsiteltiin myös terapeutin näkökulmasta olosuhteissa, joissa terapeutin oli mahdollista olla tarkkailevana

osapuolena reflektiivisen tiimin keskustelun ajan. Prestin ym. (1990) mukaan reflektiivinen prosessi mahdollistaa sen, että terapeutti voi huomata nopeammin osallisuutensa terapiatyöskentelyssä ilmeneviin mekanismeihin. Perinteisessä terapiakeskustelussa tällaisten toimintojen havaitseminen voi olla hitaampaa, tai ne voivat jäädä jopa kokonaan huomiotta.

Reflektiivinen työote on paljon käytössä pari- ja perheterapiakontekstissa. Se edistää positiivisen vuorovaikutuksen syntymistä asiakkaiden kanssa (Cooper, 2017), mikä on tärkeää, sillä positiivisen suhteen rakentumisen on todettu vaikuttavan terapian onnistumiseen ja lopputulokseen (Kivlighan ym., 2017). Lisäksi työotteella voidaan kehittää asiakkaan oman käyttäytymisen ja ajattelun arviointia, mikä voi osaltaan ehkäistä myös yhteyskatkosten syntymistä terapiaprosessissa (Kivlighan ym., 2017). Smith, Sells ja Clevenger (1994) havaitsivat reflektiivisen tiimin menetelmää käsitelleessä tutkimuksessaan, että pariskunnat pitivät tärkeänä mahdollisuutta kuulla ongelmistaan eri tavoin. Pariskunnat kokivat reflektiivisen prosessin mahdollisuutena vaihtaa vuorovaikutuksessa olemisen tapaa, kun he saivat vain kuunnella mitä reflektiivinen tiimi puhui. Prestin, Dardenin ja Kellerin (1990) mukaan menetelmä mahdollistaa omien prosessien tarkastelun metatasolta käsin, kun kuunteleva osapuoli voi asettua ongelman ulkopuolelle erityisellä tavalla.

Scheinkmanin ja DeKoven FishBanen (2004) mukaan terapeutti voi helpottaa reflektiivisyyden syntymistä pariterapiassa auttamalla kumpaakin puolisoa tuntemaan itsensä voimaantuneemmaksi ja empaattisemmaksi, ja näkemään useampia vaihtoehtoja heidän ihmissuhdeprosessiensa kriittisissä hetkissä. Terapeutti ei ratkaise umpikujatilanteita pariskunnan puolesta, vaan kutsuu heitä asettumaan ongelman ulkopuolelle tutkien sitä uteliaasti ja reflektiivisesti. Umpikujaan ajautuneet puoliset voivat olla ahdistuneita ja reaktiivisia, jolloin he voivat olla kyvyttömiä ongelmanratkaisuun tai omien tunteiden ja osallisuuden reflektointiin. Terapeutin olisi hyvä edistää toivon tunnetta siitä, että pariskunnan ongelmat ovat ratkaistavissa. Umpikujatilanteet voivat myös paheta nopeasti, eivätkä puoliset välttämättä huomaa tilanteen johtavan heidän kontrollinsa pettämiseen. Tässä kohtaa reflektiivisyydestä on hyötyä, sillä prosessi mahdollistaa puolisojen kyvyn tehdä perustellumpia ja tietoisempia valintoja impulsiivisen reagoinnin sijaan. Voidaan pyrkiä esimerkiksi tunnistamaan kehollisia vihjeitä ahdistuksesta, vihasta tai defensiivisyydestä, tai huomaamaan erilaisia automaattisia ajatuksia.

RM-projektin pariterapiaistunnoissa reflektiokeskustelut toteutuivat aina työparin välillä. Pääasiassa terapeutit kävivät yhden pidemmän keskustelun istunnon viimeisen puolen tunnin aikana, mutta jotkut terapeuttiparit kävivät lyhyempiä reflektiokeskusteluja myös aiemmin. Kestoltaan reflektiokeskustelut vastasivat Andersenin (1987) esittämää rakennetta, mutta pääsääntöisesti istunto ehti jatkua ainakin noin tunnin ennen reflektiokeskustelun aloittamista. Reflektiokeskustelu näkyi vuorovaikutuksen muutoksena siten, että terapeutit suuntautuivat

keskustelunsa ajaksi toisiinsa, jolloin asiakkaille jäi mahdollisuus valita, seurasivatko he keskustelua vai eivät. Andersenin (1991) mukaan on olennaista, että työntekijät tuovat tämän valinnan mahdollisuuden myös sanallisesti esiin. Lisäksi pariterapiakeskustelut ovat luonteeltaan institutionaalisia keskusteluja (Peräkylä, 1998; Stevanovic & Lindholm, 2016), mikä osaltaan mahdollistaa keskustelun rakenteen muuttamisen terapeuttien ohjeistuksen varassa. RM-projektin aineistossa asiakkaat saattoivat lisätä tai korjata jotain reflektiokeskustelun aikana, mutta pääsääntöisesti he olivat kuuntelijan roolissa terapeuttien antaman ohjeistuksen mukaisesti. Reflektiokeskustelujen ulkopuolella asiakkaat saattoivat ilmaista sanallisesti niiden tärkeyden, mikä kertoi heidän kuunnelleen aktiivisesti terapeuttien välistä keskustelua. Myös Karttunen ja Strandén (2017) havaitsivat tästä aineistosta, että asiakkaat kuuntelivat aktiivisesti reflektiokeskusteluja ja osoittivat näkyviä vuorovaikutusresponsseja niiden aikana.

1.4. Viivästetty reflektio

Reflektiivinen tiimi on ollut yleisesti käytössä pari- ja perheterapian koulutusohjelmissa (Pender & Stinchfield, 2014). Vaikka reflektiivisyydestä ja reflektiivisistä prosesseista löytyykin paljon tutkimusta, on viivästetyn reflektion näkökulma uusi tutkimuskirjallisuudessa. RM-projektissa tehdyistä tutkielmista yksi käsittelee reflektiokeskustelujen aikaisia välittömiä reaktioita (Karttunen & Strandén, 2017), mutta viivästetty reflektio on uusi aihe myös tässä projektissa. Viivästetyllä reflektiolla tarkoitan tilanteita, joissa jokin terapeuttien välisten reflektiokeskustelujen aiheista toistuu terapian aikana, joko toisessa reflektiokeskustelussa tai muussa istuntokeskustelussa. Aloitteen aiheen toistamiseen voi tehdä niin terapeutti kuin asiakaskin. Viivästetty reflektio ei siis tarkoita aina sitä, että se ilmeni varsinaisen reflektiokeskustelun aikana. Tarkastelin sitä, miten ja kenen aloitteesta reflektiokeskusteluissa käsiteltyihin aiheisiin palattiin terapian aikana, ja mitä näillä palaamisilla terapiassa tehtiin. Koska aiheesta ei ole kirjallisuutta, tarkoitukseni oli kartoittaa yleisemmin ilmiön esiintymistä ja piirteitä aineistossa.

Viivästetyn reflektion tarkastelu kytkeytyi tutkielmassani siihen, millaisia muotoja pariterapiassa käsiteltävät aiheet saivat alkuperäisten reflektiokeskustelun jälkeisten uudelleen käsittelyjen myötä. Alkuperäinen käsittelykerta reflektiokeskustelussa ei tarkoita useinkaan sitä, ettei aihetta olisi jo aiemmin käsitelty tai ainakin sivuttu istuntojen kuluessa tai esimerkiksi jokin käsite esiintynyt asiakkaiden puheessa. Terapeuttien välinen reflektiokeskustelu tuo väistämättä erilaisen näkökulman aiheen käsittelyyn, kun se siirtyy asiakkaiden henkilökohtaisesta perspektiivistä työntekijöiden väliseksi pohdinnaksi. Menetelmä mahdollistaa asiakkaiden poikkeavan

vuorovaikutusroolin ottamisen ja ulkopuolisemman tarkastelun reflektiokeskustelun aikana (Smith ym., 1994; Prest ym., 1990). Terapiassa käsiteltävät merkitykselliset aiheet voisivat toistua esimerkiksi vain asiakkaiden aloitteesta, mutta viivästetyssä reflektiossa ajatuksena on, että terapeuttien välinen keskustelu vaikuttaa jollain tavalla siihen, miten aiheen käsittely etenee terapian aikana.

Viivästetyn reflektion esiintymisen kannalta on syytä erottaa arkinen ja institutionaalinen keskustelu toisistaan. Keskustelutilanteen institutionaalisuus (Peräkylä, 1998) luo maaperän sille, että vuorovaikutus voi rakentua poikkeuksellisella tavalla reflektiokeskustelun ajan. Lisäksi osallistujilla on arkikeskusteluun ja toisenlaisiin institutionaalisiin keskusteluihin verrattuna erilaisia odotuksia siitä, millaisissa rooleissa he itse ja muut osanottajat ovat terapiakeskustelun aikana (Raevaara, 2016). Keskusteluanalyysin piirissä puhutaan seuraavan vuoron todistusmenetelmästä (engl. *next turn proof procedure*), jolla tarkoitetaan sitä, miten puhujat ilmentävät tulkintojaan edellisen puhujan pyrkimyksistä omissa vastauksissaan (Sacks, Schegloff, & Jefferson, 1974). Kaikenlainen keskustelu on tavalla tai toisella normatiivisesti säädeltyä, ja näihin normeihin nojaten osallistujat lyhyelläkin aikajänteellä vaihtuvissa rooleissaan toimivat, ja luovat oletuksia siitä, millaisia puheenvuoroja eri osanottajilta on odotettavissa ja miten niihin tulisi suhtautua (Peräkylä, 1998). Pariterapiassa asiakkaiden kerronta on etusijalla, mutta reflektiokeskustelun aikana he saavat terapeuttien ohjeistuksen mukaan joko seurata tai olla seuraamatta keskustelua. Vapaaehtoisuuden syntymisessä auttaa myös se, miten konkreettisesti terapeutit suuntautuvat toisiinsa keskustelunsa ajaksi esimerkiksi katsekontaktin avulla. Kuten esimerkiksi Stec ja Sweetser (2016) ovat todenneet, katse on olennainen työkalu vuorovaikutuksen rakentamisessa. Myös kehon asento (Stec, Huiskes & Redeker, 2016), jossa terapeutit ovat kääntyneet hieman vastakkain, kertoo sanallisen vuorovaikutuksen siirtymisestä heidän välilleen.

1.5. Vuorovaikutustutkimus ja keskusteluanalyysi

RM-projektissa on mahdollista syventyä vuorovaikutuksen multimodaalisuuteen, sillä istunnoista on saatavilla kasvo- ja kokovartalokuva. Myös kehollisia vasteita on tutkittu monella mittarilla (ihon sähkönjohtavuus, sormen pulssivolyymi, syketaajuus ja hengitystiheys), joista tutkielmassani hyödynsin hengitysdataa. Nykyään multimodaalisen vuorovaikutuksen tutkimuksessa otetaan huomioon puheen ja manuaalisten eleiden lisäksi myös muita kehollisia merkkejä, kuten katseita ja kehon asentoja, jotka esiintyvät usein myös yhtäaikaaisesti (Stec, Huiskes & Redeker, 2016). Katseella ja tuijottamisella voidaan merkitä ja ylläpitää esimerkiksi jonkin osapuolen näkökulmaa,

mikä voi jatkua, vaikka vuorovaikutuksen muut osapuolet olisivatkin jo siirtyneet toiseen aiheeseen (Stec & Sweetser, 2016). Katseella voidaan hakea myös hyväksyntää keskustelukumppaneilta (Stec & Sweetser, 2016). Stevanovicin ja Lindholmin (2016) toimittamassa teoksessa mainittuja vuorovaikutuksen resursseja olivat katseen (Ruusuvuori, 2016) lisäksi kosketus (Peräkylä & Stevanovic, 2016), ilmeet ja eleet (Peräkylä, 2016), sanavalinnat (Lindholm & Stevanovic, 2016), prosodia (Stevanovic, 2016), lauserakenteet (Hakulinen, 2016), sekä sosiaaliset rakenteet (Stevanovic, 2016). Stevanovicin (2016) mukaan sosiaalisin rakenteisiin kuuluvat itse, erilaiset asemat, sekä osallistujien tiedolliset, valta- ja emotionaaliset suhteet.

Keskustelunanalyysi on vuorovaikutustutkimuksen kenttään kuuluva tutkimussuuntaus, joka sai alkunsa 1960-luvulla Yhdysvalloissa (Hakulinen, 1998). Sen metodiset lähtökohdat perustuvat Harvey Sacksin nauhoitettuihin luentosarjoihin 1960- ja 1970-lukujen Kaliforniassa. Sacksia oli opettanut Harold Garfinkel, jota pidetään etnometodologian perustajana. Merkittävä henkilö keskustelunanalyysin perustamisvaiheessa oli myös Sacksin oppilas Gail Jefferson, joka litteroi Sacksin luentosarjat tämän äkillisen kuoleman jälkeen. Jefferson jatkoi intensiivisessä vaiheessa ollutta työtä, josta keskustelunanalyysin kehittymisen onneksi oli nauhoitettua luentomateriaalia Sacksin toiveen mukaisesti. Sacks halusi, että hänen kollegansa, Emanuel Schegloffin, olisi mahdollista kuulla hänen ajatuksensa. Keskeisimpiä ajatuksia Sacksin työssä oli se, että vuorovaikutus oli hänen mukaansa kaikin puolin jäsentynyttä ja organisoitunutta toimintaa, eikä siinä ollut mitään sattumanvaraista.

Suomessa keskustelunanalyysi sai jalansijaa 1980-luvulla, kun suomen kielen professori Auli Hakulinen kollegoineen kiinnostui menetelmästä ja alkoi työskennellä sen parissa (Lindholm, Stevanovic, & Peräkylä, 2016). Ensimmäinen suomenkielinen keskustelunanalyysin perusteet kattava oppikirja julkaistiin 1990-luvulla, mikä mahdollisti menetelmän lähtökohtien omaksumisen ja leviämisen ammattilaisten ja opiskelijoiden keskuudessa (Lindholm, Stevanovic, & Peräkylä, 2016; Tainio, 1998). Keskustelunanalyysia on alettu hyödyntää yhä monipuolisemmin eri konteksteissa, joista yksi on terapeuttisen muutoksen tutkiminen psykoterapiassa (Voutilainen & Savijärvi, 2016). Voutilainen, Peräkylä ja Ruusuvuori (2011) käyttivät keskustelunanalyysia vuorovaikutusjaksojen purkamiseen pitkittäistutkimusasetelmassa. Keskustelunanalyysin avulla on tutkittu yksityiskohtaisesti myös potilaan ja lääkärin välistä vuorovaikutusta vastaanotolla (Sorjonen, Peräkylä, & Eskola, 2001), mikä on esimerkki institutionaalisen vuorovaikutuksen (esim. Peräkylä, 1998) tutkimuksesta. Myös psykoterapia-aineiston analysointi on esimerkki institutionaalisen vuorovaikutuksen tarkastelusta, jolloin on huomioitava vuorovaikutuksen erilainen rakentuminen arkikeskusteluun verrattuna. Institutionaalisetkin keskustelut poikkeavat kuitenkin toisistaan (Peräkylä, 1998). Psykoterapiakeskustelussa vallitsevat huomattavasti erilaiset

lainalaisuudet kuin oikeussalissa, vaikka molemmat voidaan nähdä institutionaalisina keskustelutilanteina.

Keskusteluanalyysi on tarkka ja systemaattinen menetelmä, jolla luonnollisista vuorovaikutustilanteista on mahdollista saada kolmivaiheisen analyysin jälkeen esiin yksityiskohtaisesti vuorovaikutustoimintojen jäsentyminen (Vatanen, 2016). Vatanen (2016) määritteli tutkimusotteen tiukasti empiiriseksi, induktiiviseksi ja aineistolähtöiseksi. Tutkimus aloitetaan motivoimattomalla tarkastelulla, jossa pyritään objektiivisesti havainnoiden lopulta valitsemaan tutkittavat vuorovaikutustilanteet. Tähän vaikuttavat tutkimuksen tavoitteet sekä keskustelutilanteen luonne, joka voidaan karkeasti määrittellä joko arkiseksi tai institutionaaliseksi. Materiaalin keräämisvaiheessa muodostetaan kokoelma tutkimuksen kannalta kiinnostaviksi todetuista vuorovaikutustilanteista. Tutkielmassani kokoelma koostui alkuperäisistä reflektiokohdista ja niitä seuranneista viivästetyistä reflektiokohdista. Vatanen (2016) mukaan keskusteluanalyysin ensisijainen tavoite vuorovaikutustilanteiden läpikäymisessä on mahdollisimman suuren aitouden ylläpito. Keskusteluanalyysissa puhutaankin toiminnan luonnollisesta esiintymisestä (engl. *naturally occurring*). Keskusteluanalyytikko ei pyri tekemään omia tulkintoja ja oletuksia aineistossa esiintyvistä tilanteista, vaan kaikkien havaintojen tulisi olla perusteltavissa aineistonäytteillä.

Analyysin kolmas vaihe on kokoelman sisäisen vaihtelun selittäminen ja mahdollisten poikkeustapausten analysoiminen (Vatanen, 2016). Vaiheiden tiukka järjestykseen laittaminen on kuitenkin jokseenkin keinotekoista, sillä vaiheet voivat edetä päällekkäin ja tutkija voi myös palata eri vaiheisiin tarpeen mukaan (Vatanen, 2016). Aineiston käsittelyssä litterointi on olennainen osa tutkimuksen tekemistä, sillä litteraatioita käytetään analyysivälineenä ja niiden laatu vaikuttaa myös tuloksiin (Seppänen, 1998). Koska aitoa vuorovaikutusta on mahdotonta ilmentää absoluuttisen samanlaisena kirjallisessa muodossa, on tutkijan mietittävä litterointimerkinnot tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti (Seppänen, 1998). Tutkielmassa käytetyt litterointimerkit on määritelty Liitteet-osiossa.

Kun vuorovaikutustilanteita puretaan keskusteluanalyytisesti, on ensimmäisenä askeleena vierusparirakenteen hahmottaminen (Raevaara, 1998). Vierusparit ovat vahvasti toisiinsa kytkeytyviä puheenvuoroja, kuten kysymys etujäsenenä ja vastaus jälkijäsenenä (Raevaara, 1998). Seuraavaksi tarkastellaan puheenvuorojen rakennetta ja sitä, miten ne vaikuttavat keskustelun etenemiseen (Raevaara, 1998; Pomerantz & Fehr, 1997). Tämän jälkeen määritellään puhetoimintojen sijoittuminen laajempaan toimintajaksoon (Raevaara, 1998). Toimintajakso eli sekvenssi voi tarkoittaa esimerkiksi yhtä kokonaista reflektiivistä keskustelua, tai sen aikaisia suppeampia toimintajaksoja, kuten jonkin kerrontavuoron asettumista reflektiokeskusteluun.

Jaksojen sisällöllisessä tarkastelussa kiinnitetään huomiota muun muassa siihen, onko keskustelussa tuotettu sisältö vuorovaikutuksen kannalta preferoitua vai preferoimatonta (Tainio, 1998).

Keskustelunanalyysia voidaan hyödyntää tutkimuksissa, joissa puheen sisällöllä, puhumisen tavalla ja vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys. Esimerkiksi Vickers, Lindfelt ja Dodd-Butera (2016) tekivät keskustelunanalyttisen tutkimuksen selvittääkseen sitä, millainen vaikutus hoitohistorian toistamisella on potilaan hoitoprosessiin terveydenhuollossa. He käyttivät äänitteitä ja litteraatioita hoitajan ja potilaan välisistä lääketieteellisistä konsultaatioista. Bonninin (2017) tutkimuksessa tarkastelun kohteena olivat psykologiset palautekeskustelut, jotka liittyivät kliinisten diagnoosien antamiseen mielenterveyspalvelujen piirissä. Voutilainen, Peräkylä ja Ruusuvuori (2011) tutkivat psykoterapeuttista vuorovaikutusta ja totesivat, että keskustelunanalyysilla oli mahdollista tarkastella toimivasti terapeuttista muutosta keskustelukatkelmia analysoimalla, kunhan otteet olivat vuorovaikutuksen kannalta samankaltaisia. He havaitsivat, että kognitiivis-konstruktivisessa yksilöterapiassa terapeuttinen muutos näkyi asiakkaan vastauksissa terapeutin tulkintoihin ajan kuluessa. Terapian alussa asiakkaan vastaukset olivat torjuvia, keskivaiheilla ambivalentteja ja lopulta samanmielisiä terapeutin kanssa. Keskustelunanalyysi mahdollistaa vuorovaikutuksen osien systemaattisen erittelyn, jolloin psykoterapia-aineistosta voidaan löytää hienovaraisia mekanismeja myös pitkittäistutkimuksen muodossa.

1.6. Hengitys tutkimuskohteena

Ihmiselle ominainen ”taistele tai pakene” -reaktio stressiin aiheuttaa nopeaa hengityksen kiihtymistä, mikä voi johtua niin ulkoisista kuin sisäisistäkin stressitekijöistä (Nicoló, Girardi & Sacchetti, 2017). Esimerkiksi paniikki määritellään nopeasti viriäväksi ja yllättäväksi ahdistukseksi tai peloksi, joka vaikuttaa hengitykseen autonomisen hermoston kautta (Nicoló, Girardi & Sacchetti, 2017). Autonomisen hermoston toinen alajärjestelmä parasympaattisen hermoston ohella, sympaattinen hermosto, aktivoituu kun keho tulkitsee ympäristön aiheuttaman stimulaation uhkaavaksi (Klein & Thorne, 2007). Erityistä herkkyyttä kehon virittymiseen tuovat stressitekijöihin liittyvät emootiot (Berry & Pennebaker, 1993). Esimerkiksi vihantunteen on havaittu aiheuttavan hengityksen nopeutumista ja surun hengitystaajuuden muutoksia (Kreibig, 2010). Yllättyneisyys voi näkyä syvempinä hengityksinä ja ilo hengityksen kiihtymisenä (Kreibig, 2010).

Hengityksen kiihtyminen on yksi fysiologinen reaktio uhkaavaan tilanteeseen stressitekijästä riippumatta (Nolen-Hoeksema, Fredrickson, Loftus & Lutz, 2014). Pariterapian voidaan olettaa

sisältävän kuormittavien tekijöiden esiin nostamista, sillä pariterapiaan hakeudutaan usein stressitekijöiden ilmenemisen vuoksi (Bodenmann, 2010). Oletukseni oli, että kehollinen virittyminen näkyisi myös viivästetyn reflektion yhteydessä, kun vuorovaikutuksessa käsitellään merkityksellisiä teemoja. Virittyneisyyden uskoin näkyvän hengityksen muutoksena, sillä se on nopeasti viriävä reaktio useista erilaisista tekijöistä johtuvaan stressiin (Nicoló, Girardi & Sacchetti, 2017). Hengitys on myös yksi fysiologinen korrelaatti terapeutin ja asiakkaan välisessä suhteessa muiden neurofysiologisten tekijöiden ohella (Riess, 2011). Näillä yhteyksillä voi olla merkitystä myös hoidon tuloksen kannalta. Riessin (2011) tapaustutkimuksessa asiakkaan fysiologisen datan tarkastelu terapiakeskustelujen ajalta johti terapeutin lisääntyneeseen empatiaan asiakastaan kohtaan, kun tämä ymmärsi paremmin asiakkaan kokemuksia. Myös asiakas koki fysiologisen aineiston olevan yhdenmukainen hänen tunnekokemustensa kanssa. Lisäksi osapuolet kokivat myöhemmin terapiasuhteen syventyneen, mikä osaltaan johti hoitoprosessin myönteiseen lopputulokseen.

1.7. Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena oli ensinnäkin selvittää, toistuvatko reflektiokeskusteluissa käsitellyt aiheet viivästetysti terapian aikana. Koska heti aineiston käsittelyn alussa selvisi, että reflektiokeskustelujen aiheet toistuvat myös viivästetysti, kiinnostuin siitä, miten viivästetyn reflektion aloitteet jakautuvat osanottajien kesken ja mitä näillä palaamisilla terapiassa tavoitellaan. Mahdollisuus tarkastella myös fysiologista dataa muodosti vertailuasetelmaksi sen, mitä lisäarvoa kehollisten vasteiden tutkiminen tuo laadullisille havainnoille. Tutkimusprojektin fysiologisista mittareista tarkasteluni kohteeksi valikoitui hengitysdata. Keskeiseksi tutkimusongelmakseni muodostui se, mitä viivästetystä reflektiosta voidaan havaita keskustelunanalyysin avulla, ja mitä lisätietoa hengitys ilmiöstä antaa. Tutkimuskysymykseni olivat:

1. Mitä reflektiivisiin keskusteluihin palaamisella terapiassa tehdään?
2. Mitä hengityksessä tapahtuu viivästetyn reflektion aikana?

2. AINEISTO JA MENETELMÄT

2.1. Relationaalinen mieli -tutkimusprojekti

Tutkielmani on toteutettu RM-projektin aineiston pohjalta. RM-projekti on Jyväskylän yliopistossa toteutettu hanke, jossa on tutkittu monitoimijaisista vuorovaikutusta pariterapiassa niin sanallisen kuin kehollisenkin viestinnän osalta. Autonomisen hermoston mittausten avulla on mahdollista selvittää asiakkaiden ja terapeuttien välistä synkroniaa vuorovaikutuksen lisäksi myös kehollisesti. Istunnot on kuvattu kuudella kameralla ja niistä on saatavilla sekä kasvo- että kokovartalokuva. Tutkimusprojektin johtaja on Jaakko Seikkula ja vastuullinen tutkija Virpi-Liisa Kykyri.

Tutkimusprojektissa oli mukana 12 pariterapiatapausta, eli yhteensä 24 asiakasta. Terapeutteina toimi yhdeksän psykologia, joista kahdeksalla oli myös psykoterapeutin pätevyys (Karvonen, Kykyri, Kaartinen, Penttonen ja Seikkula, 2015). Yksi erivälillä pohjakoulutuksella oli parhaillaan kouluttautumassa psykoterapeutiksi. Videoituja istuntoja oli kaiken kaikkiaan 92, ja tapauksittain terapiaprosessien kesto vaihteli 4-24:n istunnon välillä. Terapeutteja oli ohjeistettu käyttämään reflektiivistä työtettä, mutta keskustelujen rakenteet eivät olleet manualisoituja. Istuntojen rakenne oli kuitenkin kaikissa tapauksissa melko samanlainen, sillä reflektiokeskustelut toteutuivat yleensä istunnon viimeisellä kolmanneksella.

2.2. Tutkimuksessa käytetty aineisto

Aineistonani oli RM-projektin sekundaariaineisto, joka koostui vuosina 2013-2016 kerätystä ja taltioidusta materiaalista. Kaikki terapiaistunnot toteutettiin Jyväskylän yliopiston psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan tiloissa. Tutkielmassani hyödynsin kaikkia RM-projektissa kuvattuja istuntoja, sillä aloitin tutkimusprosessin katsomalla terapiatallenteet läpi. Päädyin rajaamaan tarkemman analyysin kolmeen tapaukseen, jotka olivat erilaisia tutkimani ilmiön eli viivästetyn reflektion kannalta. Lisäksi käytössäni olivat litteraatiot, joita oli saatavilla useista istunnoista. Raporttiin valitsemani otteet litteroin Liitteet-osiassa esitellyllä tavalla. Autonomisen hermoston mittauksista hyödynsin hengitystietoa, jota oli kolmesta tapauksesta saatavilla yhteensä viiden istunnon ajalta. Ensimmäinen tapaus sisälsi 24 istuntoa, ja se oli koko tutkimusprojektin pisin terapiaprosessi. Toisessa tapauksessa oli viisi istuntoa ja kolmannessa neljä istuntoa. Viivästettyyn reflektioon liittyviä keskustelunosia kolmesta tapauksesta löytyi yhteensä 103. Näistä lopulliseen

raporttiin rajautui yhteensä kuusi esimerkkiotetta, jotka kuvasivat viivästetystä reflektiosta löytämiäni ilmiöitä.

2.3. Tutkimuksen etiikka

RM-projekti on saanut hyväksynnän Jyväskylän yliopiston eettiseltä toimikunnalta (Seikkula, 2012). Tutkimuksessa käytetyt mittalaitteet ovat tutkittuja, eivätkä ne häiritse terapiaprosessin kulkua. Tutkittavia on informoitu tutkimukseen kuuluvista mittauksista ja videoinnista, ja heidän osallistumisensa on ollut vapaaehtoista ja tasa-arvoista. Tutkimuksessa kerättyä aineistoa säilytetään erityisellä tarkkuudella tiloissa, joihin pääsevät vain tutkimusprojektiin kuuluvat henkilöt. Aineiston käsittelyä toteutetaan vain siten, ettei ulkopuolisten ole mahdollista kuulla tai nähdä materiaalia. Lisäksi erisnimet ja yksityiskohdat on muutettu raporttiin sellaiseen muotoon, ettei niistä ole mahdollista tunnistaa tutkimukseen osallistujia.

2.4. Menetelmät

Tutkielmani on vuorovaikutustutkimus, jonka lähtökohta oli aineistolähtöisessä laadullisessa tarkastelussa. Videotallenteet ja litteraatiot mahdollistivat tarkan keskustelunanalyysin, mutta kasvo- ja kokovartalokuvan avulla terapiaistuntoja oli mahdollista tarkastella myös multimodaalisesti. Multimodaaliseen keskustelunanalyysiin kuuluu puheen ja manuaalisten eleiden lisäksi myös katseiden ja kehon asentojen tarkastelu (Stec, Huiskes & Redeker, 2016). Luettavuuden helpottamiseksi ja tutkielmani tavoitteita silmällä pitäen päätin jättää litteraatioista päällekkäisten toimintojen päättymisen merkitsemättä. Merkitsin hakasulkein päällekkäisten toimintojen alkamiskohdan ja pyrin toimintojen kuvaamisessa huomioimaan sen, että lukija pystyy arvioimaan toiminnan keston. Kohdennetut hakasulkeet allekkaisilla riveillä ilmentävät yhtäaikaaisesti alkavia toimintoja. Keskustelutilanteesta tehdyt huomiot merkitsin sinisellä värillä kaksoissulkeisiin, jotta puhuttu teksti erottuisi otteista paremmin.

Katseiden, eleiden, asentojen ja muiden vuorovaikutusresurssien (Stevanovic & Lindholm, 2016) lisäksi tarkastelin Observer-ohjelmalla hengitysdataa viidestä mittausistunnosta. Observer on ammattikäyttöön tarkoitettu ohjelma, jolla on mahdollista kerätä, analysoida ja esitellä havainnoitavaa dataa (Noldus, 2017). Hengitysdatan osalta tämä tarkoitti mahdollisuutta tarkastella ja vertailla asiakkaiden ja terapeuttien hengityskäyriä mittausistuntojen ajalta. Lisäksi hengitysdatasta oli saatavilla videokuvaan yhdistetty versio, jolloin oli mahdollista katsoa, millaista

hengitys oli juuri tietyssä istunnon kohdassa. Observer-ohjelman näkymässä oli allekkain neljä hengityskäyrää, eli kaikkien istuntoon osallistuneiden hengitysdata. Totesin selkeimmäksi näkymän, jossa hengityskäyrät olivat näkyvillä viiden minuutin ajalta videokuvan yläpuolella. Hengityskäyrien päällä eteni punainen viiva yhdenmukaisesti videokuvan kanssa, mikä teki hengityksen reaaliaikaisen seuraamisen helpoksi. Tulososassa on kuvat Observer-ohjelman näkymästä kolmen tarkastelujakson aikaisista hengityskäyristä.

Hengitystä mitattiin rinnan alle kiinnitettävällä Firstbeat-vyöllä. Esimerkiksi Pulkkinen ym. (2004) ovat havainneet Firstbeat-teknologialla toteutetun hengityksen tarkastelun tarkentavan sykkeeseen perustuvan hapenottokyvyn arviointia. Seikkulan ym. (2015) mukaan pariterapian osallistujat virittyvät toisiinsa, mikä näkyy autonomisen hermoston synkroniassa. Kohonnut stressi näkyy hengityksessä sen taajuuden alenemisena (Seikkula ym., 2015). Firstbeat-vyön sisälle kiinnitetty kuparilanka venyy rintakehän liikkeen mukaan, jolloin saadaan tietoa hengityksen voimakkuudesta. Mittari on herkkä myös hengityksen ulkopuolisille tekijöille, kuten asennonvaihdolle. Videokuvaan yhdistetyn käyrän avulla näitä oli kuitenkin mahdollista tarkastella huolellisesti arvioiden, sillä hengityskäyrässä näkyvien muutosten aikainen toiminta oli katsottavissa videolta.

2.5. Tutkimuksen kulku

Aloitin tutkielmani katsomalla kaikki tutkimusprojektissa kuvatut istunnot. Samalla tein muistiinpanot keskittyen erityisellä tarkkuudella reflektiokeskusteluihin, joiden pohjalta paikansin viivästetyt reflektiokohdat. Videotallenteiden lisäksi keskustelun yksityiskohtia oli mahdollista tarkistaa saatavilla olevista litteraatioista. Katsottuani kunkin tapauksen loppuun, kokosin viivästetyt reflektiokohdat ja aiheiden alkuperäiset esiintymiskohdat listaan, johon olin merkinnyt kellonajat, käsitellyt aiheet, keskeiset suorat lainaukset ja sen, kuka teki aloitteen reflektiiviseen keskusteluun palaamisesta. Kun olin katsonut tapaukset läpi ja paikantanut niihin sisältyneet viivästetyt reflektiokohdat, valitsin tarkempaan analyysiin päätyvät tapaukset. Päädyin kolmeen tapaukseen, jotka olivat erilaisia tutkimani ilmiön kannalta. Koska viivästetystä reflektiosta ei ole vielä tutkimuskirjallisuutta, päätin tarkastella mahdollisimman erilaisia tapauksia, jotta kattavamman kuvan rakentaminen ilmiöstä olisi mahdollista. Ensimmäinen pariterapiaprosessi sisälsi 24 istuntoa, joista kolme oli mittaustunteja. Toinen tapaus sisälsi viisi istuntoa, joista yksi oli mittaustuntokohta. Kolmas tapaus oli näistä lyhyin neljän istunnon kestollaan ja sisälsi yhden

mittausistunnon. Tarkemmin tutkimiini tapauksiin sisältyi yhteensä 33 terapiaistuntoa, joista viisi oli mittausistuntoja.

Laadullisen tarkastelun jälkeen tarkastelin hengitystä kolmesta tapauksesta. Määritin sekunnin tarkkuudella kellonajat kohdille, jotka olin laadullisessa analyysissä määritellyt reflektiokeskusteluksi ja sitä seuraavaksi viivästetyksi reflektioksi. Katsoin Observer-ohjelmalla hengityskäyrät näiden kohtien ajalta. Ensin katsoin pelkät hengityskäyrät ja sen jälkeen videokuvaan yhdistetyt käyrät. Huomasin, että henkilöt eroavat melko paljon sen suhteen, mikä on heille tyypillinen hengitystaajuus ja kuinka paljon he esimerkiksi liikkuvat istunnon aikana, mikä myös vaikuttaa hengityskäyrään ja sen muutoksiin. Päätin verrata kunkin tutkittavan viivästetyn reflektion aikaista hengitystä sellaiseen kohtaan, jossa henkilö oli mahdollisimman rauhallinen istunnon aikana. Valitsin osallistujien hengitysdatasta 20 sekunnin mittaiset jaksot, joissa he eivät olleet äänessä ja vaikuttivat rauhallisilta eleiden ja ilmeiden perusteella. Lisäkritereinä pidin sitä, ettei istunnossa sillä hetkellä käsitelty mitään todella kuormittavaksi tulkittavaa aihetta.

Kun olin tarkastellut viivästetyn reflektion aikaista sekä rauhallista hengitystä, katsoin mittausistunnot vielä uudestaan kokonaisuudessaan, tarkastellen yhden henkilön hengitystä kerrallaan. Katsoin siis kunkin mittausistunnon vielä neljä kertaa, vaihtaen aina tarkastelun kohdetta. Tämä mahdollisti sen, että osasin tulkita paremmin tutkittavien hengitystä, joka oli melko yksilöllistä jokaisen osallistujan kohdalla. Merkitsin ylös kaikki sellaiset havainnot, jotka poikkesivat henkilön tavanomaisesta hengitysrytmistä. Viivästetyn reflektion aikaisesta hengityksestä minulla oli jo tässä vaiheessa tietoa, mutta tarkastelin sitä toistokerralla myös siitä näkökulmasta, miten viivästetyn reflektion aikainen hengitys suhteutui muuhun istunnon aikaiseen hengitykseen.

Hengityksen tarkastelun jälkeen vertasin havaintojani laadulliseen analyysiin. Kokosin viivästetyn reflektion kohdat taulukkoon, johon merkitsin laadulliset ja hengityksestä tehdyt havainnot. Merkitsin taulukkoon viivästetyn reflektion aiheen kuvauksen, alkuperäisen reflektiokohdan sisällön ja ajankohdan, viivästettyjen reflektiokohtien sisällöt ja ajankohdat, aloitteentekijät, sekä hengityksestä tehdyt havainnot. Koska puhe vaikuttaa olennaisesti hengitykseen, laitoin ylös myös sen, kuka milloinkin oli äänessä. Kokoamani taulukon perusteella kävin aiheet läpi ja kirjoitin ne tekstimuotoon. Auki kirjoitettuun versioon sisällytin myös asiakkaiden taustatiedot ja viivästettyjen reflektiokohtien ulkopuolella terapiassa esiin nousseita asioita. Tavoitteenani oli saada jäsentyneempi kuva siitä, millaisia temaattisia kokonaisuuksia viivästetyn reflektion aiheet muodostivat. Lisäksi kävin hengityksestä tekemäni havainnot läpi ja katsoin, oliko siellä toistuvia, samankaltaisia havaintoja. Tämän vaiheen yhteydessä laskin myös aiheet, niiden toistokerrat ja kunkin henkilön aloitteet, ja katsoin, miten ne jakautuivat eri tapausten

sekä asiakkaiden ja terapeuttien välillä. Tekemäni taulukko muodosti myös keskusteluanalyttisen kokoelman, joka sisälsi tutkimani ilmiön kannalta olennaiset vuorovaikutuksen kohdat.

Määriteltyäni aineistosta nousseet viivästetyn reflektion ilmiöt kokoelman pohjalta minun oli mahdollista rajata, mitkä kohdat analysoisin tarkemmin keskusteluanalyysilla. Valitsin kohdat siten, että ne ilmentäisivät havaitsemiani viivästetyn reflektion ilmiöitä niin temaattisesti kuin hengityksenkin osalta. Päädyin kuuteen kohtaan, joihin sovelsin keskusteluanalyysia. Näistä kolme olivat sellaisia, joista tarkastelin myös hengitystä. Viimeisen vaiheen analyysi erosi aiemmista siten, että siinä kävin yksityiskohtaisesti sekunti sekunnilta läpi, mitä näissä vuorovaikutuksen kohdissa tapahtui. Pyrkimykseni oli laaja-alaisesti tarkastella vuorovaikutusta huomioimalla sanallisen ilmaisun lisäksi myös vuorovaikutuksen multimodaalisia piirteitä ja hengitystä. Tavoitteenani oli selvittää, millaisia vuorovaikutuksessa ilmeneviä toimintoja viivästetty reflektio otteissa kuvasi ja mitä hengityksessä näiden jaksojen aikana tapahtui.

3. TULOKSET

Kolmesta pariterapiaprosessista löytyi yhteensä 28 viivästetyn reflektion aihetta, joihin liittyi kaiken kaikkiaan 103 vuorovaikutusjaksoa. Näihin jaksoihin sisältyivät alkuperäiset reflektiokohdat ja niitä seuranneet viivästetyn reflektion kohdat. Valitsin raporttiin kuusi otetta, joista kolmeen liittyi myös tarkastelujakson aikaisen hengityksen analysointi. Pisimmästä, ensimmäisestä tapauksesta valikoin neljä otetta viivästetystä reflektiosta. Toisesta ja kolmannesta tapauksesta valikoin yhden otteen. Hengityksestä löytämiäni ilmiöitä avaan kahdella ensimmäisen tapauksen kohdalla, sekä yhdellä kolmannen tapauksen sisältyneellä kohdalla. Näistä kaikki ajoittuivat myös litteraatioissa esiteltyihin jaksoihin. Observer-ohjelmasta otetut kuvat on rajattu siten, että tarkastelujakson ympäriltä on otettu mukaan noin 20 sekuntia ylimääräistä molemmiin puolin. Asiakkaista käytän raportissa nimiä A1 ja A2, ja terapeuteista nimiä T1 ja T2. Ensimmäisessä tapauksessa kahdessa istunnossa (15. ja 24.) oli mukana myös T3.

3.1. Tapaus 1

Ensimmäisen tapauksen kesto oli 24 istuntoa, joista kolme olivat mittausistuntoja. Asiakkaina olivat noin 48-vuotias nainen (A1) ja 60-vuotias mies (A2), jotka asuivat yhdessä avoparina. Terapian alkaessa heillä oli seurustelua takanaan noin kahdeksan vuotta. Lapsia heillä ei ollut. Mies oli työelämässä, ja nainen ei. Työntekijöinä toimi kaksi naispuolista psykoterapeuttia (T1 ja T2).

Viivästetyn reflektion aiheita tapauksessa esiintyi 18. Alkuperäiseen reflektiokeskustelussa esiin nostettuun aiheeseen palattiin 1-10 kertaa aiheesta riippuen. Tapauksessa oli tyypillisintä sellainen viivästetty reflektio, jossa aiheeseen palattiin terapeutin aloitteesta reflektiokeskustelussa ja eri istunnoissa. Terapeuttien välillä alkuperäiset aloitteet jakautuivat siten, että T1:llä aloitteita oli kuusi ja T2:lla 12. Viivästetyn reflektion aloitteita terapeuteilla oli yhteensä 46 (T1=23, T2=22 ja T3=1). Asiakkaiden välillä viivästetyn reflektion aloitteet jakautuivat lähes tasan (A1=6 ja A2=5). Palaamisista 38 sijoittui reflektiokeskusteluun ja 19 muuhun keskusteluun. Tapauksessa on huomioitava T3:n mukaantulo, mikä johtui T1:n työpaikan vaihdoksesta. 15. istunnossa olivat mukana kaikki kolme terapeuttia ja tuo kerta sisälsi paljon T3:n perehdytystä siihenastisesta terapiaprosessista. 22. istunto oli viimeinen, jossa T1 oli mukana. 23. istunnossa T2 oli yksin terapeuttina ja viimeisessä istunnossa T2:n työparina toimi T3. Lisäksi yhdeksännessä istunnossa T2 toimi yksin terapeuttina, mutta T1 katsoi istunnon videolta ennen seuraavaa istuntoa.

3.1.1. Lahjakkuus

Yhtenä toistuvana aiheena tapauksessa oli molempien asiakkaiden lahjakkuus. Terapeutit käsitelivät aihetta ensimmäisen kerran reflektiokeskustelussa kolmannessa istunnossa T2:n aloitteesta, jolloin T2 puhui asiakkaiden lahjakkuudesta, sinnikkyydestä ja siitä, miten he olivat tehneet häneen näillä vaikutuksen. T2:n puheenvuoron aikana A1 kääntyi hymyillen A2:a kohti ja kurottautui koskettamaan kumppaninsa jalkapöytää. Vastaukseksi eleeseen A2 vilkaisi myös A1:a hymyillen. Tämän jälkeen A2 jatkoi T2:n kuuntelemista keskittyneen oloisesti, ja A1 osoitti vielä näkyvän responssin T2:n puheeseen kohauttamalla hartioitaan samalla hymyillen. Seuraavan kerran aihe toistui kuudennen istunnon reflektiokeskustelussa, kun T2 totesi molemmilla asiakkailla olevan lahjakkuutta, mikä teki hänestä myös työstä kiehtovaa. Lisäksi T2 puhui lahjakkuudesta resurssina, jota saattoi tiukankin paikan tullen käyttää. Saman reflektiokeskustelun aikana T1 pohti omalla puheenvuorollaan sitä, miten A2 joutui jarruttelemaan lahjojaan. Tämän T1 liitti siihen, että A2 tarvitsi ehkä ulkopuolelta vahvistusta uskoakseen itseensä ja ollakseen ylpeä lahjoistaan. Kohdassa asiakkaiden responsseja yhdisti asentojen korjaaminen peräkkäin aiheen käsittelyn jälkeen. Lisäksi A2 korjasi asentoaan kerran aiheen käsittelyn keskellä T1:n puheenvuoron aikana. Tämä tapahtui vähän puhujan vaihtumisen jälkeen, kun T1 oli alkanut puhua lahjojen jarruttelemiseen liittyen siitä, miten A2 voisi sisäsyntyisesti olla ylpeä lahjoistaan.

Kahdeksannen istunnon reflektiokeskustelussa T2 puhui A2:n lahjoista urheiluun liittyen. Aiheena oli urheilun tärkeys osana A2:n elämää ja se, miten hän oli siinä lahjakas ja hyvä. Aiemmin

istunnossa käsiteltiin myös A2:n surua ikääntymisestä ja fyysisen suorituskyvyn heikkenemisestä, mistä puhuttiin myös reflektiokeskustelussa. Kohdan aikana A1 järjesteli ja pakkaili tavaroitaan eikä katsonut ketään osallistujista. A2 katsoi vuoroin kumpaakin terapeuttia, tai hieman sivuun. Kun T2 mainitsi A2:n lahjakkuudesta urheilussa, A2 ei katsonut puhujaa, vaan katse oli epäselvästi suuntautunut joko T1:en tai hieman sivuun. Viimeisen kerran lahjakkuusteema esiintyi sellaisenaan kymmenennen istunnon reflektiokeskustelussa T2:n aloitteesta. Tämän valitsin keskustelunanalyttisen tarkastelun alle, koska aiheeseen tuotiin erityisellä tavalla uusi näkökulma. Ote 1 alkaa kohdasta, jossa T2 alkoi puhua uudesta aiheesta. Ote sijoittui istunnossa kohtaan 01:15:30-01:16:20, eli sen kesto oli yhteensä 50 sekuntia. A2:n nimi on muutettu litteraatiossa Aapoksi.

Ote 1.

- 01 A1: [((laittaa kohdan ajan kenkiä jalkaansa ja katse on suuntautunut alas;
02 kaksi toiminnallista poikkeusta merkitty litteraatioon))
03 A2: [((katsoo puhujaa, nojaa sormeensa, istuu jalat ristikkäin))
04 T1: [((katsekontakti T2:en, istuu kohdan ajan jalat ristikkäin))
05 T2: [((kätet edessä sormenpäät toisiaan vastakkain)) ja et niinkun (1.5) .hh et tavallaan
06 niinkun (.) #ä# ((liikuttaa oikeaa kättään)) yks semmonen ((liikuttaa oikeaa kättään))
07 ajatus joka (.) joka tässä niinkun
08 [vähän ((liikuttaa oikeaa kättään)) lähti kehkeytymään
09 A2: [((korjaa asentoa, siirtää katseen alas))
10 T2: en (0.5) [en tiedä vielä ((hymyilee)) että #o:#- he
11 A2: [((purkaa jalat ristikkäisasennosta ja kumartuu kohti pöytää))
12 T2: [(.) että onk(h)o ((tuo kätet eteensä hieman päällekkäin))
13 T1: [((alkaa hymyillä ja kääntää katseen alas muistiinpanoihinsa))
14 T2: se niink(h)un ((liikuttaa käsiään)) (.) m-miten
15 [(.) miten käyttökelpoinen ta#i:# [(.) tai osuva
16 A2: [((alkaa juoda kahvikupistaan))
17 T1: [((lakkaa hymyilemästä))
18 T2: mutta [että niinkun
19 T1: [((nostaa katseen T2:en))
20 T2: (.) [että tuli semmonen ((nostaa vasemman käden ylös)) (1) .hhh ((maisauttaa))
21 (.) .hhh #ee#
22 A1: [((katsoo lattialle vasemmalle puolelleen))
23 T2: >jotenkin semmonen<
24 A2: ((laskee kahvikupin takaisin pöydälle, katsoo eteenpäin loppukohdan ajan))

25 T2: (1.5) [mielikuva että
 26 A2: [(korjaa asentoaan))
 27 T2: (1) että niinkun Aapon elämässä on ollut paljon sellaisia asioita ((liikuttaa vasenta
 28 kättään)) joissa hän on niinkun
 29 (1) [hän on hyvin niinkun ((tuo liikutellen kädet vastakkain, sormenpäät osoittavat
 30 toisiaan))
 31 A1: [(ottaa paidastaan roskan, hiuksen tms. irti))
 32 T2: (1) .hh ((maiskauttaa)) hänellä on ollut ↑lahjoja moneen↓ ((loitontaa käsiään kahdesti
 33 toisistaan))
 34 T1: mm
 35 T2: (1) ja hän on tehnyt monenlaisia ((liikuttaa oikeaa kättään ”halkoen”)) asioita (1) .hh ja
 36 (.) ja niinkun hyvällä (0.5) hyvällä tavalla ((liikuttaa käsiään)) ja niinkun ((liikuttaa
 37 käsiään))
 38 hyvällä menestyksellä (.) siitä huolimatta et hänellä oli myös (1) niinkun ((liikuttaa
 39 käsiään)) (1) et hän- ((liikuttaa käsiään)) hänen on pitänyt kasvaa oloissa ((liikuttaa
 40 käsiään)) joissa hän on
 41 ((tuo kämmenet hieman päällekkäin eteensä poikittaissuunnassa)) pitkäkestosesti
 42 °traumatisoitunu°.
 43 T1: mm ((nyökkää))

Tarkastelujakson aikana T2 oli äänessä eli hänen diskurssi-identiteettinsä oli puhuja. T1 oli aktiivinen kuuntelija ja vastaanottaja, mitä ilmensi dialogipartikkelin lisäksi ajoittainen katsekontakti puhujaan. A2 oli kohde ja referentti, sillä hänestä puhuttiin kohdan aikana. A2 näytti kuuntelevan aktiivisesti T2:n kertovaa puheenvuoroa. A1 oli passiivisen vastaanottajan roolissa. Hän ei katsonut puhujaa, puhuteltua kohdetta tai muulla tavoin osoittanut kuuntelevansa aktiivisesti puheenvuoroa, ja oli myös liikkeessä kohdan ajan. Heti tarkastelujakson ja kengännauhojen sitomisen jälkeen A1 nousi kumartuneesta asennosta ja vilkaisi puhujaa.

Tarkastelujakson aikana T2 liitti A2:n lahjakkuuteen näkökulman, että lahjoja ja menestystä oli traumaattisesta kasvuympäristöstä huolimatta. Näkökulma jalosti aiheen uuteen muotoon, sillä aiemmin lahjakkuudesta ei ollut puhuttu tällä tavalla. T2:n kerrontaan liittyi paljon epävarmuuden ilmauksia, jotka edelsivät näkökulman esiin tuomista. Terapeutin epävarmuuden ilmaiseminen saattoi osoittaa sitä, että A2:lla oli ensisijaiset tiedolliset oikeudet omaa elämäänsä koskeviin asioihin, mutta T2:n oli ammattilaisen roolissa mahdollista tuoda esiin terapiaprosessin aikana tekemiään havaintoja. A2 oli myös itse terapian aikana tuonut esiin traumatisoitumistaan, jonka terveydenhuollon työntekijä oli aiemmin A2:lla todennut. Käsitteen *traumatisoituminen* käyttö ei

siis esiintynyt ensimmäistä kertaa T2:n puheessa, mikä saattoi osaltaan mahdollistaa johtopäätöksen sanallistamista. Prosodisesti keskeinen oli tapa, jolla T2 sääтели äänenvoimakkuuttaan tarkastelujakson aikana. T2 vaimensi äänenvoimakkuuttaan puhuessaan traumatisoitumisesta, mikä kertoo T2:n varovaisesta ja affektiivisesta asennoitumisesta lausumansa aikana. Lisäksi T2 pysäytti käsiensä liikkeen (rivi 38), kun hän puhui ääneen traumatisoitumisesta.

Vaikka T1:n vuorovaikutusaloitteet sisälsivät vain yhden ääneen lausutun dialogipartikkelin kohdan lopussa, hänen käyttämänsä vuorovaikutusresurssit ilmensivät aktiivisena kuuntelijana ja vastaanottajana toimimista. T1:n katseet ja kehon asennot viittasivat siihen, että hän oli ottanut roolin aktiivisena kuulijana T2:n kerrontavuoron aikana. Myös rivillä 13 alkanut hymyily viittasi T2:n kokemuksen myötäelämiseen, jota T1 osoitti yhtymällä T2:n naurahteluun ja hymyilyyn. Lisäksi lopun nyökkäys (rivi 43) dialogipartikkelin yhteydessä osoitti T1:n yhtymistä T2:n esittämään näkökulmaan.

Kun T2 oli ilmaissut esittävänsä A2:en liittyvän ajatuksen (rivit 5-8), A2 korjasi asentoaan (rivi 9). Tämän jälkeen hän alkoi juoda kahvikupistaan (rivi 16), kun T2 oli ilmaissut hymyillen ja naurahtaen epävarmuuttaan ajatuksensa oikeellisuudesta. Riviltä 24 alkaen A2 oli paikallaan ja kuunteli T2:n kertovaa puheenvuoroa, kun tämä kertoi näkökulmansa sisällön (rivit 26-39). T2:n mukaan A2:n lahjakkuuteen ja menestykseen oli liitettävissä pitkäkestoinen traumatisoituminen ja haastavat kasvuolot. T2:n käyttämä ilmaisu ”siitä huolimatta” (rivi 35) loi vaikutelman siitä, että traumaattinen kasvuympäristö antoi erityistä arvoa tai painoa A2:n saavuttamille lahjoille ja menestykselle. T2:n ilmaisu sisälsi oletuksen siitä, että lahjakkuuden ja menestymisen saavuttaminen on haastavampaa silloin, kun asioita tavoittelee traumatisoituneista lähtökohdista käsin. Terapeutin oli mahdollista tuoda aihe viivästetysti esiin reflektiokeskustelussa uudella tavalla sen aiempiin käsittelykertoihin verrattuna. Keskeinen muutos oli se, ettei asiasta puhuttu vain sen myönteisiä puolia tarkastellen, vaan siihen liitettiin A2:n traumatisoitumisen kokemukset.

3.1.2. Asiakkaan hermostuminen

Aihe oli aineistossa poikkeava havainto, sillä viivästettyä reflektiota edelsi asiakkaan hermostuminen alkuperäiseen reflektiokohtaan liittyen. Aineistoesimerkki liittyi viivästetyn reflektion ilmiöön, jossa merkitykselliseen ja keskeneräiseen aiheeseen palaamalla asiakas toi kokemuksensa esiin uudella tavalla. Lisäksi aiheeseen palaaminen tapahtui asiakkaan aloitteesta, mikä oli tapauksessa terapeuttien aloitteita harvinaisempaa. Aiheen lähtökohtana oli T1:n puheenvuoro 14. istunnon reflektiokeskustelussa, jossa hän puhui A2:n syövän pelosta ja sanoi sillä

istuntokerralla ymmärtäneensä kunnolla A2:n terveysthuolien vakavuuden. Sanaa ”syöpä” ei ollut aiemmin käytetty istunnoissa ja T1 sanoi sen sisältävän myös kuolemanpelon. Istunnon lopussa A1 sanoi, ettei sairauksia saisi laittaa arvojärjestykseen ja ihmisistä tulee eriarvoisia, jos syöpä asetetaan psyykkisen sairauden edelle. Tämän jälkeen T1 avasi näkökulmaansa sanomalla, että tällä kerralla hän itse ymmärsi A2:n terveysthuolien vakavuuden, eikä tarkoittanut asettaa eri sairauksia arvojärjestykseen. Seuraavassa (15.) istunnossa oli mukana myös T3, joka tiedusteli niin terapeuteilta kuin asiakkailtakin terapiaan liittyvistä kokemuksista ja terapiaprosessista. Ote 2 sisältää A1:n puheenvuoron, jossa hän palasi edeltävän istunnon sairauskeskusteluun. Ennen tarkastelujaksoa keskustelu oli T3:n ja A2:n välillä, kun käsittelyssä oli A2:n elämänhistoriaan ja terapiaan liittyvät kokemukset. A2 kertoi elämänlaatunsa paranemisen olevan jo ”nurkan takana” ja sanoi toivovansa, että myös A1 pääsisi ”samaan kelkkaan mukaan”. Tarkastelujakso alkoi kohdasta, jossa T3 vastasi tähän A2:n puheenvuoroon ja siirsi huomionsa A1:en, jonka kokemusten tarkastelu oli seuraavana vuorossa. Ote 2 sijoittui istunnossa kohtaan 00:39:33-00:39:59, eli sen kesto oli 26 sekuntia. A1:n nimi on muutettu litteraatiossa Anniksi.

Ote 2.

- 01 A2: [((istuu jalat ristikkäin, katsoo T3:a))
02 T1: [((istuu jalat ristikkäin, katsoo hymyillen A1:a))
03 T2: [((istuu jalat ristikkäin, katsoo hymyillen A1:a))
04 A1: [((piirtää tai kirjoittaa paperille, katsoo kädessään olevaa paperia))
05 T3: [((hymyilee, katsoo A2:ta)) ehkä (.) ↑palataan ((viitto kädellä kohti A2:ta)) tuohon
06 kohta mutta #ee# ((kääntää katseen A1:en, viittaa kädellä tätä kohti)) (1.5) Anni
07 ((katsoo muistiinpanojaan))
08 A1: ((nostaa katseensa kohti terapeutteja ja siirtää katseen T1:en)) .hhh [ensimmäiseksi
09 T3: [((nostaa
10 katseensa A1:en, kääntää sivua muistiinpanovihossaan))
11 A2: [((kääntää
12 katseensa A1:en))
13 A1: T1:lle [hirveesti sapiskaa
14 T1: [((hymyilee, A1:en kohdistunut katse muuttuu emotionaalisesti virittyneeksi))
15 T2: [((hymyilee, katsoo A1:a))
16 T3: [((hymyilee, katsoo A1:a))
17 A1: viime kerran viimeisistä puheluista
18 kun pisti [syövästä paremmaksi kun (.) [vaik(h)eat ((katsoo T2:en)) mielialaongelmat
19 ((katsoo T1:en))

20 A2: [((kääntää katseensa alas ja hymähtää hymyillen))
 21 [((katsoo leveästi hymyillen T3:a))
 22 T1: [((nyökkäilee))
 23 A1: (0.5) se oli [epäreilua ((katsoo T2:en))
 24 A2: [((katsoo hymyillen ensin kohti T1:a ja sitten T3:a))
 25 T3: [((alkaa pyöritellä kynää oikeassa kädessään))
 26 T2: ((hymyilee ja nyökkäilee))
 27 T3: [mm
 28 T1: [((mutristaa emotionaalisesti virittyneesti ja hymyillen suutaan, katsoo A1:en))
 29 T2: [((nyökkäilee hymyillen))
 30 A1: .hh ja [toinen ((katsoo T1:en))
 31 A2: [((katsoo A1:a))
 32 A1: (0.5) [joulun jälkeen ei ole tarvinnut kysyä ((vilkaisee T3:a ja T2:a))
 33 T2: [((liikuttaa huuliaan, hymyilee edelleen ja katse suuntautunut A1:en))
 34 A1: [T- (.) 2:lta ((katsoo T2:a))
 35 T1: [((korjaa hieman asentoaan))
 36 A2: [((katsoo hieman sivuun))
 37 A1: (.) tai T1:lta ((katsoo T1:a)) että miks te katotte mua ((katsoo T2:a)) tuollei ((katsoo
 38 T1:a))
 39 A2: [((hymähtää))
 40 T1: [((alkaa hymyillä leveästi ja hymähtää))
 41 T2: [((nyökkää hymyillen))
 42 A1: (.) .hh ne on jo oppinu ((katsoo T3:a)) s(h)iihen he he ((katsoo vuoroin kolmea
 43 terapeuttia))
 44 T2: [he he ((katsoo A1:a))
 45 T1: [he he ((katsoo A1:a))
 46 A2: [he he ((katsoo A1:a))
 47 T3: [((hymyilee ja katsoo A1:a))

Tarkastelujakson jälkeen A1 alkoi kertoa myönteiseen sävyyn terapiasta, eikä asiaan palattu enää. Tätä edeltävässä istunnossa A1 kertoi kokemuksesta, jossa häntä ei otettu ambulanssiin kärsiessään voimakkaasta psyykkisestä oireilusta, ja päätyi menemään taksilla sairaalaan. A2 kertoi pitäneensä ymmärrettävänä sitä, että ambulanssipaiikka varattiin välittömässä hengenvaarassa olevalle, mutta A1 koki tilanteen epätasa-arvoiseksi. Kun T1 alkoi puhua syövän pelon vakavuudesta, A1 saattoi kokea, että samalla hänen oma sairautensa tuli vähätellyksi.

Keskustelukontekstin kannalta oli merkittävää, että A1 palasi aiheeseen T3:n läsnäollessa ja merkitsi kokemuksensa ottamalla sen uudelleen painokkaasti esiin. Olennainen oli myös tapa, jolla A1 ohjasi keskustelun etenemistä kerrontasekvenssinsä aikana. A1 toi ensin esiin T1:n edellisessä istunnossa lausuman ajatuksen preferoimattomuuden, Kun A1 sai puheenvuoron T3:n etujäsenen jälkeen, tämä käytti puhujanvaihdospaikan asian esiintuomiseen heti puheenvuoronsa alussa (rivit 6-8). Kun A1 oli kertonut asiansa, hän ei jättänyt vastaanottajille juuri aikaa vastata, vaan siirtyi uuteen asiaan painottaen prosodisesti sanaa ”toinen” (rivi 30). Puheenvuoron jatkumisesta kertoi myös voimakas sisäänhengitys ennen kerrontavuoron jatkumista toisella asialla. A1:n kerrontavuoron ensimmäistä osaa voidaan pitää preferoimattomana, sillä se sisälsi moitteen T1:a kohtaan. A1 ilmaisi, että T1:n kommentti tuntui hänestä epärealistiselta (rivi 23). A1 kuitenkin jatkoi kerrontavuoroaan preferoidulla sisällöllä, sillä hän alkoi kertoa yhteistyösuhteessa tapahtuneesta myönteisestä muutoksesta (riviltä 30 alkaen). Lisäksi aloitettuaan preferoidun osan kerrontavuorostaan A1 katsoi T1:en, joka oli aiemmassa osassa moitteen kohteena. A1 myös nauro i jakson lopussa.

A2 ilmaisi asennoitumistaan A1:n kerrontavuoroon hymyllä ja hymähtämisellä (rivi 20). Lisäksi A2 katsoi kohdan aikana kaikkia terapeutteja, jotka hymyilivät enemmän tai vähemmän koko kohdan ajan. T2 hymyili ja nyökkäili, mutta T1:n ilmeet osoittivat myös emotionaalista liikuttumista A1:n kertomaan asiaan liittyen (rivi 28). T3 vastasi A1:n epärealistisuuden kokemuksen mainitsemisen (rivi 23) jälkeen dialogipartikkelilla ”mm” (rivi 27), minkä lisäksi hän alkoi pyöritellä kynää oikeassa kädessään (rivi 26). A1:n kerrontavuoron preferoidun osan aikana A2, T1 ja T2 yhtyivät A1:n aloittamaan nauruun, ja T3 hymyili. Yhtenevää vastaanottajien vastauksissa oli katseen suuntautuminen kohti nauramisen aloittajaa, A1:ta.

Palaamalla aiheeseen tässä muodossaan A1 toi esiin täysivaltaisuuttaan kokemuksessaan uskaltamalla vastustaa sitä ajatusta, jonka hän tulkitsi olevan terapeutin puheen takana. Sen lisäksi, että A1 vastasi asiaan samassa istunnossa, hän palasi siihen viivästetysti seuraavassa istunnossa. Viivästetty reflektio ilmensi asiakkaan mahdollisuutta palata koskettavaan ja merkitykselliseen aiheeseen aikaisemman reflektiokeskustelun pohjalta. Vaikka reflektiivisen keskustelun institutionaalinen konteksti ohjeistaa asiakkaita olemaan kuuntelijan roolissa reflektiokeskustelun ajan, viivästetty reflektio osoittautui myös asiakkaalle mahdolliseksi väyläksi tuoda esiin reflektiokeskustelujen myötä syntyneitä ajatuksia, tunteita ja kokemuksia.

3.1.3. Ymmärretyksi ja hyväksytyksi tuleminen

A1:n ymmärretyksi ja hyväksytyksi tuleminen oli keskeinen teema terapian aikana. Viivästetyn reflektion kannalta sen lähtökohta oli 11. istunnon reflektiokeskustelussa, kun T2 sanoi, että A1:lla nousi nopeasti epäily siitä, uskottiinko häntä ja tuliko hän kuulluksi. T2 pohti puheenvuorossaan myös sitä, miten A1 koki tulevaisuutta vastaanotetuksi kertoessaan oman mielensä liikkeistä: kuulostiko ”hullulta” vai ihmiseltä, joka yritti tehdä parhaansa vaikeassa tilanteessa. 13. istunnon reflektiokeskustelussa T2 jatkoi aihetta puhumalla A1:n kokemuksesta siitä, ettei tule kuulluksi, hyväksytyksi tai ymmärretyksi. T2:n mukaan tällaisiin tilanteisiin yhdistyivät myös sellaiset menneisyyden kokemukset ja ihmiset, jotka eivät olleet niissä hetkissä konkreettisesti läsnä. 15. istunnossa A1 sanoi, ettei ollut oikein koskaan tullut kuulluksi, mutta terapiassa oli uskaltanut puhua vaikeista asioista ja saanut osakseen myös myötätuntoa ja empatiaa.

Seuraavan kerran aiheeseen palattiin 16. istunnossa, kun T1 alkoi puhua reflektiokeskustelussa A1:n hyväksytyksi ja ymmärretyksi tulemiseen sekä luottamukseen liittyvistä kokemuksista. Tästä valitsin kohdat myös keskusteluanalyttisiksi tarkastelujaksoiksi. Rajasin tarkastelun T1:n puheenvuoroon ja tarkemmin kahteen kohtaan siinä. Tarkastelujakson päättymisestä alkoi T2:n puheenvuoro, jossa hän jatkoi omilla varmistelukatseisiin liittyneillä huomioillaan. Aiheen käsittely jatkui 19. istunnon reflektiokeskustelussa, kun T1 puhui siitä, miten A1 oli tullut sivuutetuksi lapsuudenperheessään sairautensa takia. 21. istunnon reflektiokeskustelussa T2 puhui kuulluksi, nähdyksi ja rakastetuksi tulemisesta sellaisena kuin on.

Otteet 3 ja 4 sisältäneessä reflektiokeskustelussa käsiteltiin ensin A2:n asioita, ja T1:n aloitteesta fokus siirtyi A1:en kohdassa 01:20:03. Puheenvuoronsa aluksi T1 kertoi arvostavansa suuresti A1:n jatkuvasti tekemää työtä asioidensa käsittelemiseksi. Ennen ote 3:n alkamista T1 puhui lapsen lojaliteetista vanhempiaan kohtaan ja surusta, mikä voi liittyä oman lapsuuden lähtökohtiin silloin, kun vertaillaan omaa perhettä muihin perheisiin ja siihen, miten niissä perheissä on ”varustettu lapsia matkaan”. Tämän kommentin jälkeen A1 käänsi katseensa alas, mitä ennen hän katsoi ulos ikkunasta. A1:n nimi on muutettu litteraatiossa Anniksi ja A2:n Aapoksi. Ote 3 sijoittui istunnossa kohtaan 01:21:36-01:22:41, eli sen kesto oli yhteensä 1 minuutin ja 5 sekuntia. Samaan T1:n kerrontajaksoon sisältynyt ote 4 sijoittui kohtaan 01:24:12-01:25:07, eli sen kesto oli 55 sekuntia.

Ote 3.

01 T2: [\[\(\(katsoo T1:en\)\)](#)

02 A2: [\[\(\(laskee kahvikupin pöydälle, nostaa sitten katseen puhujaan\)\)](#)

03 A1: [((katsoo jalkoihinsa, neutraali ilme, pyörittelee varpaitaan))
04 T1: [musta oli tosi ((nostaa oikean käden ylös)) koskettavaa se
05 T2: [((alkaa hymyillä))
06 A1: [((irrottautuu hieman selkänöjasta katsoen jalkojaan))
07 T1: #e# (1) kun ((liikuttaa kättään)) Anni sano että (.) et ((nostaa katseensa T2:en)) täällä
08 musta tuntuu että mä oon ((liikuttaa kättään)) se päättähti (1)
09 A2: [((katsoo sivuun muutaman sekunnin ajan, sitten taas puhujaa kohti))
10 T2: [m[m ((hymyilee ja nyökkäilee))
11 T1: [musta se oli ihan ((nostaa katseensa ylös)) mahtavasti sanottu koska ((laskee käden
12 alas)) mä ajattelen että niin (.) .hhh niin se on tiet(h)ysti ((katsoo T2:en)) m(h)olemmat
13 ((nostaa oikean kätensä hetkeksi ylös ja liikuttaa sitä))
14 T2: ((hymyilee leveämmin)) [mm
15 T1: ((hymyilee)) ja ((katsoo alas)) [Aapon ja Annin parisuhde ((nyökkää)) on myöskin
16 päättähti
17 A2: [((katsoo puhujaan))
18 T1: mutta että musta se on ihan mahtavaa
19 A1: [((kurkistaa hieman eteenpäin kohti jalkojaan))
20 T1: [että .hh (0.5) musta se (.) tai mulla ((liikuttaa kättään alhaalla)) tuli sellanen olo että (.)
21 .hh et vaikka niinkun onkin niin (.) ja mä ymmärrän sen ((nostaa katseensa T2:en))
22 luot[tamuksen
23 T2: [mm ((neutraalimpi ilme))
24 T1: ((katsoo eteen)) (0.5) puutteen ((katsoo alas)) koska (1) .hhh ((maiskauttaa)) tai
25 ((liikuttaa kättään)) [mä ymmärrän sen luottamuksen puutteen siitä
26 A1: [((kurkistaa hieman eteenpäin kohti jalkojaan))
27 T1: et [se liittyy ((katsoo T2:en)) jollakin tavalla ((liikuttaa kättään)) [siihen
28 T2: [mm
29 A2: [((katsoo muutaman sekunnin ajan sivuun ja sitten taas puhujaan))
30 T1: että joutuu [varmistelemaan ((liikuttaa kättään poikittaissuunnassa "halkoen")) sitä että
31 A1: [((katsoo lattialle jaloista sivuun))
32 T1: °hyväksytäänkö mut tällä[sena ku mitä mä oon°.
33 T2: [mm (.)
34 A1: [((koskettaa oikealla kädellään käsinojan päällä olevaa
35 mittalaitteen johtoa))
36 T2: mm
37 A2: [((korjaa asentoaan, katsoo alas))
38 T1: et ei voi [luottaa [oikein siihen et mut hyväksyttäis ((katsoo [muistiinpanojaan))
39 T2: mm ((nyökkää)) [mm [((kääntää katseensa

40 muistiinpanoihinsa))

41 A1: ((katsoo mittalaitteen johtoa, mutta ei enää koske siihen))

42 T1: (.) niin sitten

43 A2: [((kääntää katseensa takaisin puhujaan))

44 A1: [((katsoo lattialle sivuun kääntäen samalla päätään))

45 T1: (.) ((liikuttaa kättään)) si- s- siinä on joku ((katsoo T2:en ja kääntää päänsä tätä kohti))

46 pie[ni pala luottamusta

47 T2: [mm ((nostaa katseensa T1:en)) (.) mm (.) mm

48 T1: ku sanoo (.) ((heiluttaa kättään)) uskaltaa sanoo sen että [°täällä mä oon päätähti°

49 T2: [mm

50 A2: ((vilkaisee sivuun ja katsoo sitten puhujaan))

51 T2: joo (.) joo

52 T1: (3) ((katsoo muistiinpanojaan)) .hhh #ööm# (1) sitte (.) ((nostaa sormensa ylös))

53 mä sanon vielä tämän asian ((hieroo nenänvarttaan)) mulla on tietysti vaikka kuinka

54 ((liikuttaa kättään)) hirveesti

55 T2: ((korjaa asentoaan))

56 T1: niinkun he he [m(h)ielessä (1)

57 T2: [mm (.) mm

58 T1: myriaadeittain

59 A1: ((siirtää katseensa eteen))

60 T1: ((liikuttaa molempia käsiään alhaalla sivuille)) näitä asioita (0.5) .hhh

61 T2: [((nostaa katseensa T1:en))

62 A2: [((katsoo hetkeksi sivuun ja sitten puhujaan))

63 T1: mutta

64 A1: [((korjaa paitaansa))

65 T1: [(0.5) se (.) ((liikuttaa oikeaa kättään)) [siihen mä kiinnitin tänä päivänä

66 T2: [°mm°

67 A1: ((vilkaisee ylös))

68 T1: erityisesti

69 A1: ((katsoo ylös))

70 T1: (1) [huomiota miten (0.5) .hh Anni ((katsoo T2:en ja kääntää päänsä tätä kohti))

71 A1: [((vilkaisee ylös))

72 T1: [katseella [varmisteli

73 T2: [((alkaa hymyillä))

74 A1: [((katsoo puhujaan))

75 T1: (.) sitä ((hymyilee)) #ö# (.)

76 T2: mm

77 T1: [ymmärretyksi [tulemista meiltä? .hhh ((katsoo ylös))
78 T2: [mm
79 A1: [((katsoo alas))
80 A2: [((nikotus, katsoo puhujasta sivuun))
81 T2: mm ((nyökkäilee hymyillen))

Otteessa T1 toi esiin ymmärrystään A1:n luottamuksen puutetta kohtaan ja otti hyväksytyksi ja ymmärretyksi tulemisen teemaan liittyen puheeksi myös A1:n varmistelukatset. ”Varmistelukatse”-käsitettä T1 käytti tässä istunnossa ensimmäisen kerran terapian aikana. Otteen alkupuolella A1 ei ottanut katsekontaktia puhujaan, vaan katseli jalkoihinsa ja kohti lattiaa (rivit 3, 6, 19, 26 ja 31). T1:n uuden asian aloittamisen (rivi 4) yhteydessä A1 alkoi hieman liikkua irrottautuessaan selkänojasta (rivi 6), kun T1 oli kertomassa häntä koskettanutta asiaa. Seuraavan kerran A1:n kehollinen olemisen tapa muuttui hetkellisesti, kun T1 alkoi puhua siitä, mikä hänestä oli ”mahtavaa” A1:en liittyen (rivi 18). A1 kurottautui katsomaan jalkojaan (rivi 19). Seuraavan kerran A1 toisti vastaavan liikkeen (rivi 26), kun T1 oli sanonut ymmärtävänsä A1:n luottamuksen puutteen (rivit 21-24). A1:n jalkoihin kurkistaminen tapahtui yhtäaikaisesti T1:n tarkentavan puheenvuoron alkaessa (rivi 25), kun T1 alkoi täsmentää ajatustaan luottamuksen puutteen taustasta.

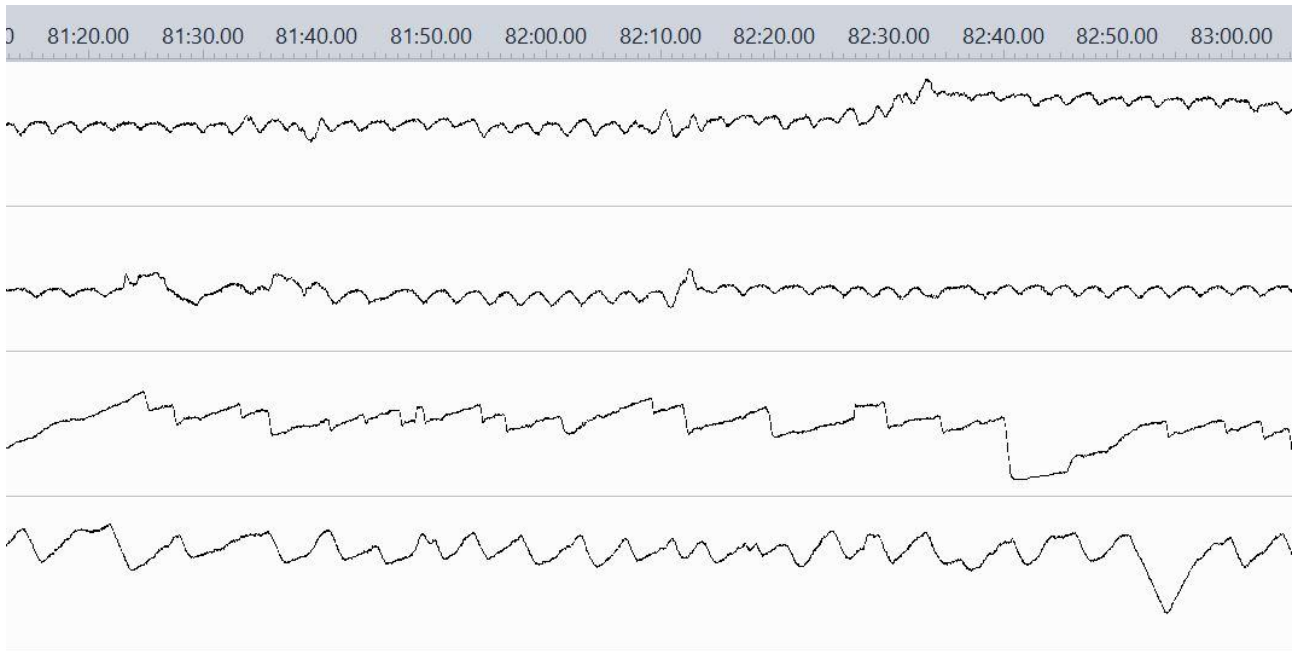
Rivillä 31 A1 vaihtoi katseen suuntaa jaloistaan sivuun lattialle yhtäaikaisesti T1:n käyttämän sanan ”varmistelemaan” kanssa. A1:n liike vaihtui jälleen, kun T1 oli jatkanut varmistelun liittyneen siihen, voiko luottaa tulevansa hyväksytyksi sellaisena kuin on (rivi 34). Tässäkin A1:n liike vaihtui T1:n puheenvuoron aikana (rivi 32). Riviltä 41 alkaen A1:n katse suuntautui lattiasta hieman ylemmäs, kun hän katsoi käsinojansa tasolle kosketeltuaan nojalla ollutta mittalaitteen johtoa. Katse suuntautui jälleen lattiatasoon, kun T1 oli ilmaissut puheenvuoronsa jatkumisen sanoilla ”niin sitten” (rivit 42-44). A1:n katse suuntautui lattiaan, kunnes hän siirsi katseensa eteen (rivi 59). Riveillä 45-49 T1 kertoi ajatelleensa, että A1:n kuvaus itsestään terapiassa ”päätähtenä” sisälsi pienen palan luottamusta. Riveillä 52-58 T1 alusti puheenvuoronsa jatkumista ja kuvaili, miten paljon hänellä oli mielessään asioita. Sanan ”myriaadeittain” (rivi 58) jälkeen A1 nosti katseensa eteen. T1:n sanan ”mutta” (rivi 63) jälkeen A1 korjasi paitaansa (64). A1:n katseen suunta muuttui merkittävästi, kun hän vilkaisi ylös (rivi 67). Tätä edelsi T1:n alustus siihen, että hän oli päivän istunnossa kiinnittänyt huomiota johonkin. A1 katsoi puhujaan ensimmäisen kerran, kun T1 oli kertonut kiinnittäneensä erityistä huomiota A1:n katseilla varmisteluun (rivit 65-74). T1 jatkoi katseiden liittyneen ymmärretyksi tulemisen varmistamiseen (rivit 75-77). Hieman päällekkäisesti tämän kanssa A1 suuntasi katseensa jälleen kohti lattiaa (rivi 79).

A2 katsoi kohdan aikana paljon puhujaan, mutta hänen kohdallaan otteeseen sisältyi hetkellisiä katseen siirtoja tietyissä kohdissa. Kun T1 oli kertonut kokeneensa koskettavaksi sen, miten A1 kuvasi itseään päätähdeksi (rivit 4-8), A2 siirsi katseen hetkeksi sivuun (rivi 9). Tämän jälkeen hän katsoi taas puhujaa kohti. Yhtäaikaisesti oman nimensä kuullessaan A2 kohdisti katseensa suoraan puhujaan (rivi 17). T1 oli juuri sanonut, miten molemmat olivat terapiassa päätähtiä ja asiakkaiden välinen parisuhde myös (rivit 12-16). A2 katsoi taas hetken sivuun, kun T1 oli puhumassa siitä, mihin luottamuksen puute hänen mielestään liittyi (rivit 25-29). Kun hän oli sanonut sen liittyvän siihen, tuleeko hyväksytyksi sellaisena kuin on, A2 korjasi asentoaan ja siirsi katseensa alas (rivi 37). T1:n sanottua ”niin sitten” A2 käänsi katseensa takaisin puhujaan (rivi 43). Alun lisäksi A2 vilkaisi sivuun toisen kerran ”pätähti”-sanon jälkeen (rivi 50). T1 oli juuri kertonut A1:n kommentin sisältäneen pienen palan luottamusta, kun hän oli uskaltanut sanoa olevansa päätähti (rivit 45-48). Seuraavan kerran A2 katsoi hetkeksi sivuun (rivi 62), kun T1 oli sanonut mielessään olevan ”myriaadeittain” asioita. A2 katsoi loppuotteen ajan puhujaan, lukuun ottamatta lopun nikottelua ja katseen sivuun siirtämistä (rivi 80).

T2 oli kohdan ajan aktiivinen kuuntelija ja osoitti myötäelämistään myös dialogipartikkeleilla ja ilmeillä. T2 esimerkiksi alkoi hymyillä, kun T1 alkoi kertoa häntä koskettaneesta asiasta (rivi 5). T2 alkoi hymyillä leveämmin (rivi 14), kun T1 oli perustelemassa, miksi päätähteys oli hänestä ”mahtavasti sanottu” ja miten päätähteys liittyi molempiin asiakkaisiin ja heidän parisuhteeseensa (rivit 11-16). Rivillä 39 T2 käänsi katseensa muistiinpanoihinsa hetki sen jälkeen, kun T1 oli toiminut samoin. T2 korjasi asentoaan, kun T1 oli kertonut sanovansa vielä yhden asian ja alkanut kuvailla sitä, miten paljon hänellä oli mielessään asioita (rivi 55). Rivillä 73 T2 alkoi hymyillä samanaikaisesti T1:n sanoman sanan ”varmisteli” kanssa. T2 puhui myös omalla puheenvuorollaan myöhemmin varmistelukatseista, joten hymyily saattoi liittyä yhtenevään huomioon kollegan kanssa. Otteen lopussa T1 päätti lauseensa nousevaan intonaatioon ja syvään hengitykseen (rivi 77), mitkä viestivät vuoron jatkumisesta.

T1:n kerrontavuorosta välittyi voimakkaasti pyrkimys mahdollistaa A1:n kuulluksi tuleminen. Vaikutelmaa korosti kahden edellisen istunnon vuorovaikutustilanteet, joissa A1 oli tuonut esiin kokemustaan T1:n ilmaisun epäreiluidesta. Otteen aikana T1 toi esiin ymmärrystään A1:n kokemuksiin kohtaan. Lisäksi T1 kuvasi A1:en liittyvien ajatusten paljoutta, mikä saattoi olla viesti siitä, että hän on kuunnellut ja painanut mieleensä runsaasti A1:n kertomia kokemuksia ja häneen liittyviä asioita.

Kuvio 1.

Hengityskäyrät ovat ylhäältä alas katsottuna järjestyksessä A1, A2, T1 ja T2. Käyrien yläpuolella olevat luvut kertovat kellonajan muodossa minuutit:sekunnit.

A1:n käyrässä merkittävin poikkeama oli tason muutos noin kohdassa 01:22:30. Kohdassa A1 siirsi katseensa ylös (otteessa rivi 67), kun T1 oli kertomassa asiaa, johon oli päivän istunnossa kiinnittänyt erityistä huomiota. Aiempi epätasaisuus noin kohdassa 01:22:10 ajoittui samanaikaiseen liikkeeseen, kun A1 kosketti käsinojallaan ollutta mittajohtoa (rivi 34). Pieni epätasaisuus noin kohdassa 01:21:40 liittyi selkänojasta irrottautumiseen (rivi 6).

A2:n käyrän alkupuolella oleva epätasaisuus liittyi kumartavaan liikkeeseen, kun hän laski kahvikuppinsa pöydälle eteensä ja otti uuden asennon tuolillaan (rivi 2). Toisen kerran A2 vaihtoi asentoaan noin kohdassa 01:22:10 (rivi 37), lähes samanaikaisesti A1:n liikkeen kanssa. T1 oli puhumassa siitä, miten A1 joutui varmistelemaan hyväksytyksi tulemistaan. Tasaisempi ja leveähuippuisempi amplitudi noin kohdassa 01:22:35 näytti liittyvän nikotteluun.

T1:n käyrä oli epätasaisin, sillä hän oli puhuja kohdan ajan. Kuvioista 1 voi havaita sen, miten paljon puhuminen ja keskustelijana toimiminen vaikuttaa osallistujien hengitykseen. Asiakkaiden ollessa kuuntelijoiden asemassa heidän virittymisensä oli helpommin huomattavaa. T1:n käyrässä noin kohdassa 01:21:48 näkyvä poikkeama laajemmasta liikkeestä oli naurahdus, joka ajoittui otteessa riville 12 (naurua sanan ”tietysti” sisällä). Noin kohdassa 01:22:10 alkava pidempi loiva nousu käyrässä ajoittui kohtaan, jossa T1 sanoi A1:n kommentin sisältäneen ”pienen palan

luottamusta” (rivi 46). Heti seuraava loiva nousu sisälsi hiljaista puhetta (rivi 48). Suuri lasku heti tarkastelujakson päättymisen (01:22:41) jälkeen oli syvä sisäänhengitys.

Lähes peräkkäinen syvä sisäänhengitys T2:n käyrässä ei ajoittunut enää otteessa kuvattuun tarkastelujaksoon, mutta näiden peräkkäisten kehollisten toimintojen ilmeneminen on syytä huomioida. T1:n syvä sisäänhengitys oli myös silmämääräisesti havaittavissa videolta, mutta T2:n huokaus oli huomaamattomampi. T2:n syvän sisäänhengityksen aikana T1:n puheenvuoro varmistelukatseisiin liittyen oli edelleen menossa. T2:n puheenvuoron alussa selvisi, että hänkin oli kiinnittänyt huomiota A1:n varmistelukatseisiin erityisellä tavalla tässä istunnossa. T2 sanoikin vuoronsa aluksi, että aiheeseen oli helppo yhtyä. 01:22:40 jälkeen näkyvä leveämpi amplitudi T2:n käyrässä ajoittui samanaikaiseen hymyyn ja nyökkäilyyn, kun T1 oli alkanut puhua katseilla varmistelusta.

Ote 4.

- 01 A1: (((katsoo alas, pyörittelee varpaitaan))
02 T2: (((katsoo T1:en, hymyilee))
03 T1: -- [vaikka sitä ((liikuttaa käsiään ”levittäen”)) ymmärrystä
04 A2: (((katsoo T1:en))
05 T1: ((katsoo T2:en, liikuttaa käsiään ”levittäen”)) ei välttämättä taj- (.) tavottais ((liikuttaa
06 käsiään)) (0.5) niin kysymyshän ei oo ((liikuttaa käsiään)) ↑siitä. (1) että [Anni
07 T2: [mm
08 ((alkaa hymyillä enemmän))
09 T1: ((nostaa silmäkulmiaan)) (0.5) ilmaisitteensä (0.5) jotenkin .hh ((katsoo sivuun))
10 seko- ((heilauttaa päätään)) (.) päisesti
11 A1: ((alkaa hymyillä suu auki ja vilkaisee puhujaa))
12 T1: tai että (.)
13 T2: mm ((nyökkää, lakkaa hymyilemästä))
14 A1: [((katsoo alas))
15 T1: tai että [siis jotenkin [huonosti
16 T2: [mm ((nyökkää))
17 T2: mm ((nyökyttelee))
18 T1: vaan ↑siitä (0.5) että (.) että niinkun ((katsoo sivuun)) (1) ((liikuttaa käsiään))
19 [kuulijana (1)
20 A2: [((katsoo T2:en))
21 T1: [niinkun (0.5) et se ((hymyilee ja katsoo T2:en)) se ongelma on k(h)uulijassa
22 A2: [((katsoo T1:en))

23 T2: ((alkaa hymyillä, suu aukeaa)) mm

24 A2: ((hymyilee hieman, katsoo hetkeksi sivuun ja sitten alas))

25 T1: (1) [ei kertojassa ((hymyilee))

26 A1: [((alkaa hymyillä, vilkaisee A2:a, sitten ylös, puhujaa kohti, T2:a kohti, eteen ja
27 alas))

28 T2: [mm ((hymyilee))

29 A2: [((vilkaisee T2:a, katsoo sitten alas))

30 T1: ((hymyilee)) jotenkin ((nostaa kulmiaan)) °#näin mä [ajattelen sitä#° [(1) asiaa
31 ((katsoo sivuun))

32 T2: [mm [mm

33 T1: (1) ja [sen takia niinkun (.) .hhh ((maiskauttaa)) ((katsoo ylös)) (1) #öö# (1) #että# ne
34 T2: [mm ((nyökkää))

35 mm

36 A1: [((katsoo puhujaa kohti))

37 A2: [((katsoo alas))

38 T1: (2) ((liikuttaa käsiään alaspäin)) [monta kertaa ne ((liikuttaa käsiään ”pyörittäen”)) (1)
39 A1: [((vilkaisee T2:en ja sivuun))

40 [varmistelukatseet

41 A1: [((katsoo T1:en ja hymyilee, naurahtaa ilman ääntä))

42 A2: [((katsoo T1:en))

43 T1: niin tuntuu siltä että ((katsoo eteen))

44 A1: ((katsoo alas ja hymyilee))

45 T1: .hh (.) että (.) et- ((liikuttaa käsiään)) ((katsoo T2:en)) niinkun et ((nyökkää)) anna
46 ↑tulla v(h)aan et

47 T2: ((alkaa hymyillä suu auki)) mm

48 A1: [((naurahtaa ilman ääntä))

49 A2: [((hymyilee vähän ja siirtää katseen puhujasta hieman sivuun))

50 T1: [k(h)erro ((heilauttaa käsiään itseään kohti ja nyökkää alaspäin)) lisää vaan et [ei tässä
51 T2: [mm

52 A1: [((alkaa hymyillä enemmän, katse alhaalla))

53 T1: ((heilauttaa käsiään itseään kohti)) mitään että ((hymyilee ja katsoo T2:en, painaa
54 kerran kuulakärkikynän päätä))

55 T2: mm ((hymyilee leveästi))

56 T1: (1) että jos mä en tajua niin ((katsoo sivuun)) (0.5) mää kysyn ((katsoo T2:en)) (0.5) et
57 mitä ((liikuttaa käsiään)) sä [tarkotit

58 T2: [joo

59 T2: [mm

60 T1: (0.5) ja se ei ((liikuttaa käsiään)) tarkota [sitä et mä en ↑hyväksyisi ((heilauttaa käsiään
61 itsestään pois päin))

62 T2: mm

63 T1: [sitä mitä sä ajattelet

64 A1: [((katsoo T1:a kohti, mutta alaspäin, noin muistiinpanovihon tasolle)]

65 T2: mm

66 T1: (.) ↓vaan et se tarkoittaa sitä että ((heilauttaa käsiään itseään kohti)) ((laskee kädet
67 alas)) (1) sun

68 A1: [((katsoo sivuun lattialle, kurkottaa kädellä nojan yli ja istuu sitten katse eteenpäin
69 hymyillen))

70 T1: [ajatukset on mulle ((katsoo sivuun ja alkaa hymyillä vähemmän))

71 (.) [arvokkaita ((nojaa päätään hieman eteenpäin))

72 T2: [mm ((nyökkää))

72 T1: [(.) °ja kiinnostavia°

73 T2: [mm ((nyökkää))

74 A1: [((hymyilee ja katsoo puhujaa))

75 T1: mm ((nyökkää ja katsoo alas))

76 A1: [((katsoo T2:a, hymyilee)) [((katsoo T1:a, hymyilee))

77 T2: [joo [joo (.) joo (.) joo (.) ↑tohon

78 T1: [joo (.) ((heilauttaa kättään)) [anteeks mä oon käyttäny tosi paljon aikaa tässä
79 ((hymyilee ja vilkaisee kohti A1:a))

80 A1: [he he ((katsoo vuorotellen kumpaakin terapeuttia))

81 A2: [((korjaa hieman asentoaan ja vilkaisee A1:en päin, katsoo sitten T2:a))

82 T1: #joo# ((katsoo T2:en, viittaa kädellä kohti T2:a))

Myös tämä ote oli T1:n kerrontavuoroa liittyen A1:n hyväksi, ymmärretyksi ja kuulluksi tulemiseen. Ote 3:en verrattuna T1:n puhe sisälsi enemmän prosodista vaihtelua. Esimerkiksi rivillä 56 T1 painotti tavuja kahdesti ja riveillä 46 ja 60 hän aloitti sanat ympäröivää puhetta korkeammalta. T1 käytti tarkastelujaksossa puheessaan tehosteita, jotka toivat hänen näkökulmansa painokkaammin esille. Esimerkiksi rivillä 25 T1 painotti sanaa ”ei”, kun hän sanoi ongelman olevan kuulijassa eikä kertojassa. ”Ei”-sanan painottaminen korosti ajatusta siitä, ettei A1:n kerronta ollut huonoa (rivit 6-25). T1 myös sanoi kolme sanaa siten, että sanojen sisällä oli naurua (rivit 21, 46 ja 50). Lisäksi hän hymyili paljon jakson aikana. Kuvatessaan näkökulmaansa painokkaammin T1 myös painoi kuulakärkikynänsä päätä (rivit 53-54) puhuessaan siitä, miten hän koki A1:n varmistelukatset. T1 käytti kerronnassaan myös rohkaisevia ilmaisuja, kuten ”anna tulla vaan” (rivit 45-46).

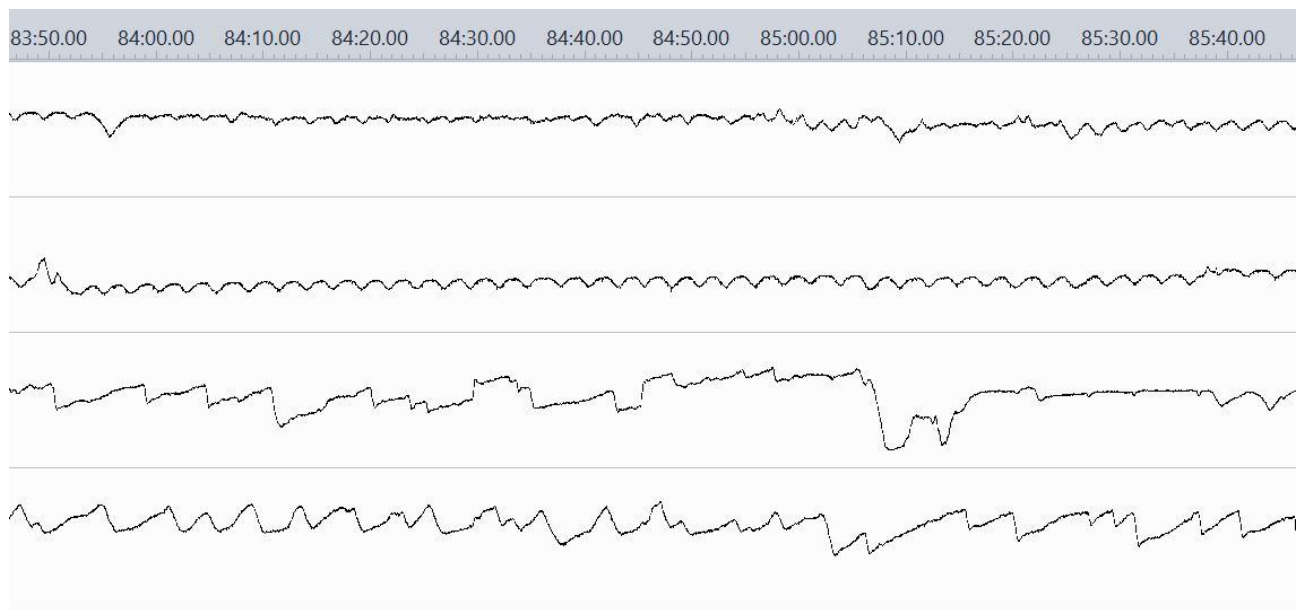
Otteen aikana A1 otti enemmän katsekontaktia puhujaan ja osoitti selvemmin ja vaihtelevammin responssejaan T1:n kerrontaan. Rivillä 11 hän alkoi hymyillä suu auki vilkaistessaan puhujaa, kun T1 oli sanonut, ettei A1:n ilmaisu ollut ”sekopäistä” (rivit 6-10). Kun T1 oli naurahtaen sanonut ongelman olevan kuulijassa, A1 alkoi hymyillä ja siirrellä katsettaan huomioiden katseellaan kaikki osallistujat (rivit 26-27) samanaikaisesti T1:n sanoessa painokkaasti ”ei kertojassa” (rivi 25). Hymy ja katseen siirtely loivat vaikutelman yllättyneisyydestä tai innokkuudesta. Ensimmäisenä A1 vilkaisi kumppaniaan. A1 katsoi puhujaan ja naurahti äänettömästi samanaikaisesti T1:n käyttäessä sanaa ”varmistelukatset” (rivi 41). Reflektiokeskustelun jälkeen A1 myös totesi hymyillen saaneensa uuden sanan käyttöönsä. Loppuotteen ajan A1 hymyili vaihtelevalla intensiteetillä, ja lopussa naurahti myös ääneen. T1 pahoitteli hymyillen käyttäneensä paljon aikaa ja vilkaisi A1:ta (rivit 78-79), minkä jälkeen A1 katsoi vuoroin kumpaakin terapeuttia ja nauroi. T1:n rohkaisevan ilmaisun ”anna tulla vaan” (rivit 45-46) jälkeen A1 alkoi hymyillä enemmän samanaikaisesti, kun T1 jatkoi näkökulmaansa sanoen ”kerro lisää vaan” (rivi 50). Kun T1 alkoi kertoa, mitä lisää kysyminen hänestä tarkoitti (rivit 66-67), A1 alkoi liikkua (rivit 68-69). T1 sanoi lisää kysymisen tarkoittavan sitä, että A1:n ajatukset olivat hänelle arvokkaita (rivit 70-71) ja samanaikaisesti lisätessään prosodisesti hiljentäen ”ja kiinnostavia” (rivi 72), A1 katsoi hymyillen puhujaan (rivi 74).

A2 katsoi kohdan alkupuolen ajan neutraalilla ilmeellä pääosin puhujaa kohti, kunnes alkoi hymyillä T1:n sanottua ongelman olevan kuulijassa (rivi 24). A2 alkoi hymyillä seuraavan kerran T1:n ”anna tulla vaan” –kommentin jälkeen (rivi 49). Kun T1 oli pahoitellut käyttämänsä aikaa, A2 korjasi asentoaan samanaikaisesti A1:n naurahduksen kanssa (rivi 81). A2 vilkaisi kohdassa ensin A1:a ja sitten uutta puhujaa, T2:a, jonka puheenvuoro alkoi heti tarkastelujakson jälkeen. Puhujan vaihtuminen näkyi myös T1:n käden liikkeessä, kun hän viittoi T2:a kohti (rivi 82), ja T2:n sanallisessa ilmaisussa (rivi 77). T2 sanoi kolme kertaa peräkkäin dialogipartikkelin ”joo”. Neljäntenä sanana hän sanoi prosodisesti korkeammalta sanan ”tohon”, mikä viittasi siihen, että hän oli aloittamassa lausetta. Ennen puhujanvaihdoksen alustusta T2 säesti T1:n kerrontavuoroa enimmäkseen dialogipartikkelilla ”mm”, katseilla ja hymyilemällä. Lisäksi hän nyökkäili tietyissä kohdissa T1:n kerrontaa (rivit 13, 16, 17, 34 ja 72).

Myös tästä otteesta välittyi T1:n ymmärrys ja empatia A1:a kohtaan, jotka viestivät pyrkimyksestä mahdollistaa A1:n kuulluksi tuleminen. Edelliseen otteeseen verrattuna tässä oli rohkaisevampi ja henkilökohtaisempi sävy, sillä T1 puhui suoraan A1:n ajatusten tärkeydestä ja kiinnostavuudesta hänelle (60-72). T1 kehui A1:n tapaa kertoa asioista ja osoitti myös ilmein ja elein positiivista asennoitumista (rivi 79). A1:n toiminnasta oli nähtävissä asennoitumisen muutos, sillä hän osoitti tässä otteessa enemmän myönteisiä responsseja T1:n kerrontaan (hymyt, katset).

Tämä viittasi siihen, että T1:n kerrontavuorolla oli positiivista vaikutusta A1:en. Kahden edellisen istunnon kielteiset vuorovaikutusjaksot A1:n ja T1:n välillä saattoivat vaikuttaa A1:n asennoitumiseen tässäkin istunnossa. Kuulluksi tulemisen mahdollistamisen ohella ote antoi viitteitä viivästetystä reflektiosta mahdollisuutena korjata yhteistyösuhteeseen liittyviä ongelmia.

Kuvio 2.

Hengityskäyrät ovat ylhäältä alas katsottuna järjestyksessä A1, A2, T1 ja T2. Käyrien yläpuolella olevat luvut kertovat kellonajan muodossa minuutit:sekunnit.

Ennen tarkastelujakson alkamista näkyvä poikkeama A1:n käyrässä oli huokaus. Tämän jälkeen käyrä ilmentää A1:n tiheää tai pinnallista hengitystä, sillä amplitudit ovat hyvin pieniä. A1:n näytti kuuntelevan aktiivisesti T1:n kerrontaa, josta kertoivat otteessa kuvatut responssit. A1 hymyili lähes koko jakson ajan ja lopussa naurahti myös ääneen. Kohdan 01:25:10 aikainen poikkeama oli huokaus. Tarkastelujakso ja samalla T1:n puheenvuoro päättyi 01:25:07, joten huokaus ajoittui melko täsmällisesti tähän puhujanvaihdoskohtaan. Kun T1 oli saanut näkökulmansa kuvaamisen valmiiksi, A1 huokaisi. Huokausta edeltävät hieman laajemmat amplitudit liittyivät A1:n naurahdukseen tarkastelujakson lopussa.

A2:n käyrässä ennen tarkastelujaksoa näkyvä epätasaisuus liittyi asennon korjaamiseen ja sen jälkeiseen huokaukseen (syvempi lasku käyrässä). Myös noin kohdassa 01:25:40 alkava pieni epätasaisuus johtui asennon korjaamisesta, kun A2 asetti toisen kätensä leukansa alle. Molemmat asennonkorjaukset tapahtuivat tarkastelujakson ulkopuolella, ja väliin jäävä hengityskäyrä eteni

tasaisesti ja säännöllisin amplitudein. Käyrän ja myös videon perusteella A2:n hengitys näytti olevan tasaista jakson aikana. Sanallisesti tarkasteltuna A2 oli fokuksen ulkopuolella, sillä T1 puhui jakson aikana A1:en liittyvistä asioista.

T1 oli äänessä koko kohdan ajan, minkä vuoksi hänen hengityskäyränsä oli varsin epätasainen. Merkittävä poikkeama puheesta huolimatta oli syvä huokaus aivan tarkastelujakson lopussa (noin 01:25:05), kun käyrässä tapahtui iso lasku. Huokaus ajoittui puhujanvaihdoskohtaan lähes samanaikaisesti A1:n kanssa, vaikka T1:n huokaus näytti tapahtuvan sekä käyrän että videon perusteella suuremmalla intensiteetillä. Tämä saattoi liittyä myös T1:n oman puheenvuoron loppumiseen ja suurempaan ponnisteluun pelkkään kuuntelemiseen verrattuna. Huokauksen jälkeen T1 myös korjasi asentoaan. Huokausta edeltävä jakso, jossa hengityskäyrä pysyi aiempaa korkeammalla tasolla (noin 01:24:45 alkaen) ajoittui kohtaan, jossa T1 alkoi liikkua ja hymyillä vähemmän, ja hiljentää puhettaan (rivit 70-82). Ennen tätä T1 hymyili paljon ja käytti myös käsiään kerrontansa apuna. Tarkastelujakson jälkeisen T2:n alkupuheenvuoron ajan T1:n hengitys näytti käyrän perusteella olevan pinnallista, sillä amplitudit olivat hyvin pieniä.

Vaikkei T2 ollut aktiivinen puhuja kohdan aikana, dialogipartikkeleilla säestäminen voi osaltaan selittää hänen hengityksensä epätasaisuuksia. T2 säesti T1:n puhetta aktiivisesti ”mm”-kommenteilla, hymyllä ja nyökkäilyllä. Merkittävä poikkeama T2:n käyrässä ajoittui puhujanvaihdoskohtaan 01:25:05 jälkeen, kun käyrässä näkyi pitkä nousu samanaikaisesti A1:n ja T1:n poikkeamien kanssa. Puhujanvaihdoskohta ilmensi päällekkäisiä poikkeamia kolmen osanottajan hengityskäyrissä. Vähän puhujan vaihtumisen jälkeen (noin kohdassa 01:25:37) A2 korjasi asentoaan. Ennen puheenvuoronsa aloittamista myös T2:n käyrässä näkyi huokaus, joka ajoittui kohtaan ennen A1:n ja T1:n puhujanvaihdoskohtaan liittyneitä huokauksia (noin 01:25:00). T2:n käyrän nousu ajoittui kohtaan, jossa hän alusti oman puheenvuoronsa alkamista (rivi 77), eikä hän käyrän ja videon perusteella näyttänyt hengittävän kohdassa ainakaan voimakkaasti sisäänpäin. Noususta alkaen T2 oli äänessä.

3.2. Tapaus 2

Toinen tapaus sisälsi viisi istuntoa, joista yksi oli mittausistunto. Tapauksen asiakaspariskuntaan kuuluivat noin 40-vuotias työssäkäyvä nainen (A1) ja samanikäinen työssäkäyvä mies (A2). He eivät asuneet yhdessä, eikä heillä ollut yhteisiä lapsia. Pariskunta oli muuttanut erilleen miehen väkivaltaisen käytöksen jälkeen, mutta terapian alkaessa molemmat olivat halukkaita jatkamaan

suhdetta. Ennen terapian alkamista molemmat olivat käyneet yksilötapaamisissa. Työntekijöinä tapauksessa toimi miesterapeutti (T1) ja naisterapeutti (T2).

Viivästetyn reflektion aiheita tapauksessa oli neljä. Näistä kaksi olivat sellaisia, joissa aihetta käsiteltiin kahdessa reflektiokeskustelussa eri istunnoissa. Molemmissa aihetta käsiteltiin peräkkäisissä istunnoissa terapeutin aloitteesta. Kolmanteen viivästetyn reflektion aiheeseen palattiin asiakkaan aloitteesta seuraavassa istunnossa. Neljäs aihe toistui reflektiokeskustelussa käsittelyn jälkeen seuraavassa istunnossa sekä asiakkaan aloitteesta, että toisen kerran terapeutin aloitteesta lyhyessä reflektiokeskustelussa. Terapeuttien alkuperäiset aloitteet viivästetyn reflektion aiheissa jakoutuivat siten, että T1 teki yhden aloitteen ja T2 kolme aloitetta. Viivästetyn reflektion aloitteet jakoutuivat terapeuttien välillä siten, että T1 teki yhden aloitteen ja T2 kaksi aloitetta. Asiakkaiden viivästetyn reflektion aloitteet jakoutuivat tasan ($A1=2$, $A2=2$). Kolme palaamisista sijoittui reflektiokeskusteluun ja neljä muuhun keskusteluun.

Tapaus oli viivästetyn reflektion osalta niukin kahteen muuhun tapaukseen verrattuna. Aiheita käsiteltiin uudestaan vain kertaluontoisesti ja vain alkuperäistä reflektiokohtaa seuraavassa istunnossa. Olennainen käänne oli myös se, ettei terapia päättynyt yksimielisesti. Kun terapeutit kysyivät asiakkaiden halukkuudesta jatkaa, A1 ilmaisi haluavansa jatkaa terapiaa. A2 ei ollut halukas jatkamaan, joten terapia päättyi viidennen istunnon jälkeen.

3.2.1. Painostamisen kokemus

Läheisyysteema nousi esille ensimmäisessä istunnossa A1:n aloitteesta puheenvuorossa: ”no jos mä nyt tässä kehtaan sanoa niin ehkä vähän tämmöinen läheisyyden puute, kun A2 enemmän haluais, minun haluttomuuteni”. Puheenvuoro liittyi jaksoon, jossa T1 kartoitti asiakkaiden tavoitteita terapialle ja tiedusteli A1:lta, oliko vielä jotain erityistä mitä suhteessa pitäisi muuttaa tai käsitellä. Ensimmäisessä istunnossa A1:n sanallistama kokemus oli, että hänessä oli tapahtunut jokin muutos, mikä voisi liittyä ehkä lihomiseen tai ikään, muttei osannut sanoa mikä kaikki asiaan vaikutti. Hän mainitsi A2:n myös kiristäneen joskus, jolloin T2 varmisti kysymyksellä, että kyseessä oli kiristäminen läheisyyden suhteen. A2 koki tulevansa asian kanssa toimeen ja sanoi ajattelevansa, että ”se nyt on tällä hetkellä tämmöstä” ja selitti asiaa naisten monimutkaisuudella miehiin verrattuna.

Reflektiokeskusteluun aihe nousi neljännessä istunnossa, jonka alussa A1 kertoi joulunajan haastavasta tilanteesta. A2 oli ollut vahvasti päihtynyt ja avautunut asioista, joita hän piti ongelmakohtina kumppanissaan. Näistä yhdeksi keskeiseksi nousi läheisyyden puute, ja A2 oli

esittänyt uhkaavaan sävyyn erilaisia seurauksia, joita ongelmasta koituisi. Istunnossa käsiteltiin myös asiakkaiden erilaisia tapoja tuoda esiin tyytymättömyyttä, joka A2:lla oli tapa pitää asioita pidempään sisällään ja tuoda niitä voimakkaasti esiin päihtyneenä, kun taas A1:n toimintatapaan kuuluivat usein toistuvat kritisoivat kommentit arjessa.

Neljännän istunnon reflektiokeskustelussa terapeutit keskustelivat ensin asiakkaiden erilaisista toimintatavoista ja siitä, miten tapa sanoa asioita toiselle vaikutti myös parisuhteeseen ja läheisyyteen. T1 kommentoi uusperhetilanteen haastavuutta ja T2 sitä, miten yhteistä aikaa piti tekemällä hakea. T2 sanoi, että läheisyysteemaan tuntui liittyvän vaikeita asioita, kuten painostuksen kokemuksia. T1:n mukaan erityisesti silloin, kun mennään seksuaalisuuden alueelle, toinen kokee helposti kritiikin painostuksena. Terapeutit puhuivat myös asiakkaiden suhtautumistavasta läheisyyteen ja siihen liittyvästä ongelmallisesta tilanteesta. Lopuksi T1 toisti ajatuksen siitä, miten asia kääntyi helposti toisen tulkintana painostukseksi. Tämä oli T1:n mukaan huono kierre, joka ei sellaisenaan purkautuisi.

Keskustelunanalyttinen tarkastelujakso oli seuraavan (5.) istunnon viivästetyn reflektion kohta, jossa A1 palasi aiheeseen. Istunnon alussa asiakkaat kertoivat jokseenkin eriävistä kuulumisistaan. A1 sanoi hänelle kuuluvan ”tavallista tylsää elämää” ja A2 ”tavallista normaalia, ihan hyvää”. A1 avasi näkemystään kertomalla kyllästymisen kokemuksistaan, jotka liittyivät myös kumppaniin. A2 avasi kommentillaan sitä, miten he olivat yrittäneet järjestää yhteistä aikaa. Istunnon alkupuolella asiakkaat kuvasivat käytännön ongelmia, joita yhteisen ajan järjestämiseen liittyi. A1 oli kuvannut myös muita kuin käytännön järjestelyihin ja yhteiseen aikaan liittyviä kokemuksia, ja T1 tiedustelikin tältä, oliko hänellä mielessään muita asioita, jotka vaikuttivat tilanteen sujuvuuteen. Ote 5 sijoittui kohtaan, jossa A1 kertoi uudella tavalla kokemuksestaan aiheen aiempiin käsittelykertoihin verrattuna. T1 oli juuri esittänyt A1:lle kysymyksen siitä, sujuisivatko asiat paremmin, jos käytännön järjestelyt saataisiin kuntoon. A1 vastasi epävarman myöntävästi, että vaikutusta voisi olla, mutta nyt tuntui olevan erkanemista ja yrittämiseen liittyvää jaksamattomuutta ilmassa (rivit 1-9, painostusteema alkaa riviltä 10). Ote sijoittui istunnossa kohtaan 00:14:12-00:15:35, eli sen kesto oli 1 minuutin ja 23 sekuntia.

Ote 5.

10 A1: ((katsoo T1:en)) ja sit tietysti on tämä ((katsoo A2:en, liikkuu koko kehollaan))

11 [seksi täällä

12 T2: [(nyökkää))

13 A1: t(h)austalla

14 T1: [mm

15 A1: [että tää minun [haluttomuus varmaan niinkun [sitten ((liike loppuu))
 16 A2: [(suu liikahtaa))
 17 T2: [((nyökkää))
 18 A1: ja ((katsoo eteen)) sit tuntuu että ((katsoo alas)) mua [painoste#taan# ↓ja sitten
 19 T2: [((nyökkää))
 20 (mä oon niinku että) no ((katsoo eteen)) lantaa olla että
 21 T2: ((nyökkää))
 22 A1: (.) ((katsoo A2:en)) olkoon ((nyökkää))
 23 se siellä ko[tona
 24 A2: [mm
 25 T2: [((nyökkää))
 26 A1: niin ((vilkaisee T1:en)) ei oo aina ((katsoo A2:en)) vonkaamassa tossa ja .hh
 27 A2: mm
 28 A1: ((katsoo A2:en)) et jotenki ((pudistaa hieman päätään))
 29 T1: ((nyökkää)) [niin se oli se yks tema minne ((nostaa kulmiaan)) (.) [mistä me viimeksi
 30 A1: [((vilkaisee T1:en ja sitten alas, pää kohti terapeutteja kääntyneenä))
 31 T2: [((katsoo T1:en)) [(katsoo A1:en))
 32 T1: =[puhuttiin
 33 A1: [n(h)iin he he
 34 T2: [mm ((nyökkää)) ((vilkaisee A2:en))
 35 A2: [(hymyilee))
 36 ((katsoo alas))
 37 T1: [niin tota ((vilkaisee ylös ja siirtää käden leukansa alle))
 38 A1: [niin sehän se nyt on täs taustalla sitten [aina että
 39 T1: [mm [mm
 40 A2: [(katsoo A1:en))
 41 T2: [((vilkaisee A2:en, katsoo sitten A1:a))
 42 T1: [kuin[ka paljon [siihen sun [haluttomuuteen [vaikuttaa nää (.) ((liikuttaa kättään))
 43 A2: [(huokaisee))
 44 A1: [(katsoo T1:en)) [(katsoo alas)) [(katsoo T1:en))
 45 T1: ku sä mietit että mitä on tapahtunu (.) (nää-)
 46 T2: [(korjaa asentoaan, katsoo A1:a))
 47 A1: [(katsoo eteen)) no ↑emmää↓ #tiiä#
 48 T1: [((laittaa käden takaisin leuan alle))
 49 A1: [(.) musta tuntuu et mä oon menny jotenki semmoseen lukkoon ((katsoo A2:en))
 50 jotenki niinku sillei (.) jotenki ((katsoo eteen)) eli(h)[mistö ((nojaa päätä taaksepäin))
 51 tai joku (.)

52 A2: [(hymyilee)]

53 A1: ((pudistelee päätään)) tai [jotenki ((nojaa eteen kehollaan ja pudistelee päätään))

54 niinku et

55 T2: [(nyökkää)]

56 A1: en mä niinku kauheesti tykkää et muhun ees ((nojaa kehollaan ja katsoo eteen))

57 [↓ko:s↑ketaan

58 T1: [(liikuttaa vasenta kättään)]

59 A1: ja (.) .hh [mä oon ihan jotenki niinku (.) hh ((liike loppuu)) muuttunu semmoseks

60 T2: [(nyökkää)]

61 A1: ((katsoo A2:en)) ihmeelliseks

62 T2: mm-hm ((nyökkää)) [(vilkaisee T1:a, katsoo A1:a)]

63 T1: vaikuttaaks ((liikuttaa vasenta kättään)) [siihen (0.5) nää- [(-)

64 A1: [(katsoo T1:en)]

65 A1: [no ↑ei siihen mun

66 mielestä ↑ennen↓ oo täs vaikuttanu mutta ((vilkaisee A2:en, pudistelee päätään))

67 T1: ei (.) (mm) ((pitää etusormea leullaan))

68 A1: ↑n(h)jii [(.) et mikä siinä sitte (.) °kai se on jotenki varmaan semmosta ((liikuttaa

69 päätään sivulta toiselle))

70 T2: [mm

71 A2: ((suu liikauttaa, nutristus))

72 A1: kyllästymistäki tai jotaki ((kohauttaa hartioitaan)) emmä tii° (.) #mikä#

73 ((maiskauttaa)) (.) °tai mikä siinä sitte on°

74 T1: ((hieroo leukaansa etusormella)) ↑mil[lon sä huomasi tän muutoksen ↑ite↓

75 A1: [(katsoo T1:en)]

76 T2: ((nyökkää)) [(katsoo A2:en)] [(katsoo A1:en)]

77 A1: ↓no ((katsoo A2:en)) [kauan tätä nyt on ollu (0.5) [#muutamia kuukausia#

78 ((pudistelee päätään))

79 T1: [(katsoo A2:en, sitten A1:en)]

80 A2: (3) [.hhh ((kohauttaa hartioitaan, korjaa asentoaan, katsoo ylös, hieroo etusormella

81 leukaansa))

82 T2: [(katsoo A2:en, sitten A1:en)]

83 A2: [(liikuttaa suutaan,

84 ei kuulu ääntä)]

85 T1: ((katsoo A2:a)) et se on ((katsoo A1:a)) [tällasesta niinku (.) [koskettaminen on

86 [sellanen mikä-

87 A1: [(katsoo T1:en)] [(katsoo A2:a)]

88 A2: [(katsoo A1:en)]

89 A1: [nii ((katsoo ylös)) (emmä tiä ei kai se kauheesti semmostakaan) ei ((katsoo A2:en))
90 kai se on muuttunu jotenki semmoseks [(.) ((maiskauttaa)) ((nutristaa suutaan))
91 A2: [((lopettaa leuan hieromisen))

Otteessa A1 kuvasi läheisyyteen liittyviä vaikeuksia, joista yksi oli hänen kokemansa painostus kumppaniltaan. A1 otti omasta aloitteestaan esiin seksuaalisuuden ja siihen liittyvät haluttomuuden ja painostuksen kokemuksensa (riviltä 10 alkaen). Rivillä 10 A1 siirsi katseensa kohti kumppaniaan ja alkoi liikehtiä. Rivillä 13 hän nauroi sanan ”taustalla” sisällä. Liike ja naurahtaminen loivat vaikutelman hermostuneisuudesta, mitä vahvisti myös puheenaiheen arkaluontoisuus. A1 naurahti otteen aikana muissakin kohdissa (rivit 33, 50 ja 68). Tuodessaan esiin sanan ”painostaminen” (rivi 18) A1 ei hakenut katsekontaktia keneenkään, vaan katsoi ensin eteen ja sitten alas. Lisäksi hän käytti sanaa passiivimuodossa (”mua painostetaan”), mikä jätti painostuksen aiheuttajan nimeämisen epäsuoraksi. Rivillä 22 A1 alkoi katsoa kumppaniaan, mutta sanallisella tasolla hän puhui kolmannessa persoonassa (rivit 22-26). Kun T1 totesi, että aiheesta puhuttiin viime istunnossa (rivi 29), A1 naurahti päällekkäisesti T1:n puheenvuoron kanssa.

Rivillä 42-45 T1 kysyi A1:lta aiempien tapahtumien vaikutuksesta haluttomuuteen. Ensin A1 ohitti kysymyksen siirtymällä pohtimaan hänestä itsestään mahdollisesti löytyviä muutoksia (rivit 49-51 ja 59-61). Rivillä 63 T1 alkoi kysyä uudelleen tapahtumien vaikutuksesta, jolloin A1 vastasi, että ”no ei siihen mun mielestä ennen oo täs vaikuttanu mutta” (rivit 65-66). Vastaus sisälsi uuden näkökulman aiempaan verrattuna, sillä muotoilu jätti mahdolliseksi sen, että tapahtumilla saattaisi olla vaikutusta haluttomuuden kokemukseen, vaikka ne eivät olisikaan ennen vaikuttaneet. A1 myös vilkaisi kumppaniaan ja pudisteli päätään (rivi 66). A1 toi esiin paljon epävarmuuttaan asiaan liittyen, mistä kertoivat katsekontaktin hakeminen kumppanilta, tietämättömyyden sanallistaminen ja keholliset eleet, kuten pään pudistelu ja hartioiden kohauttaminen. Epävarmuutta saattoi lisätä myös se, ettei A2 osoittanut juurikaan näkyviä responsseja A1:n katsoessa kumppaniinsa tai kysyessä kysymystä häneltä, mikä saattoi vaikeuttaa A2:n suhtautumisen tulkitsemista. A1 tiedusteli kumppaniltaan haluttomuuden kestosta (rivi 77), johon A2 vastasi viiveellä kohauttamalla hartioitaan (rivi 80).

A2:n katse oli jakson aikana enimmäkseen suuntautunut A1:en, joka oli myös eniten äänessä. A2:n näkyviä responsseja olivat muun muassa dialogipartikkelit (rivit 24 ja 27) ja hymyily (rivit 35 ja 52). Kun A1 oli ottanut seksuaalisuuden ja haluttomuuden esille (rivit 10-15), A2:n suu liikahti (rivi 16) päällekkäisesti A1:n puheenvuoron kanssa. Tämä vaikutti siltä, että A2 oli sanomassa jotain. Dialogipartikkelilla ”mm” A2 alkoi säestää A1:n puhetta (rivit 24 ja 27), kun A1 oli maininnut painostuksen kokemuksestaan. A2:n dialogipartikkelien käyttö ajoittui kohtaan, jossa A1

sanoi, että ”olkoon se siellä kotona niin ei oo aina vonkaamassa tossa” (rivit 22-27). Kohdan aikana A1 ja A2 olivat katsekontaktissa toisiinsa, mikä ilmensi jonkinlaista dialogia heidän välillään, vaikkei A1:n sanallisesti käyttämä persoonamuoto kohdistunut suoraan A2:en. A2 huokaisi T1:n kysymyksen aikana, kun tämä alkoi kysyä A1:lta aiempien tapahtumien vaikutuksesta (rivi 43). A2:n huokaus osui päällekkäin T1:n sanoman sanan ”haluttomuuteen” kanssa. Teema saattoi olla varsin kuormittava myös A2:n näkökulmasta, ja huokaus voi ilmentää virittymistä tai hermostuneisuutta A1:n ja T1:n välisen puheenvuorojen vaihdon aikana.

A2 liikutti jälleen suutaan ilman ääntä, kun A1 oli pohtinut haluttomuutensa syitä (rivi 71). Hän nutristi hetkellisesti suutaan, mikä näytti viestivän joko harmistuneisuudesta tai tietämättömyydestä. A2 huokaisi toisen kerran (rivi 80), kun A1 oli kysynyt häneltä haluttomuuden kestosta (rivi 77). A2 ei antanut sanallista vastausta, mutta ilmensi kehollaan tietämättömyyttään asiasta (rivit 80-81). Kun T1 aloitti puheenvuoronsa (rivi 85), A2 alkoi liikuttaa suutaan ikään kuin puhuen, mutta tästä ei kuulunut ääntä (rivi 83-84). Suun liikuttaminen alkoi päällekkäisesti T1:n käyttämän sanan ”koskettaminen” kanssa. A2:n katse oli kohdassa suuntautunut edelleen ylös. T1 oli jakson aikana toiseksi eniten äänessä, ja jakso sisälsi paljon dialogia hänen ja A1:n välillä. T1 säesti A1:n puhetta dialogipartikkelein ja nyökkäyksin, minkä lisäksi hän esitti tarkentavia kysymyksiä A1:lle painostuksen ja haluttomuuden kokemuksista. T1 käytti myös käsiään puheensa myötäliikkeissä (esim. rivit 42 ja 63). Hänen katseensa oli enimmäkseen suuntautunut A1:en jakson aikana, mutta hän kohdisti sitä hetkittäin myös A2:n ja ylös.

T2 osoitti aktiivista kuuntelemistaan nyökkäyksin ja dialogipartikkelein. Hänenkin katseensa oli enimmäkseen suuntautunut A1:en, mutta T2 katsoi välillä myös A2:en ja T1:en. Katseen siirrot näyttivät liittyvän puhujien vaihtumiseen, mutta A2:en hän kohdisti katseensa myös kohdassa, jossa A2 ei ollut äänessä tai potentiaalinen seuraava puhuja (rivi 41). Kohdassa T1 oli esittämässä A1:lle kysymystä, jonka aikana T2 vilkaisi ensin A2:a ja siirsi sitten katseensa A1:en, jolta oli odotettavissa seuraava puheenvuoro. T2:n nyökkäykset näyttivät osuvan paikoin päällekkäin aiheen kannalta merkityksellisten ja kuvaavien sanojen kanssa. Näin tapahtui A1:n puheen aikana sanojen ”seksi” (rivit 11 ja 12), ”haluttomuus” (rivit 15 ja 17) ja ”painostetaan” (rivit 18 ja 19) kohdalla. T2 nyökkäili myöhemminkin, mutta ne ajoittuivat siten, että vaikutelma oli vain A1:n puhetta rohkaiseva, eivätkä responsit näyttäneet liittyvän tiettyihin sanoihin (rivit 60 ja 62). Jakson viimeinen nyökkäys T2:n osalta näytti liittyvän samanmielisyyteen T1:n kysymyksen kanssa, kun tämä tiedusteli A1:lta muutoksen ajankohtaa (rivit 74-76).

Aiheen arkaluontoisuus tai merkityksellisyys näytti aiheuttavan sanakohtaisia responsseja T2:n lisäksi myös asiakkailla. Asiakkaat osoittivat näkyviä responsseja samanaikaisesti T1:n käyttämän sanan ”haluttomuuteen” (rivi 42) kanssa, kun A1 siirsi sanan ajaksi katseensa alas (rivi 44) ja A2

huokaisi (rivi 43). Kun T1 käytti sanaa ”koskettaminen” (rivi 85), A2 alkoi liikuttaa suutaan näyttäen puhuvalta (rivi 83). A1 oli myös vasta esittänyt kysymyksen A2:lle, jolloin hän olisi voinut olla potentiaalinen seuraava puhuja kohdassa.

Otteessa viivästetty reflektio ilmensi asiakkaan aloitteesta tapahtunutta palaamista merkitykselliseen aiheeseen, jonka terapeutit olivat edellisen istunnon reflektiokeskustelussa sanallistaneet. Terapeutit olivat käsitelleet läheisyyteen liittyvää painostuksen kokemusta, josta puhuttiin myös seksuaalisuuden kontekstissa. Se, että terapeutit olivat nimenneet ilmiön edellisessä istunnossa, saattoi osaltaan mahdollistaa asiakkaan palaamisen aiheeseen oma-aloitteisesti ja sen, että A1 kertoi kokemuksestaan lisää palaamisen yhteydessä. Vaikka A1:n ilmaisu oli paikoin epävarmaa, hän puhui asiasta melko suoraan. Asiakkaan ei tarvinnut puhua asiasta itsenäisesti ensimmäistä kertaa, vaan se oli jo nimetty osaksi pariskunnan välistä problematiikkaa.

3.3. Tapaus 3

Tapauksessa asiakkaina olivat noin 40-vuotias nainen (A1) ja samanikäinen mies (A2). He olivat kotoisin englanninkielisestä maasta ja terapia käytiin englanniksi. Molemmat olivat työelämässä. Pariskunnalla oli tytär, joka oli terapian alkaessa noin 1,5-vuotias. He olivat kokeneet lapsen syntymän jälkeisen vuoden vaikeaksi ja nainen koki äitiyteen asettumisen haastavaksi. Nainen oli myös kärsinyt synnytyksen jälkeisestä masennuksesta. Pariskunnan yhtenä tavoitteena terapialle oli löytää uudelleen yhteys, joka oli osin kadonnut lapsen syntymän ja sen jälkeisen masennuksen myötä. Nainen oli myös käynyt yksilöterapiassa, jonka aikana hän oli alkanut huomata ongelmia parisuhteessa. Naisen masennuksen vuoksi mies oli ottanut enemmän vastuuta lapsen hoidosta, minkä he kokivat vaikuttaneen kolmihenkisen perheen välisiin suhteisiin. Työntekijöinä tapauksessa toimi kaksi miespuolista psykoterapeuttia (T1 ja T2).

Kolmas tapaus sisälsi neljä istuntoa, joista yksi oli mittauskerta. Viivästetyn reflektion aiheita tapauksesta löytyi kuusi. Aiheista viisi olivat sellaisia, joissa reflektiokeskustelussa käsiteltyyn aiheeseen palattiin reflektiokohtien ulkopuolisessa keskustelussa. Yhteensä muussa keskustelussa tehtyjä aloitteita oli seitsemän ja reflektiokeskustelujen aikaisia kaksi. Asiakkaat tekivät yhteensä viisi ja terapeutit neljä viivästetyn reflektion aloitetta. Sekä asiakkaiden että terapeuttien kohdalla aloitteet jakautuivat epätasaisesti (A1=4, A2=1, T1=1, T2=3). Alkuperäisiä aloitteita reflektiokeskustelussa T1 teki kaksi ja T2 neljä. Kuhunkin aiheeseen palattiin 1-4 kertaa istuntojen aikana.

3.3.1. Yhteyskatkos

Aiheen alkuperäinen esiintymiskerta reflektiokeskustelussa oli ensimmäisessä istunnossa, kun T2 sanoi yhteyskatkoksen olevan asiakkaille relevantti käsite monessakin mielessä, liittyen erilaisiin asemiin perheessä. Toisessa istunnossa A1 kertoi kokeneensa kotona A2:n kanssa keskustellessa yhteyden puutetta, joka parani seuraavana päivänä, kun he keskustelivat uudelleen.

Valitsin tarkastelujaksoksi keskustelunanalyysin ja hengityksen osalta toisen istunnon kohdan, jonka aikana osanottajat määrittivät yhteyskatkoksen ytimen. Ennen tarkastelujaksoa A2 kertoi kokemuksistaan, ja A1 jatkoi tästä kertomalla tilanteesta, jonka hän muisti A2:n kertomaan liittyen. A2 oli kuvaillut lapsen syntymän jälkeistä ensimmäistä vuotta elämänsä parhaaksi ajaksi. Vaikka hän nautti ajanjaksosta, siihen sisältyi myös vaikeita asioita, kuten A1:n masennus. Juuri ennen tarkastelujakson alkamista A2 kuvaili ristiriitaa, joka syntyi A1:n kokemista vaikeuksista ja siitä, että samanaikaisesti A2 itse koki nauttivansa uudesta elämänvaiheesta. Ote 6 sijoittui istunnossa kohtaan 01:03:22-01:04:55, eli sen kesto oli 1 minuutin ja 33 sekuntia. A2:n nimi on muutettu litteraatiossa Johniksi.

Ote 6.

- 01 T2: [(katsoo A1:a, neutraali ilme)]
02 T1: [(katsoo A1:a, hymyilee)]
03 A2: [(katsoo A1:a, hymyilee)]
04 A1: [(hymyilee)] yea ((osoittaa etusormellaan kohti A2:a, katsoo A2:a)) I remember when
05 there was one moment when ((katsoo ylös)) y(h)ou said (1)
06 A2: he he ((kohauttaa hartioitaan)) ((kääntää päänsä ja katsoo alas))
07 A1: [like I was just like (0.5)]
08 A2: [(-) ((katsoo A1:a))]
09 A1: ↑what do you ↑think of all this (.) and (.) °John was like° (.) ((heiluttaa päätään
10 kevyesti sivulta toiselle)) this is just like the be- (.) like the best (.) this is like (.) like
11 it's (.) aah ((nostaa käden ylemmäs kämmen auki)) (.)
12 A2: [(liikuttaa toista kättään hieman)]
13 A1: °it's like ((katsoo alas)) the best time of my [life [ever°
14 T1: [yea
15 A1: ((katsoo T1:en)) and ((laskee kätensä)) he ((katsoo eteen)) >said that and I was just
16 like< ((nojaa päätään taaksepäin, avaa silmiään korostetusti)) [(1) wow (.)
17 T1: [(nojaa päätään eteen,
18 avaa silmiään korostetusti)]

19 A2: [((kääntään päänsä ja katsoo sivuun)) [((katsoo
20 A1:a))
21 A1: [he really ((katsoo A2:en)) feels like ((katsoo eteen)) this is the best time of [his [life
22 ever (.)
23 T2: [((korjaa asentoaan))
24 T1: [mm
25 (.) mm
26 A1: ((katsoo T1:en)) and [I was just like ((katsoo eteen, pyörittää kättään)) (.)
27 A2: [((liikuttaa hieman oikean käden sormiaan))
28 A1: [dealing (.) with everything (.) ((laskee käden)) ((niiskauttaa)) ((katsoo A2:en))
29 T1: [((alkaa hymyillä leveämmin))
30 T2: [((avaa suunsa))
31 A1: ((katsoo eteen, nostaa oikean käden ylös)) so [maybe that's ((laskee käden)) (.) also (.)
32 T2: ((korjaa asentoaan siirtymällä nojalta toiselle, laittaa etusormen suunsa päälle)) hhh
33 A1: like the ((nostaa kulmiaan, nostaa käden)) heart of the disconnect ((pudistelee kevyesti
34 päätään, katsoo A2:en päin)) (.)
35 may[be (.) ((laskee käden)) I don't know ((katsoo A2:a)) (1) .hh
36 T1: [mm mhh (.) [mm mhh ((nyökkää))
37 A2: [mm ((nyökkää)) ((katsoo hetken sivuun ja sitten A1:en))
38 T2: [((liikuttaa oikeaa kättään, avaa hieman suutaan))
39 A1: [that ((kääntää katseensa T2:en)) first year
40 A2: ((emotionaalisesti virittynyt ilme, katsoo A1:en))
41 T1: ((nyökkäilee)) mmm
42 [(-) ((katsoo T2:a, kääntää päänsä kohti T2:a, neutraali ilme))
43 A2: [((vilkaisee T1:a)) ((katsoo T2:a))
44 A1: [((vilkaisee T1:a)) ((katsoo T2:a))
45 T2: [(-) (.) ((liikuttaa kättään))
46 A1: [((nyökkää))
47 T2: when you [hear that (.) [or heard that (.) how (.) [what does (.) it make you feel
48 A2: [((katsoo alas, hymyilee)) [((katsoo T2:a))
49 [((katsoo A1:a))
50 T2: [((katsoo A1:a))
51 A1: ((katsoo eteen)) like we just had two ((katsoo T2:en)) completely different
52 experi[ences
53 T2: [yeah
54 T1: [mm mh ((nyökkää))
55 A1: [yeah

56 T2: yeah

57 A2: [((nutristaa suutaan hetkellisesti))

58 T1: [mm mh

59 T2: and ↑that gives you ((liikuttaa molempia käsiään)) an impression that you are

60 disconnected

61 A1: ((katsoo T2:en))

62 A2: ((nyökkää, vilkaisee A1:a)) yeah ((nyökkäilee, neutraali ilme)) ((katsoo T2:en))

63 A1: yeah (.) ((vilkaisee A2:a)) for sure ((nyökkäilee)) ((katsoo T2:en))

64 T2: that you are two (.) two (.) quite (0.5) different [experiences

65 A1: [mm mh ((nyökkää, kyynelehtii,

66 katsoo T2:en))

67 T1: [((kääntää päänsä kohti T2:a,

68 vilkaisee T2:a, hieroo päätään))

69 T2: but ((liikuttaa pyörittäen oikeaa kättään)) ↑same time (.) [having same (.) family (.)

70 °family° (1)

71 A2: [((alkaa hymyillä))

72 T1: [((korjaa asentoaan,

73 katsoo alas)) .hh

74 A1: ((alkaa pyyhkiä nenäliinalla kasvojaan)) yeah

75 T2: these experiences ((lopettaa käden liikkeen))

76 A1: yeah ((katsoo A2:en))

77 T2: °together°

78 T1: ((katsoo A1:a)) [mm

79 A2: [((katsoo A1:en))

80 T2: (okay)

81 A1: ((pyyhkii nenäliinalla silmiään, katsoo eteen)) yea I mean >now that we talk about it

82 it's like< (.) maybe that is the heart of the disconnect

83 A2: [((nostaa kulmiaan)) mm

84 T1: [mm mhh

85 T2: [yeah ((vilkaisee A2:a, katsoo sitten A1:a))

86 [((katsoo A2:a))

87 A1: [((katsoo A2:a)) [((niiskaisee))

88 A2: .hh ((katsoo ylös)) [and I think (.) [previously (1) [maybe we even said something like

89 (.)

90 T1: [((kääntää pään ja katseen kohti A2:a)) .hhhh hhhh

91 A2: we've had (1) ((katsoo T1:a ja T2:a vuorotellen)) almost identical (.) ((nostaa oikean

92 käden ylös ja liikuttaa sitä)) feelings [and experi- you know (.) like how we felt about
 93 T2: [(nyökkää) yeah
 94 A2: [experiences and
 95 T2: [mm mh (.) mm mh ((nyökkäilee))
 96 A2: ((laskee käden alas)) (you know) (.) issues or ((pudistelee päätään, nostaa kulmiaan))
 97: (1)
 98 T2: yeah (-)
 99 A2: so ((heilauttaa vasenta kättään)) ((kääntää päänsä ja katseensa kohti A1:a))
 100 T1: mm mh
 101 T2: ((nyökkää) [(katsoo A1:a))
 102 A1: ((katsoo eteen)) >yeah [I was like< ((kääntää päätään, liikuttaa kättään))
 103: [(.) I mean (.)
 104 T1: [(katsoo A1:a))
 105 A1: we were such a unit –

Jakson aikana osanottajat määrittivät yhteisesti vuorovaikutuksessa yhteyskatkoksen ytimen. Alussa A1 kuvaili tilannetta, jossa hän oli kokenut kumppaninsa kokemuksen poikkeavan suuresti omastaan (riviltä 4 alkaen). Kun A1 aloitti puheenvuoronsa, A2 naurahti pian A1:n johdantolauseen jälkeen (rivit 4-6). Tästä tuli vaikutelma, että A2 arvasi, mistä tilanteesta A1 aikoi puhua. A2 osoitti myös kehollisia responsseja A1:n johdantolauseeseen kohauttamalla hartioitaan ja kääntämällä päänsä ja katseensa alas.

Rivillä 33 A1 käytti ensimmäisen kerran käsitettä ”heart of the disconnect”, mutta hän toi sanallisesti ja eleillä esiin epävarmuutta ajatukseensa liittyen (rivit 33-35). Käsitteen sanomisen jälkeen A1 pudisteli päätään, katsoi A2:a kohti ja lisäsi ajatuksensa perään ”maybe, I don’t know”. T1 ja A2 vastasivat A1:n puheenvuoroon dialogipartikkelein ja nyökkäyksin (rivit 36-37). Rivillä 39 A1 tarkensi näkökulmaansa lisäämällä ”that first year”, johon T1 vastasi dialogipartikkelilla aiempaa painokkaammin. T2 jatkoi asiaa kysymällä A1:lta, miltä A2:n kokemuksen kuuleminen tuntui (rivi 47). Kun A1 vastasi kokeneensa, että heillä oli täysin eriävät kokemukset (rivit 51-52), T2 jatkoi epäsuoralla kysymyksellä prosodisesti painottaen sanaa ”that” (rivit 59). T2 ilmaisi puheenvuorollaan oletuksen siitä, että A1:n kuvaama kokemus oli syy yhteyskatkoksen tunteeseen (rivit 59-60). Tähän ennen A1:a vastasikin A2 sanalla ”yeah”. Hän myös nyökkäsi ja vilkaisi A1:a vastauksensa yhteydessä. Myös A1 vastasi sanalla ”yeah” T2:n väitteeseen ja vilkaisi puolisoaan. A1 jatkoi mikrotauon jälkeen nyökkäilyllä ja sanoen ”for sure” (rivi 63). T2 jatkoi yhteyskatkoksen tarkentamista (rivit 64-70), minkä aikana A1 alkoi kyynelehtiä (rivi 65). Samalla kun A1 alkoi kyynelehtiä, T1 käänsi päänsä ja katseensa kohti T2:a ja alkoi hieroa päätään (rivi 67-68).

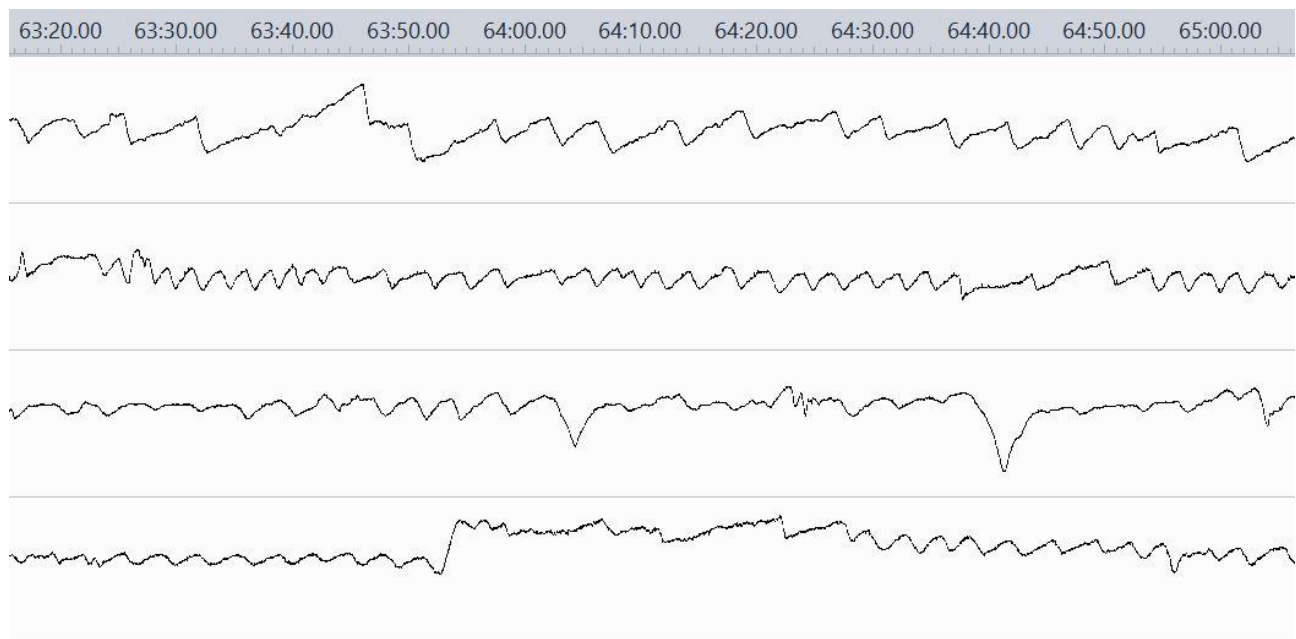
Myöhemmin T2:n puheenvuoron aikana A2 alkoi hymyillä (rivi 71) ja samanaikaisesti T1 korjasi asentoaan ja siirsi katseensa alas (rivit 72-73).

A1 toi riveillä 81-82 aiempaa varmemmin esiin sen, että kyseessä saattoi tosiaan olla yhteyskatkoksen ydin. Lauseella ”now that we talk about it” A1 ilmensi, että yhdessä keskusteleminen liittyi jollakin tavalla asian jäsentämiseen. A1:n puheenvuoron jälkeen muut osanottajat vastasivat päällekkäisesti A1:n kokemukseen yhtäaikaisten jälkijäsenillä. A2 nosti kulmiaan ja sanoi ”mm”, T1 sanoi ”mm mhh” ja T2 sanoi ”yeah” vilkaisten ensin A2:a ja siirtäen katseensa sitten A1:en (rivit 83-85). Yhtäaikaisten myötäilevät responssit A1:n puheenvuoroon loivat vahvan vaikutelman siitä, että kaikki osanottajat olivat samanmielisiä A1:n sanallistaman ajatuksen kanssa. A2 jatkoi aihetta siitä näkökulmasta, miten yhteneviä heidän kokemuksensa olivat ennen yhteyskatkosta olleet (riviltä 88 alkaen). A1:n kokemus osoittautui yhteneväksi, sillä jakson loppuksi hän totesi, kuinka he olivat olleet kuin yksikkö (rivit 102-105). Näkökulman lisääminen asiakkaiden toimesta pian yhteyskatkoksen ytimen määrittelyn jälkeen korosti sitä, miten painava kokemus yhteyden katkeaminen heille molemmille oli.

Otteesta viivästetty reflektio ilmensi merkitykselliseen teemaan palaamista asiakkaan aloitteesta, mikä johti yhteyskatkoksen ytimen määrittelyyn yhteisesti ja yksimielisesti osallistujien kesken. Jakson aikana kukaan osallistujista ei myöskään vaikuttanut muita passiivisemmalla, vaikka määrällisesti osallistujat olivat äänessä vaihtelevasti. Sama terapeutti (T2), joka nosti yhteyskatkoksen esiin alkuperäisessä reflektiossa, tarttui aiheeseen myös tässä kohdassa. Käsitettä ”yhteykskatkoksen ydin” käytti kuitenkin ensimmäistä kertaa A1.

Kolmannen istunnon reflektiokeskustelussa T2 palasi aiheeseen sanomalla, että yhteyskatkokseen saattoi liittyä ensinnäkin se, etteivät asiakkaat antaneet toisilleen sitoutumisen merkkejä ja toisekseen se, että he olivat eksyksissä ja epävarmoja. T2:n mukaan asiakkaat etsivät toisistaan näitä merkkejä, mutta nyt negatiiviset asiat kiinnittivät huomion. Aiheeseen palattiin vielä neljännessä istunnossa, kun A1 sanoi ”hiljaisuusriitojen” olevan osa yhteyskatkosta. A1 sanoi, ettei halunnut kosketusta ja läheisyyttä riidan jälkeisessä hiljaisuudessa.

Kuvio 3.

Hengityskäyrät ovat ylhäältä alas katsottuna järjestyksessä A1, A2, T1 ja T2. Käyrien yläpuolella olevat luvut kertovat kellonajan muodossa minuutit:sekunnit.

Kaikkien osallistujien hengityskäyrät poikkesivat tavanomaisesta hengitysrytmistä, mikä osaltaan kertoi merkityksellisen teeman aiheuttamasta virittymisestä. A1:n käyrän alussa näkyvä poikkeava amplitudi (n. 01:03:25) liittyi naurahdukseen sanan ”you” sisällä (rivi 5). Suurin muutos käyrässä oli 01:03:30 jälkeen alkava pitkäkestoisempi poikkeama. Tämä ajoittui kohtaan, jossa A1 kuvasi kumppaninsa omastaan poikkeavaa kokemusta (rivit 9-28). Kohta sisälsi myös ympäröivää puhetta hiljaisempaa puhetta. 01:03:50 jälkeen alkanut toinen, muita amplitudeja pidempi nousu ajoittui kohtaan, jossa A1 pohti, oliko kyseessä yhteyskatkoksen ydin (rivit 31-35). 01:04:20 alkava nousu ajoittui kohtaan, jossa A1 puhui uudestaan aiempaa varmemmin yhteyskatkoksen ytimeä (rivit 81-82). Tuo kohta sisälsi myös ympäröivää puhetta nopeammin sanotun lauseen. A1 alkoi myös kyynelehtiä jakson aikana, mutta näkyvää itkemiseen liittyvää hengen haukkomista tästä ei aiheutunut (otteessa rivi 65). Käyrän nouseminen ilman notkahduksia viittaa siihen, ettei henkilö hengitä ainakaan voimakkaasti sisään päin kohdan aikana.

A2:n käyrän alussa näkyvä poikkeama ajoittui puhujanvaihdoskohtaan, kun A1 aloitti puheenvuoronsa 01:03:22 alkaen. A2 liikkutti päätään ja hymyili. Poikkeava amplitudi pian tämän jälkeen ajoittui nauramiseen (rivi 6). Samanaikaisesti kun A1:n hengityskäyrä kävi korkeimmillaan (01:03:40 jälkeen), A2:n hengitysrytmi alkoi hieman muuttua. Hän kuunteli kohdassa A1:a, käänsi päätään ja sanoi ”mm”. A2:n hengityskäyrässä näkyi poikkeava amplitudi noin 01:04:00, kun

amplitudin huippu näytti tasaiselta. Tämä ajoittui kohtaan, jossa A2 näytti ilmeeltään emotionaalisesti virittyneeltä (rivi 40). Virittyminen ajoittui kohtaan, jossa A1 oli juuri käyttänyt ensimmäistä kertaa käsitettä ”heart of the disconnect” ja lisännyt määritelmään aikajakson ”that first year” (rivit 31-39). A2 katsoi kohdan aikana kumppaniinsa. Käyrän loppupäässä (01:04:35 jälkeen) näkyvät poikkeamat liittyivät puheenvuoron siirtymiseen A2:lle (rivi 88). Hän pohti puheenvuorossaan sitä, miten yhteneviä heidän kokemuksensa olivat ennen yhteyskatkosta olleet. Ennen puheenvuoroaan A2 huokaisi hieman.

T1 ei ollut juuri sanallisesti äänessä kohdan aikana, lukuun ottamatta dialogipartikkeleita ”mm” ja ”yeah”. Alussa T1 kuunteli keskittyneen oloisesti A1:n puhetta ja hänen hengittämisenä oli pinnallista, sillä amplitudit olivat hyvin matalia. Noin 01:03:45 T1:n käyrässä näkyi hetkellinen poikkeama, joka ajoittui asennon korjaamiseen (rivi 23). Tämän jälkeen hän hengitti hetken syvemmin. Noin 01:04:05 näkyvä lovi hengityskäyrässä oli huokaus. Huokauksen jälkeen T1 sanoi kahdesti ”mm mh” (rivit 54 ja 58), ja hengitys oli jälleen pinnallisempaa. Tämän jälkeen T1 korjasi asentoaan, käänsi päänsä kohti T2:a, vilkaisi tätä ja alkoi hieroa päätään (rivit 67-68). Noin 01:04:20 alkanut epätasaisuus ajoittui kohtaan, jossa A1 puhui toisen kerran yhteyskatkoksen ytimestä (rivit 81-82), mihin kaikki osallistujat vastasivat yhtä aikaa myötämielisesti (rivit 83-85). Samanaikaisesti poikkeavaa hengitystä oli myös A1:lla ja T2:lla, joilla hengityskäyrät kipusivat ylös samalla kun T1:n käyrässä näkyi epätasaisista tihentymää. A2 näytti kohdassa hengittävän kaikkein tasaisimmin. Syvä huokaus T1:n käyrän loppupuolella (noin 01:04:40) ajoittui puhujanvaihdoskohtaan, kun A2 alkoi puhua (rivit 88-90). Huokauksen jälkeen T1:n hengitys oli pinnallista, sillä amplitudit olivat hyvin matalia. Käyrän lopussa näkyvä epätasaisuus tarkastelujakson päättymisen jälkeen liittyi yskimiseen.

T2 näytti alussa kuuntelevan keskittyneesti A1:n puhetta. Hän oli kahdesti avannut suutaan ennen puheenvuoroaan, kuin olisi ollut sanomassa jotain (rivit 30 ja 38). Iso muutos hengityskäyrässä niin tasossa kuin amplitudeissakin noin kohdassa 01:03:50 ajoittui T2:n asennon vaihtoon, kun hän siirsi kehonsa nojalta toiselle (rivi 32). T2 oli toistuvasti pyrkinyt aloittamaan puheenvuoroa, jolloin edellä kuvattu asennonvaihto saattoi liittyä tämän pyrkimyksen ilmaisemiseen. Asiakkaiden keskeyttäminen olisi ollut keskustelukontekstin kannalta epäsuotavaa, ja T2 aloittikin puheenvuoronsa vasta rivillä 47 kysyessään A1:lta kysymyksen. Noin 01:04:10 alkanut nousu hengityskäyrässä ajoittui kohtaan, jossa T2 sanoi A1:lle eriäviin kokemuksiin liittyvästä vaikutelmasta (rivit 59-70). Hengityksen muutokseen liittyi siis asennonvaihto, puheenvuoron odottaminen ja pohjustaminen, sekä puheenvuoron aloittaminen. Puhe ajoittui kohtiin, jossa käyrä kipusi ylöspäin ilman laskuja. Noin 01:04:30 käyrä alkoi tasaisesti laskea T2:n

tavanomaisen hengitysrytmin mukaiseksi. Heti tarkastelujakson päättymisen jälkeen näkyvä pieni poikkeama (n. 01:04:57) liittyi asennonkorjaukseen.

3.4. Tiivistelmä

Pariterapeuttisessa keskustelussa, jossa käytettiin reflektiivisen keskustelun menetelmää, tapahtui reflektiokeskustelujen aiheisiin palaamista niin asiakkaiden kuin terapeuttienkin aloitteesta. Viivästetty reflektio ilmensi tiettyihin merkityksellisiin aiheisiin palaamista, joiden käsittely oli aiemmin jäänyt jollain tavalla kesken. Tyypillisintä oli, että aiheeseen palattaessa siihen tuotiin jotain lisää: vaikka välissä olisi ollut useidenkin istuntojen mittainen tauko aiheen sanallisessa käsittelyssä, palattaessa siihen lisättiin jokin uusi näkökulma, huomio tai oivallus. Tämän nimesin aiheiden jalostumiseksi, joka näkyi otteissa eri tavoin. Jalostumista kuvasi esimerkki siitä, miten terapeutit nimesivät uudelleen asiakkaan vaikean kokemuksen, ja seuraavassa istunnossa aiheeseen palattiin asiakkaan aloitteesta (ote 5). Myös lahjakkuusteeman kehittymisestä terapian aikana oli huomattavissa aiheen jalostuminen yhteisen käsittelyn myötä (ote 1). Aineistoa kuvasikin myös uusien merkitysten rakentaminen yhteisesti vuorovaikutuksessa, josta esimerkkinä oli yhteyskatkoksen ytimen määrittely (ote 6). Lisäksi viivästetty reflektio näytti mahdollistavan asiakkaan kuulluksi tulemistä ja yhteistyösuhteen ongelmien korjaamista (otteet 3 ja 4). Poikkeavana havaintona merkityksellisiin aiheisiin palaamisista nousi esiin ensimmäisen tapauksen aihe, jossa asiakas hermostui terapeutin puheenvuorossaan mainitsemasta asiasta. Tässä viivästetty reflektio osoittautui asiakkaalle mahdolliseksi väyläksi tuoda oma kokemuksensa esiin aiempaa painokkaammin (ote 2).

Viivästetyn reflektion kohdissa oli havaittavissa kehollista hengityksessä näkyvää virittymistä, joka ajoittui tiettyihin vuorovaikutuksen kohtiin. Kuviot 2 ja 3 sisälsivät toistuvat havainnot huokauksista puhujanvaihdoskohtien yhteydessä merkityksellisen aiheen käsittelyn jälkeen. Huokausten lisäksi kehollisen virittymisen elementtejä olivat asennonvaihdot, hengityksen pidättelyt, itku, nauru ja sellaiset hengitysrytmin muutokset, jotka eivät olleet selitettävissä suoraan näkyvän toiminnan perusteella. Tällainen oli esimerkiksi kuviossa 1 näkynyt tason muutos A1:n hengityskäyrässä, kun hän vain kuunteli T1:n kerrontaa reflektiokeskustelun aikana. Näkyvä muutos kohdassa oli katseen siirtäminen, mutta muuten A1 ei liikkunut tai puhunut kohdan aikana. Lisäksi hengityskäyrien tarkastelu antoi viitteitä siitä, että osanottajien hengityksessä tapahtui muutoksia myös päällekkäisesti tai ajallisesti hyvin lähellä toisiaan. Tällaisia olivat esimerkiksi

kuviossa 1 näkyneet peräkkäiset huokaukset terapeuttien hengityksessä, ja kuviossa 3 näkyneet päällekkäiset muutokset A1:n, T1:n ja T2:n hengityskäyrissä.

Asiakkaiden osalta naiset tekivät viivästetyn reflektion aloitteita hieman miehiä enemmän (naiset yhteensä 12, miehet yhteensä 8). Terapeuttien kohdalla tällaista sukupuolittaista vertailua ei ollut mahdollista toteuttaa, sillä vaikka nais- ja miesterapeuteja oli saman verran, jo ensimmäisen tapauksen naispuolinen työpari olisi vääristänyt yhteenlaskettujen aloitteiden jakautumisen. Työpareittain katsottuna terapeuttien aloitteet jakautuivat kuitenkin melko tasaisesti. Isoin ero tässä oli kolmannessa tapauksessa, jossa T1 teki yhden viivästetyn reflektion aloitteen ja T2 kolme. Kahdessa ensimmäisessä tapauksessa terapeuttien välinen ero muodostui vain yhdestä aloitteesta. Työpareittain tarkasteltuna terapeuttien välillä oli eroa alkuperäisen reflektion aloitteissa. Kaikissa tapauksissa toinen terapeuteista oli toista aloitteellisempi alkuperäisessä reflektiossa, vaikka viivästetyn reflektion aloitteet jakautuivat tasaisemmin.

4. POHDINTA

Tutkielmani tavoitteena oli tarkastella multimodaalisen keskusteluanalyysin keinoin, mitä reflektiivisiin keskusteluihin palaamisella tehdään pariterapiassa. Viivästetyllä reflektiolla tavoiteltiin erilaisia asioita, jotka liittyivät merkityksellisiin ja keskeneräisiin aiheisiin palaamiseen. Viivästetty reflektio ilmensi otteissa aiheiden jalostumista, asiakkaan kuulluksi tulemistä, vaikean ja arkaluontoisen asian uudelleen määrittelyä sekä uuden merkityksen rakentamista yhteisesti vuorovaikutuksessa. Hengityksen osalta näissä kohdissa oli havaittavissa päällekkäisiä toimintoja ja hengitysrytmin muutoksia, jotka kertoivat aiheiden käsittelyyn liittyvästä kehollisesta virittymisestä.

RM-projektissa käytetty reflektiivisen keskustelun menetelmä vastasi Andersenin (1987) esittämää rakennetta, vaikka keskustelut eivät olleet manualisoituja. Työotteessa näkyi myös kliinisen käytännön taustalla vaikuttava konstruktionismi (Prest ym., 1990), sillä terapeutit toivat esiin epävarmuuttaan ajatustensa ja tulkintojensa paikkaansa pitävyydestä. Andersenin (1987) näkemyksen mukaisesti terapeutit olivat kommentoissaan spekulatiivisia, eivätkä esittäneet varmoja väitteitä. Kolmannen tapauksen yhteyskatkosteema oli esimerkki merkityksen rakentamisesta yhteisesti vuorovaikutuksessa, jossa kaikkien osapuolten näkökulma tuli huomioituksi. Keskiössä olivat asiakkaiden eriaävät kokemukset, jotka vaikuttivat heidän nykyiseen sosiaaliseen todellisuutensa.

Ensimmäiseen tapaukseen liittyneet otteet 2-4 näyttivät terapiaprosessin kannalta kuvaavan allianssikatkoa ja pyrkimystä sen korjaamiseen. Otteessa 2 asiakas palasi häntä vaivanneeseen terapeutin edeltävässä istunnossa sanomaan kommenttiin, mutta myös seuraavassa istunnossa A1 asennoitui poikkeavalla tavalla T1:n puheenvuoroon (otteet 3 ja 4). T1 toi kerrontavuorossaan esiin paljon positiivisia asioita ja ymmärrystä A1:en liittyen, ja A1:n responsseissa näkyi muutos otteiden välillä. Otteessa 4 A1 alkoi ottaa enemmän kontaktia puhujaan katseillaan ja oli aktiivisempi myös eleiltään ja kehonkieleltään. Cooperin (2017) mukaan reflektiivinen työote edistää positiivisen vuorovaikutuksen syntymistä asiakkaiden kanssa ja Kivlighanin ym. (2017) mukaan se voi ehkäistä myös yhteyskatkosten syntymistä. Otteissa 2-4 näkyneet elementit herättivät kysymyksen siitä, onko viivästetty reflektio potentiaalinen keino allianssikatkosten korjaamiseen. Terapeutit poimivat asiakkaiden kerronnasta merkityksellisiä asioita ja reflektiivinen keskustelu antaa mahdollisuuden näiden havaintojen työstämiseen myös kollegan kanssa. Jos yhteistyösuhteeseen on muodostunut allianssikatkos, viivästetyn reflektion prosesseissa etenevät merkitykselliset teemat voivat osoittautua otollisiksi suhteen korjaamista vaativissa tilanteissa.

Voutilainen, Peräkylä ja Ruusuvuori (2011) ovat tehneet pitkittäistutkimuksen terapeutisesta muutoksesta yksilöterapiassa, jossa he totesivat keskustelunanalyysin toimivaksi menetelmäksi samankaltaisten vuorovaikutuskatkelmien analysointiin. Myös tässä tutkielmassa keskustelunanalyysi osoittautui toimivaksi menetelmäksi vuorovaikutuksen tarkasteluun, sillä se mahdollisti hienovaraisenkin vuorovaikutuselementtien havaitsemisen aineistosta. Esimerkiksi päällekkäisten toimintojen havaitseminen otteista toi uuden ulottuvuuden vuorovaikutuksen tarkasteluun. Otteessa 5 T2:n nyökkäily aiheen kannalta merkityksellisten sanojen kohdalla näytti ensi katsomalla sattumanvaraiselta, mutta tarkemmassa analyysissä eleiden ja sanojen päällekkäisyyksistä löytyi johdonmukaisuutta. Lisäksi keskustelunanalyttiset litteraatiot auttoivat vertailemaan eri otteita esimerkiksi epävarmuuden ilmausten osalta. Litteraatiot ja rivimerkinnät osoittautuivat käyttökelpoisiksi myös hengitysotteiden rinnastamisessa keskustelukatkelmiin.

Myös katseiden merkitseminen ja niiden tarkempi havainnointi antoivat lisätietoa osallistujien tavasta olla vuorovaikutuksessa. Katseet ovat Stecin ja Sweetserin (2016) mukaan olennainen osa vuorovaikutuksen multimodaalista tarkastelutapaa, ja niillä voidaan esimerkiksi hakea hyväksyntää keskustelukumppaneilta. Hyväksynnän hakeminen muodostui olennaiseksi kysymykseksi otteessa 5, jossa A1 otti paljon katsekontaktia kumppaniinsa, vaikka hänen esiintuomansa asia oli kumppanin kannalta preferoimaton. A1 saattoi toisaalta hakea hyväksyntää näkökulmalleen kumppaniltaan, mutta toisaalta olla kiinnostunut tai huolissaan tämän reaktioista kertomaansa arkaluontoiseen asiaan liittyen.

Hengitys on Riessin (2011) mukaan yksi neurofysiologinen korrelaatti asiakkaan ja terapeutin välisessä suhteessa. Tässä aineistossa asiakkaiden ja terapeuttien hengityksestä löytyi yhteyksiä, jotka näyttivät kertovan yhdessä merkitykselliseksi koetun teeman käsittelystä. Esimerkiksi kuviossa 3 hengityksen poikkeamat ajoittuivat usein kohtiin, joissa keskustelu oli myös sanallisesti tarkasteltuna merkityksellisessä kohdassa. Kehollisesta virittymisestä kertoi myös esimerkiksi T1:n syvä huokaus puhujanvaihdoskohdassa (ote 6, rivi 90), kun yhteysskatkoksen ytimen määrittely oli juuri saatu päätökseen. Tarve huokaista voi kertoa aiheen intensiivisyydestä myös terapeutin näkökulmasta. Hengitysoitteissa oli nähtävissä myös asiakkaiden ja terapeuttien toinen toisiinsa virittymistä. Esimerkiksi kuviossa 1 asiakkaiden käyrissä näkyivät lähes yhtäaikaiset poikkeamat, jotka liittyivät samanaikaisiin asennonvaihtoihin. Samassa kuviossa terapeuttien osalta näkyivät peräkkäiset huokaukset. Myös kuviossa 3 oli havaittavissa päällekkäiset hengityksen muutokset kolmen osanottajan kesken. Hengityksen tarkastelu pienessä aineistossa osoitti kuitenkin sen yksilöllisyyden eri osallistujien välillä, joten yleistettävyyden mahdollistamiseksi hengitykseen liittyviä vaihteluita viivästetyn reflektion yhteydessä tulisi tutkia jatkossa isommissa aineistoissa tämä yksilöllisyys huomioiden. Lisäksi on huomioitava, että henkilö voi myös tietoisesti pyrkiä rauhoittamaan itseään. Esimerkiksi kehollinen liikkumattomuus voi olla tietoisesti kontrollia hermostuneisuuden peittelemiseksi, ja myös hengittämiseen ihminen pystyy vaikuttamaan tahdonalaisesti.

Aineistosta nousseet havainnot osoittivat yhdenmukaisuutta myös Nicolón, Girardin ja Sacchettin (2017) havaintojen kanssa siitä, että hengitys on nopeasti viriävä reaktio erilaisista tekijöistä johtuvaan kuormittumiseen. Tutkittavien olemisessa tapahtuneet muutokset olivat nähtävissä varsin nopeasti hengityskäyristä, sillä esimerkiksi nauraminen ja huokaiseminen näkyivät välittömästi hengitysrytmin muutoksina käyrässä. Hengityslöydösten rinnastamista laadulliseen vuorovaikutuksen tarkasteluun tukee Berryn ja Pennebakerin (1993) näkemys siitä, että stressitekijöihin liittyvät emootiot tuovat erityistä herkkyyttä kehon virittymiseen. Myös Kreibig (2010) toi katsauksessaan esiin erilaisia tunteisiin liittyviä autonomisen hermoston reaktioita. Tämä herätti kysymyksen siitä, onko pariterapiakeskustelu vuorovaikutustilanteena emotionaalisesti niin virittävä, että osanottajat osoittavat herkemmin myös kehollisia responsseja.

Tutkimusprosessin kuvaus on pyritty toteuttamaan mahdollisimman johdonmukaisesti ja läpinäkyvästi, jotta lukija pystyisi arvioimaan valittuja ratkaisuja. Tutkimustapa nojasi paljon tutkijan havainnointi- ja arviointikykyyn, minkä vuoksi työparina tai -ryhmänä toimiminen olisi voinut olla eduksi ratkaisujen punnitsemisessa. Tutkielman ohjauksen lisäksi prosessiin kuuluivat kuitenkin säännölliset seminaarit, joissa oli mahdollista keskustella tutkielmaan liittyvistä ongelmista tutkielman ohjaajan lisäksi toista tutkielmaa tekevän työparin kanssa.

Tutkimusprosessin eettisyys on pyritty takaamaan siten, että kaikki tunnistettavat tiedot tutkittavista on muutettu. Lisäksi havainnoissa on pyritty objektiivisuuteen ja mahdollisimman todenmukaiseen havainnointiin siten, että kaikki aineistosta tehdyt johtopäätökset olisivat perusteltavissa. RM-projektin eettiset lähtökohdat on käsitelty Menetelmät-osassa. Tapausten vertailun mahdollisuuksia heikensi se, että terapiat olivat hyvin erimittaisia. Pidemmät terapiat ovat siinä mielessä hedelmällisempiä viivästetyn reflektion tarkastelulle, että niissä aihe voi toistua useampia kertoja ja on mahdollista tarkastella laajemmin sitä, mitä aiheeseen tuodaan lisää eri käsittelykerroilla. Aineisto osoitti kuitenkin sen, ettei terapian pituus välttämättä kerro runsaasta viivästetystä reflektiosta tai siitä, kuinka aloitteellisia eri osapuolet ovat. Suhteessa aiheisiin ja terapian pituuteen lyhin tapaus sisälsi eniten asiakkaiden aloitteesta tapahtunutta viivästettyä reflektiota.

Keskusteluanalyysi mahdollistaa yksityiskohtaisen ja jäsentyneen analyysin aineisto-otteista, mutta se myös rajaa ilmiön tulkinnallista tarkastelua, sillä sen piiriin ei kuulu yksittäisten lausumien tai puhujien aikomusten tulkinta (Vatanen, 2016). Syväluotaavassa hermeneuttisessa kehässä etenemisen sijaan keskusteluanalyysin tavoitteena on pysyä tiukasti siinä, mitä osallistujat tuovat vuorovaikutuksessa esiin ajatuksistaan ja aikomuksistaan, eikä tutkija pyri havainnoissaan kurottamaan näkyvän ilmaisen ulkopuolelle. Lähestymistapa osaltaan lisää tutkimuksen luotettavuutta, sillä se ehkäisee tulkinnallisista virheistä johtuvien vääristymien syntymistä. Toisaalta menetelmä voi myös rajata joidenkin ilmiöiden syvempää analysointia, sillä tulkintojen taustalla tulee aina olla selkeä havainto aineistosta, eikä perusteeksi riitä tutkijan arvioinnin varaan nojaavat johtopäätökset. Hermeneuttinen analyysi mahdollistaisi menetelmän pidemmälle menevät tulkinnat esimerkiksi osanottajien eri asioille antamista merkityksistä. Toisaalta tämä edellyttäisi tutkimuksen tekijältä kokemusta terapeuttina toimimisesta, jos pyrkimyksenä olisi luotettavasti tavoittaa asiakkaiden eri asioille antamia merkityksiä terapiassa.

Valitsin mahdollisimman erilaiset tapaukset viivästetyn reflektion kannalta saavuttaakseni laajemman ymmärryksen ilmiöstä. Sen tarkastelussa oli yhtenä haasteena aiheiden rajaaminen. Aiheet luonnollisesti muotoutuvat terapian aikana, jolloin ei ole yksiselitteisen selkeää määritellä sitä, mikä on varsinaista viivästetyn reflektion aiheeseen palaamista ja mikä ei. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija muodostaa luokat ja keskusteluanalyttisen kokoelman oman havainnointi- ja arvostelukykyensä pohjalta (Vatanen, 2016). Aiheen eri käsittelykertojen välissä saatetaan käsitellä samankaltaisia aiheita, jolloin tutkittajan päätettäväksi jää se, mitkä vuorovaikutuskohdat hän sisällyttää kokoelmassa saman teeman alle. Tässä eduksi olisivat olleet datasessiot, joissa aineistoa tarkastellaan yhteisesti muiden tutkijoiden kanssa (Vatanen, 2016). Datasessiot olisivat lisänneet tutkimuksen validiteettia keskusteluanalyysin osalta, sillä kokeneiden tutkijoiden näkökulmat olisivat vahvistaneet otteista tehtyjen analyysien toimivuutta. Vaikka

datasessiotyöskentely jäi uupumaan tutkimusprosessista, sain käydä keskusteluja aineistosta tutkielman ohjaajan kanssa, jolle tutkimusprojektin aineisto oli entuudestaan tuttu. Myös hengitysdatan tarkastelemiseen sain apua psykologian laitoksen henkilökunnalta.

Jarl Wahlström (1992) on toteuttanut diskurssianalyttisen väitöskirjatutkimuksen perheterapia-aineistosta ja hänen mukaansa terapiakeskustelussa rakennetaan merkityksiä yhteisessä keskustelussa. Keskustelunanalyysin perinteessä ajatellaan, että jokainen puheenvuoro luo jonkinlaisen odotuksen siitä, millainen jatko sitä seuraa, ja rakentaa näin tulkintakehyksen sen jälkeiselle vuorolle (Sacks, Schegloff, & Jefferson, 1974). Tämä saattaa näkyä myös terapeuttien välisissä reflektiokeskusteluissa ja niiden yhdenmukaisuudessa. Terapeutin roolissa keskeistä on kiinnostua sitä, millaisia merkityksiä asiakkaat kertomilleen asioille antavat. Wahlström (1992) kuvasi väitöskirjassaan anomalioita, joita terapiakeskustelussa voi esiintyä silloin, kun jollekin asialle annetut merkitykset ovat keskenään ristiriidassa. Ristiriitoja voisi syntyä myös silloin, jos terapeutit antaisivat reflektiokeskusteluissa hyvin erilaisia merkityksiä käsiteltäville asioille. Fokus voisi siirtyä itse asian merkityksen käsittelystä vuorovaikutuksen jatkuvuuden katkeamiseen, jolloin tavoitteeksi voisi asian pohtivan työstämisen sijaan muodostua keskustelun ilmapiirin palauttaminen neutraaliin ja ratkaisukeskeiseen tilaan. Tätä tukee aineiston ensimmäisessä tapauksessa ilmennyt esimerkki siitä, miten terapeutti pyrki pian palauttamaan vuorovaikutuksen tasapainon, kun asiakas hermostui tämän käyttämästä ilmaisusta.

Wahlström (1992) ja Routarinne (1998) ovat käsitelleet sitä, miten kertomukset rakentuvat vuorovaikutuksen tarjoamista mahdollisuuksista ja miten tulkinta välittyy vastaanottajan toiminnasta. Wahlströmin (1992) mukaan psykoterapia voidaan nähdä kertomusten rakentamisena yhteistyössä, jolloin tavoitellaan yhteisesti hyväksyttyä merkitystä jollekin asialle. Terapian tavoitteena voi olla asiakkaiden asioille antamien merkitysten muuttaminen, joka on mahdollista yhteisessä merkkikielissä pikkuhiljaa vuorovaikutuksesta ja turvallisuudesta huolehtien, yhteisen etenemisen ja käsittelyn myötä (Wahlström, 1992). Tätä tukee viivästetyssä reflektiossa näkynyt ilmiö, jossa aiheet muotoutuivat ja jalostuivat käsittelykertojen mukana. Kertomusta rakennettiin yhdessä uudestaan ja vähitellen se sai uusia muotoja prosessin edetessä. Lähtökohta saattoi olla merkityksellisen asian tunnustamisessa osaksi yhteistä työskentelyä (alkuperäinen reflektio), ja myöhemmin siihen lisättiin jokin uusi näkökulma. Lopulta asiaan saattoi liittyä oivallus, joka muutti asian merkitystä asiakkaan kokemusmaailmassa. Tällainen esimerkki oli kolmannen tapauksen yhteyskatkos-teema, jonka asiakkaat toivat terapian alussa keskeisenä ongelmana käsittelyyn. Ensin terapeutti nosti esiin käsitteen relevanttiuden, jolloin asian merkityksellisyys työskentelyn kannalta tuli todennetuksi. Tämän jälkeen asiakkaat kuvasivat konkreettisesti oman elämänsä esimerkeillä, millaisissa tilanteissa he olivat yhteyskatkosteeman kanssa keskinäisessä

vuorovaikutuksessaan olleet. Tästä kerronnasta terapeutti tunnisti lähtökohdan yhteyskatkoksen syntymiselle, jonka molemmat asiakkaat vahvistivat tuntuvan oikealta. Vastaanottavassa asemassa olleella terapeutilla, joka ei ollut kohdassa äänessä, teeman käsittely näkyi hengityksen muutoksina. Hän reagoi vuorovaikutuksessa kehittyneeseen tilanteeseen, vaikkei osallistunut keskusteluun sanallisesti omilla puheenvuoroillaan, dialogipartikkeleita lukuun ottamatta. Kaikki osanottajat olivat mukana kertomuksen rakentamisessa, joka vuorovaikutuksessa muotoutui. Asian kollektiivisesta merkityksellisyydestä kertoi myös se, ettei responsseja ilmennyt ainoastaan aktiivisesti keskustelevilla osapuolilla.

Viivästetyn reflektion aiheiden käsittelyä ja jalostumista kuvaa myös Harrén (1983) kuvaus identiteettiprosessista, johon hän sisällytti yksityisen, persoonallisen, julkisen ja yhteisöllisen puolen. Pariterapiassa asiakkailla on paljon erilaista elämäänsä koskevaa tietoa, josta osa on hyvin yksityistä ja omaa, osa kumppanin kanssa jaettua ja osa taas yleisesti hyväksytyjä totuuksia. Jotkut asiat ovat sellaisia, joita on helpompi kertoa omaa elämää kuvatessa osana itseä, mutta yleisesti ottaen terapiatyöskentelyyn liittyy osin sellaisten asioiden julki tuominen, jotka ovat aikaisemmin olleet yhteisen käsittelyn ulkopuolella. Tällaista tasapainoilua ilmensi osaltaan esimerkiksi ote 5, jossa asiakkaat etsivät selityksiä läheisyyden puutteelle. Viivästetyn reflektion yhteydessä ongelmalle haettiin myös uudenlaisia merkityksiä aiemmin julki tuodun ulkopuolelta.

Mielenkiintoista olisi vertailla sitä, miten terapia olisi edennyt ilman reflektiokeskusteluja. Ei ole mahdollista saavuttaa asetelmaa, jossa samat henkilöt kävisivät terapiaa kahdella eri tavalla. Kysymykseen voitaisiin tutkimuksissa saada vastauksia, jos vertailtaisiin erilaisia terapiaprosesseja keskenään: sellaisia, joissa on käytetty reflektiivisen keskustelun menetelmää ja sellaisia, joissa vuorovaikutuksen rakenne säilyy samanlaisena istuntojen alusta loppuun asti ilman reflektiokeskusteluja. Jälkimmäisissä voisi olla valaisevaa tarkastella sitä, miten terapeutin puheenvuorot ja tulkinnat vaikuttavat aiheen käsittelyn etenemiseen. Esimerkki keskustelunanalyttisen pitkittäistutkimuksen toteuttamisesta on Voutilaisen, Peräkylän ja Ruusuvooren (2011) tutkimus, jossa he tarkastelivat asiakkaan vastausten muutosta suhteessa terapeutin tulkintoihin terapian edetessä. Yksi mahdollinen asetelma olisi tarkastella sitä, miten viivästetty reflektio on kytköksissä terapeutin muutokseen. Kiinnostavaa olisi tarkastella myös sitä, miten asiakkaiden aloitteellisuus tai sen puute vaikuttavat aiheiden käsittelyn etenemiseen erilaisissa terapiaprosesseissa, tai mitkä osallistujien ominaisuudet vaikuttavat viivästetyn reflektion ilmenemiseen.

Tutkielmassa ei tarkasteltu sitä, mitä henkilöt kertoivat jälkihaastatteluissa kokemuksistaan. Myös jälkihaastattelu on menettelytapana sellainen, joka voi vaikuttaa terapian kulkuun, kun tutkittavat pääsevät näkemään videolta uudelleen terapiatilanteita. Jälkihaastattelut toteutettiin RM-

projektissa mittausistuntojen jälkeen ja niissä näytettiin neljä kohtaa, jotka oli arvioitu merkityksellisiksi terapian kannalta. Kaikki tutkittavat katsoivat yksitellen samat kohdat videolta, ja haastattelija kysyi niiden herättämistä ajatuksista ja tuntemuksista. Tutkielmassa ei tarkasteltu sitä, toistuiko viivästetyn reflektion aiheita myös jälkihaastatteluissa. Jatkotutkimuksessa voitaisiin tarkastella sitä, millainen alusta jälkihaastattelu on viivästetyille reflektiolle. Voisi olla mielekästä tarkastella myös sitä, miten viivästetty reflektio ja sen yhteydessä käsitellyt sisällöt jäsentävät terapeuttien työskentelyä. Aineisto ilmensi aiheiden jalostumista viivästetyn reflektion myötä, mutta jälkihaastatteluja tarkastelemalla voitaisiin pyrkiä selvittämään sitä, millaisia kokemuksia terapeuteilla työntekijöinä oli viivästetyn reflektion aiheisiin liittyen.

Reflektiivinen keskustelu vaikuttaa olennaisesti vuorovaikutuksen rakentumiseen terapiaistunnon aikana ja antaa terapeuteille mahdollisuuden luontevassa kohdassa tuoda esiin heidän merkityksellisinä pitämiään asioita. Aineistossa oli useita esimerkkejä siitä, miten terapeutit palasivat alkuperäisen reflektion jälkeen aiheisiin myös viivästetysti myöhemmissä reflektiokeskusteluissa. Tämä herättää kysymyksen siitä, palaavatko terapeutit eri aineistoissa aiheisiin viivästetysti asiakkaita useammin. Toisaalta asiakkailta oli reflektiokeskustelujen jälkeen mahdollisuus kommentoida kuulemansa, mikä synnytti luontevan tilaisuuden aiheiden välittömälle reflektioimiselle. Lisäksi olisi mielenkiintoista toteuttaa sukupuolittaisia vertailuja viivästettyyn reflektioon liittyvästä aloitteellisuudesta, sillä aineisto antoi viitteitä naisasiakkaiden hieman suuremmasta aloitteellisuudesta miehiin verrattuna.

LÄHTEET

- Andersen, T. (1987), The reflecting team: Dialogue and meta-dialogue in clinical work. *Family Process*, 26(4), 415-428. doi: 10.1111/j.1545-5300.1987.00415.x.
- Andersen, T. (1991a). Relationship, language and pre-understanding in the reflecting processes. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 13(2), 87-91.
- Andersen, T. (1991b). *The reflecting team: Dialogues and dialogues about dialogues*. NY: Norton.
- Archer, M. S. (2000). *Being human: The problem of agency*. Cambridge, Englanti: University Press.
- Balestra, F. (2017). Analysing the relational components of systemic family therapy through the lenses of self positions and therapeutic alliance: An exploratory study. *Journal of family therapy*, 39(3), 310-328.
- Berry, D. S., & Pennebaker, J. W. (1993). Nonverbal and verbal emotional expression and health. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 59(1), 11-19.
- Bodenmann, G. (2010). New themes in couple therapy: The role of stress, coping and social support. Teoksessa K. Hahlweg, M. Grawe, & D. H. Baucom, *Enhancing couples. The shape of couple therapy to come*, (s. 142-156). Cambridge, MA: Hogrefe.
- Bonnin, J. E. (2017). Formulations in psychotherapy: Admission interviews and the conversational construction of diagnosis. *Qualitative Health Research*, 27(11), 1591-1599. doi: 10.1177/1049732316686333.
- Bradbury, H., Frost, N., Kilminster, S., & Zukas M. (2010). *Beyond reflective practice: New approaches to professional lifelong learning*. New York: Routledge.
- Canadian Evaluation Society. (2010). *Competencies for Canadian Evaluation Practice*. [Verkkosivut].

- Ottawa, ON: Canadian Evaluation Society. [viitattu 8.12.2017].
 Saatavilla: <http://www.evaluationcanada.ca/>
- Christensen, A. (2010). A unified protocol for couple therapy. Teoksessa K. Hahlweg, M. Grawe, & D. H. Baucom, *Enhancing couples. The shape of couple therapy to come*, (s. 33-46). Cambridge, MA: Hogrefe.
- Cooper, S. (2014). Putting collective reflective dialogue at the heart of the evaluation process. *Reflective Practice*, 15(5), 563-578.
- Cooper, L. D., & Wieckowski, A. T. (2017). A structured approach to reflective practice training in a clinical practicum. *Training and Education in Professional Psychology*, 11(4), 252-259.
- Dewey J. (1933). *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process*. Lexington, MA: Houghton Mifflin.
- Dittrich, K., Guérard, S. & Seidl, D. (2016). Talking about routines: The role of reflective talk in routine change. *Organization Science*, 27(3), 678-697.
- Hakulinen, A. (1998). Vuorottelujäsennys. Teoksessa L. Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*, 2. painos (s. 32-55). Tampere: Vastapaino.
- Hakulinen, A. (2016). Lauserakenteet. Teoksessa M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskustelunalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*, (s. 122-142). Tampere: Vastapaino.
- Harré, R. (1983). *Personal being: A theory for individual psychology*. Oxford, Englanti: Basil Blackwell.
- Karttunen, J. & Strandén, N. (2017). *Kohtaamisia*. Pro gradu –tutkielma, Jyväskylän yliopisto: psykologian laitos.
- Karvonen, A., Kykyri, V-L., Kaartinen, J., Penttonen, M., & Seikkula, J. (2016). Sympathetic nervous system synchrony in couple therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 42(3), 383-395.
- Kivlighan, D. M., Gullo, S., Lo Coco, G., Oieni, V., Pazzagli, C., & Mazzeschi, C. (2017). All bonds are not the same: A response surface analysis of the perceptions of positive bonding relationships in therapy groups. *Group Dynamics: Theory, Research and Practice*, 21(3), 159-177.
- Klein, S. B., & Thorne, B. M. (2007). *Biological Psychology*. (s. 35-36, 44-48). NY: Worth.
- Kreibig, S. D. (2010). Autonomic nervous system activity in emotion. A review. *Biological Psychology*, 84(3), 394-421.
- Lebow, J. L., Chambers, A. L., Christensen, A. & Johnson, S. M. (2012). Research on the treatment of couple distress. *Journal of Marital and Family Therapy*, 38(1), 145-168.
- Lindholm, C., Stevanovic, M. & Peräkylä, A. (2016). Johdanto. Teoksessa M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskustelunalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*, (s. 9-30). Tampere: Vastapaino.
- Moon, J. A. (1999). *Reflection in learning and professional development: Theory and practice*. Lontoo, Englanti: RoutledgeFalmer.
- Nicoló, A., Girardi, M. & Sacchetti, M. (2017). Control of depth and rate of breathing: Metabolic vs. non-metabolic inputs. *The Journal of Psychology*, 595(19), 6363-6364.
- Noldus Information Technology. (2017).[Verkkosivut]. *The Observer XT*. Hollanti: Noldus. [viitattu 8.12.2017]. Saatavissa: <http://www.noldus.com/human-behavior-research/products/the-observer-xt>
- Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B. L., Loftus, G. R., & Lutz, C. (2014). *Atkinson & Hilgard's Introduction to Psychology*, 16. painos. Boston, USA: Cengage Learning.
- Pender, R. L. & Stinchfield, T. A. (2014). Making meaning: A couple's perspective of the reflecting team process. *The Family Journal*, 22(3), 273-281.
- Peräkylä, A. (1998). Institutionaalinen keskustelu. Teoksessa L. Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*, 2. painos (s. 177-203). Tampere: Vastapaino.
- Peräkylä, A. (2016). Ilmeet ja eleet. Teoksessa M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskustelunalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*, (s. 63-78). Tampere: Vastapaino.
- Peräkylä, A. & Stevanovic, M. (2016). Kehollinen läsnäolo. Teoksessa M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskustelunalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*, (s. 32-46). Tampere: Vastapaino.
- Plack, M. M. & Greenberg, L. (2005). The reflective practitioner: Reaching for excellence in practice. *Pediatrics*, 116(6), 1546-1552. Washington, DC: Department of Health Care Services.
- Poland, B., Frolich, K., Haines, R. J., Mykhalovskiv, E., Rock, M., & Sparks, R. (2006). The social context of smoking: The next frontier in tobacco control? *Tobacco Control*, 15(1), 59-63.
 doi: 10.1136/tc.2004.009886.

- Pomerantz, A. & Behr, B. J. (1997). Conversation analysis: An approach to the study of social action as sense making practices. Teoksessa T. A. van Dijk (toim.), *Discourse as Social Interaction*, 2. painos, (s. 64-91). Lontoo, Englanti: Sage.
- Prest, L. A., Darden, E. C., & Keller, J. F. (1990). "The fly on the wall" reflecting team supervision. *Journal of Marital and Family Therapy*, 16(3), 265-273.
- Pulkkinen, A., Kettunen, J., Martinmäki, K., Saalasti, S., & Rusko, H. K. (2004). On- and Off-dynamics and respiration rate enhance the accuracy of heart rate based VO₂ estimation. *51st Annual Meeting of the American College of Sports Medicine*, Indiana, USA. Jyväskylä: Research Institute for Olympic Sports.
- Raevaara, L. (1998). Vierusparit – esimerkkinä kysymys ja vastaus. Teoksessa L. Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*, 2. painos (s. 75-92). Tampere: Vastapaino.
- Riess, H. (2011). Biomarkers in the psychotherapeutic relationship: The role of physiology, neurobiology, and biological correlates of E.M.P.A.T.H.Y. *Harvard Review of Psychiatry*, 19(3), 162-174.
- Routarinne, S. (1998). Kertomuksen rakentaminen. Teoksessa L. Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*, 2. painos (s. 138-155). Tampere: Vastapaino.
- Ruusuvuori, J. (2016) Katse. Teoksessa M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskustelunanalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*, (s. 47-62). Tampere: Vastapaino.
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50(4), 696-735.
- Scheinkman, M. & DeKoven FishBane, M. (2004). The vulnerability cycle: Working with impasses in couple therapy. *Family Process*, 43(3), 279-299.
- Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York: Basic Books.
- Schön, D. (1987). *Educating the reflective practitioner: Toward a new design for teaching and learning in the professions*. (s. 158-162). San Francisco, USA: Jossey-Bass.
- Seikkula, J. (2012). Research plan: *The Relational Mind in Events of Change in Multi-actor Therapeutic Dialogs*. Jyväskylän yliopisto.
- Seikkula, J., Karvonen, A., Kykyri, V-L., Kaartinen, J., & Penttonen, M. (2015). The embodied attunement of therapists and a couple within dialogical psychotherapy: An introduction to the Relational Mind research project. *Family Process*, 54(4), 703-715.
- Seppänen, E-L. (1998). Vuorovaikutus paperilla. Teoksessa L. Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*, 2. painos (s. 18-31). Tampere: Vastapaino.
- Smith, T. E., Sells, S. P., & Clevenger, T. (1994) Ethnographic content analysis of couple and therapist perceptions in a reflecting team setting. *Journal of Marital and Family Therapy*, 20(3), 267-286.
- Sorjonen, M-L., Peräkylä, A., & Eskola, K. (2001). *Keskustelu lääkärin vastaanotolla*. Tampere: Vastapaino.
- Stec, K., Huiskes, M., & Redeker, G. (2016). Multimodal quotation: Role shift practices in spoken narratives. *Journal of Pragmatics*, 104(10), 1-17.
- Stec, K. & Sweetser, E. (2016). Maintaining multiple viewpoints with gaze. Teoksessa B. Dancygier, W. Lu, & A. Verhagen (toim.), *Viewpoint and the Fabric of Meaning: Form and Use of Viewpoint Tools across Languages and Modalities*, 10, (s. 237-257). Berlin, Germany: De Gruyter Mouton.
- Stevahn, L., King, J. A., Ghery, G., & Minnema, J. (2005). Establishing essential competencies for program evaluators. *American Journal of Evaluation*, 26(1), 43-59.
- Stevanovic, M. (2016). Sosiaaliset rakenteet. Teoksessa M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskustelunanalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*, (s. 200-223). Tampere: Vastapaino.
- Stevanovic, M., & Lindholm, C. (2016). *Keskustelunanalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino.
- van Draanen, J. (2017). Introducing reflexivity to evaluation practice: An in-depth case study. *American Journal of Evaluation*, 38(3), 360-375.
- Vatanen, A. (2016). Keskustelunanalyttinen tutkimusprosessi. Teoksessa M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskustelunanalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*, (s. 312-330). Tampere: Vastapaino.
- Vickers, C. H., Lindfelt, C., & Dodd-Butera, T. (2016). Repetition in the health history segment of Spanish language clinical consultations: A conversation analysis. *Nursing Research*, 65(4), 306-317.
- Voutilainen, L., Peräkylä, A., & Ruusuvuori, J. (2011). Therapeutic change in interaction: Conversation analysis of a transforming sequence. *Psychotherapy Research*, 21(3), 348-365. doi: 10.1080/10503307.2011.573509

- Voutilainen, L. & Savijärvi, M. (2016). Keskustelunanalyttinen pitkittäistutkimus. Teoksessa M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskustelunalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*, (s. 349-371). Tampere: Vastapaino.
- Wahlström, J. (1992). *Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa: diskurssianalyttinen tutkimus*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.

LIITTEET

Litterointimerkit

[Päällekkäinen puhe
<u>Alleviiivaus</u>	Korostettu sana tai tavu
°mm°	Ympäröivää puhetta hiljaisemmin puhuttu jakso
(puhetta)	Epäselvästi puhuttu jakso
#mm#	Narisevalla äänellä puhuttu jakso
(.)	Mikrotauko puheen sisällä
(2)	Tauko, jonka kesto on määritelty sekunteina sulkujen sisällä
he he	Ääneen nauramista
>nopeaa<	Merkkien sisällä ympäröivää puhetta nopeammin puhuttu jakso
nouseva?	Nouseva intonaatio sanan lopussa
laskeva.	Laskeva intonaatio sanan lopussa
kes-	Sanan lausumisen keskeyttäminen
↑	Ympäröivää puhetta korkeammalta aloitettu äänne
↓	Ympäröivää puhetta matalammalta aloitettu äänne
hhh	Ulospäin hengitys
.hhh	Sisäänpäin hengitys
((huomioita))	Litteroijan huomioita keskustelutilanteesta
pi:tkä	Pidennetty vokaali
=tauton	Tauotta alkava tai jatkuva puheenvuoro

Ote 6 suomennettuna

- 01 T2: [((katsoo A1:a, neutraali ilme))
- 02 T1: [((katsoo A1:a, hymyilee))
- 03 A2: [((katsoo A1:a, hymyilee))
- 04 A1: [((hymyilee)) yea ((osoittaa etusormeja kohti A2:a, katsoo A2:a)) I remember when
nii ((osoittaa etusormeja kohti A2:a, katsoo A2:a)) muistan kun
- 05 *there was one moment when ((katsoo ylös)) y(h)ou said (1)*
oli yks tilanne kun ((katsoo ylös) s(h)inä sanoit (1)
- 06 A2: *he he ((kohauttaa hartioitaan)) ((kääntää pään ja katsoo alas))*
he he ((kohauttaa hartioitaan)) ((kääntää pään ja katsoo alas))
- 07 A1: [like I was just like (0.5)

- [niinkun mä olin vaan että (0.5)
- 08 A2: [(-) ((katsoo A1:a))
- 09 A1: ↑*what do you* ↑*think of all this* (.) and (.) °*John was like*° (.) ((heiluttaa päätään
↑mitä sinä ↑ajattelet tästä kaikesta (.) ja (.) °John oli että° ((heiluttaa päätään
10 *kevyesti sivulta toiselle*)) *this is just like the be-* (.) *like the best* (.) *this is like* (.) *like*
kevyesti sivulta toiselle)) tää on vaan niinku pa- (.) niinku parasta (.) tää on niinku (.)
niinku
- 11 *it's* (.) *aah* ((nostaa käden ylemmäs kämmen auki)) (.)
tää on (.) *aah* ((nostaa käden ylemmäs kämmen auki)) (.)
- 12 A2: [(liikuttaa toista kättään hieman)]
- 13 A1: °*it's like* ((katsoo alas)) *the best time of my [life [ever*°
°tää on niinkun ((katsoo alas)) parasta aikaa mun elämässä ikinä°
- 14 T1: [yea]
- 15 A1: ((katsoo T1:en)) and ((laskee käden)) *he* ((katsoo eteen)) >*said that and I was just*
((katsoo T1:en)) ja ((laskee käden)) *hän* ((katsoo eteen)) >*sano noin ja mä olin vaan*
- 16 *like*< ((nojaa päätä taaksepäin, avaa silmiään korostetusti)) [(1) *wow* (.)
niinku< ((nojaa päätä taaksepäin, avaa silmiään korostetusti)) (1) *vau* (.)
- 17 T1: [(nojaa päätään eteen,
18 *avaa silmiään korostetusti*)]
- 19 A2: [(kääntään pään ja katsoo sivuun)] [(katsoo
20 *A1:a*)]
- 21 A1: [*he really* ((katsoo A2:en)) *feels like* ((katsoo eteen)) *this is the best time of [his [life*
hän tosiaan ((katsoo A2:en)) *kokee että* ((katsoo eteen)) tää on hänen elämänsä
parasta aikaa
- 22 *ever* (.)
ikinä (.)
- 23 T2: [(korjaa asentiaan)]
- 24 T1: [mm
25 (.) *mm*
- 26 A1: ((katsoo T1:en)) and [*I was just like* ((katsoo eteen, pyörittää kättään)) (.)
((katsoo T1:en)) ja mä olin vaan niinku ((katsoo eteen, pyörittää kättään)) (.)
- 27 A2: [(liikuttaa hieman oikean käden sormiaan)]
- 28 A1: [*dealing* (.) *with everything* (.) ((laskee käden)) ((niiskauttaa)) ((katsoo A2:en))
selviytymässä (.) *kaiken kanssa* (.) ((laskee käden)) ((niiskauttaa)) ((katsoo A2:en))
- 29 T1: [(alkaa hymyillä leveämmin)]
- 30 T2: [(avaa suun)]
- 31 A1: ((katsoo eteen, nostaa oikean käden ylös)) *so* [*maybe that's* ((laskee käden)) (.) *also* (.)

niin ehkä se on ((laskee käden)) (.) myös (.)

32 T2: ((korjaa asentoaan siirtymällä nojalta toiselle, laittaa etusormen suunsa päälle)) hhh

33 A1: like the ((nostaa kulmiaan, nostaa käden)) heart of the disconnect ((pudistelee kevyesti niinkun ((nostaa kulmiaan, nostaa käden)) yhteyskatkoksen ydin ((pudistelee...)) päätään, katsoo A2:en päin)) (.)

34 may[be (.) ((laskee käden)) I don't know ((katsoo A2:a)) (1) .hh

ehkä (.) ((laskee käden)) en tiedä ((katsoo A2:a)) (1) .hh

36 T1: [mm mhh (.) [mm mhh ((nyökkää))

37 A2: [mm ((nyökkää)) ((katsoo hetken sivuun ja sitten A1:en))

38 T2: [((liikuttaa oikeaa kättään, avaa hieman suutaan))

39 A1: [that ((kääntää katseen T2:en)) first year

se ((kääntää katseen T2:en)) ensimmäinen vuosi

40 A2: ((haikea ilme, katsoo A1:en))

41 T1: ((nyökkäilee)) mmm

42 [(-) ((katsoo T2:a, kääntää pään kohti T2:a, ilme neutraali))

43 A2: [((vilkaisee T1:a)) ((katsoo T2:a))

44 A1: [((vilkaisee T1:a)) ((katsoo T2:a))

45 T2: [(-) (.) ((liikuttaa kättään))

46 A1: [((nyökkää))

47 T2: when you [hear that (.) [or heard that (.) how (.) [what does (.) it make you feel

kun kuulet sen (.) tai kuulit sen (.) miten (.) miltä (.) se sinusta tuntuu

48 A2: [((katsoo alas, hymyilee)) [((katsoo T2:a))

49 [((katsoo A1:a))

50 T2: [((katsoo A1:a))

51 A1: ((katsoo eteen)) like we just had two ((katsoo T2:en)) completely different

((katsoo eteen)) että meillä vaan oli kaksi ((katsoo T2:en)) täysin erilaista

52 experi[ences

kokemusta

53 T2: [yeah

niin

54 T1: [mm mh ((nyökkää))

55 A1: [yeah

niin

56 T2: yeah

niin

57 A2: [((mutristaa suutaan hetkellisesti))

58 T1: [mm mh

59 T2: *and* ↑*that gives you* ((*liikuttaa molempia käsiään*)) *an impression that you are*
ja ↑*se antaa sulle* ((*liikuttaa molempia käsiään*)) *vaikutelman että teillä on*

60 *disconnected*
yhteys katkennut

61 A1: ((*katsoo T2:en*))

62 A2: ((*nyökkää, vilkaisee A1:a*)) *yeah* ((*nyökkäilee, neutraali ilme*)) ((*katsoo T2:en*))
((*nyökkää, vilkaisee A1:a*)) *niin* ((*nyökkäilee, neutraali ilme*)) ((*katsoo T2:en*))

63 A1: *yeah* (.) ((*vilkaisee A2:a*)) *for sure* ((*nyökkäilee*)) ((*katsoo T2:en*))
niin (.) ((*vilkaisee A2:a*)) *varmasti* ((*nyökkäilee*)) ((*katsoo T2:en*))

64 T2: *that you are two* (.) *two* (.) *quite* (0.5) *different* [*experiences*
että olette kaksi (.) *kaksi* (.) *aika* (0.5) *erilaista kokemusta*

65 A1: [*mm mh* ((*nyökkää, kynelehtii,*
katsoo T2:en))

66

67 T1: [(*kääntää pään kohti T2:a,*
vilkaisee T2:a, hieroo päätään))

68

69 T2: *but* ((*liikuttaa pyörittäen oikeaa kättään*)) ↑*same time* (.) [*having same* (.) *family* (.)
mutta ((*liikuttaa pyörittäen oikeaa kättään*)) ↑*samaan aikaan* (.) *samassa* (.) *perheessä* (.)

70 °*family*° (1)
°*perheessä*° (1)

71 A2: [(*alkaa hymyillä*))

72 T1: [(*korjaa asentoaan,*
katsoo alas)) .hh

73

74 A1: ((*alkaa pyyhkiä nenäliinalla kasvojaan*)) *yeah*
((*alkaa pyyhkiä nenäliinalla kasvojaan*)) *niin*

75 T2: *these experiences* ((*lopettaa käden liikkeen*))
nämä kokemukset ((*lopettaa käden liikkeen*))

76 A1: *yeah* ((*katsoo A2:en*))
niin ((*katsoo A2:en*))

77 T2: °*together*°
°*yhdessä*°

78 T1: ((*katsoo A1:a*)) [*mm*

79 A2: [(*katsoo A1:en*))

80 T2: (*okay*)
(*okei*)

81 A1: ((*pyyhkii nenäliinalla silmiään, katsoo eteen*)) *yea I mean* >*now that we talk about it*
((*pyyhkii nenäliinalla silmiään, katsoo eteen*)) *joo niinkun* >*nyt kun me puhutaan siitä*

82 *it's like* < (.) *maybe that is the heart of the disconnect*

se on niinkun< (.) ehkä se on yhteyskatkoksen ydin

83 A2: [((nostaa kulmiaan)) mm

84 T1: [mm mhh

85 T2: [yeah ((vilkaisee A2:a, katsoo sitten A1:a))

86 [((katsoo A2:a))

87 A1: [((katsoo A2:a)) [((niiskaisee))

88 A2: .hh ((katsoo ylös)) [and I think (.) [previously (1) [maybe we even said something like
ja mä ajattelen että (.) aiemmin (1) ehkä me myös sanottiin jotain että

89 (.)

90 T2: [((kääntää pään ja katseen kohti A2:a)) .hhhh hhhh

91 A2: we've had (1) ((katsoo T1:a ja T2:a vuorotellen)) almost identical (.) ((nostaa oikean
meillä on ollu (1) ((katsoo T1:a ja T2:a vuorotellen)) lähes identtiset (.) ((nostaa...))

92 käden ylös ja liikuttaa sitä)) feelings [and experi- you know (.) like how we felt about
tunteet ja kokemu- tiedäthän (.) niinku miten me tunnettiin

93 T2: [((nyökkää)) yeah
(nyökkää) niin

94 A2: [experiences and
kokemuksista ja

95 T2: [mm mh (.) mm mh ((nyökkäilee))

96 A2: ((laskee käden alas)) (you know) (.) issues or ((pudistelee päätään, nostaa kulmiaan))
((laskee käden alas)) (tiedäthän) (.) asioista tai ((pudistelee päätään, nostaa kulmiaan))

97: (1)

98 T2: yeah (-)
niin (-)

99 A2: so ((heilauttaa vasenta kättään)) ((kääntää pään ja katseen kohti A1:a))
joten ((heilauttaa vasenta kättään)) ((kääntää pään ja katseen kohti A1:a))

100 T1: mm mh

101 T2: ((nyökkää)) [((katsoo A1:a))

102 A1: ((katsoo eteen)) >yeah [I was like< ((kääntää päätä, liikuttaa kättään))
((katsoo eteen)) >niin mä olin että< ((kääntää päätä, liikuttaa kättään))

103: [(.) I mean (.)
(.) tarkoitan (.)

104 T1: [((katsoo A1:a))

105 A1: we were such a unit –
me oltiin niin kuin yksikkö -